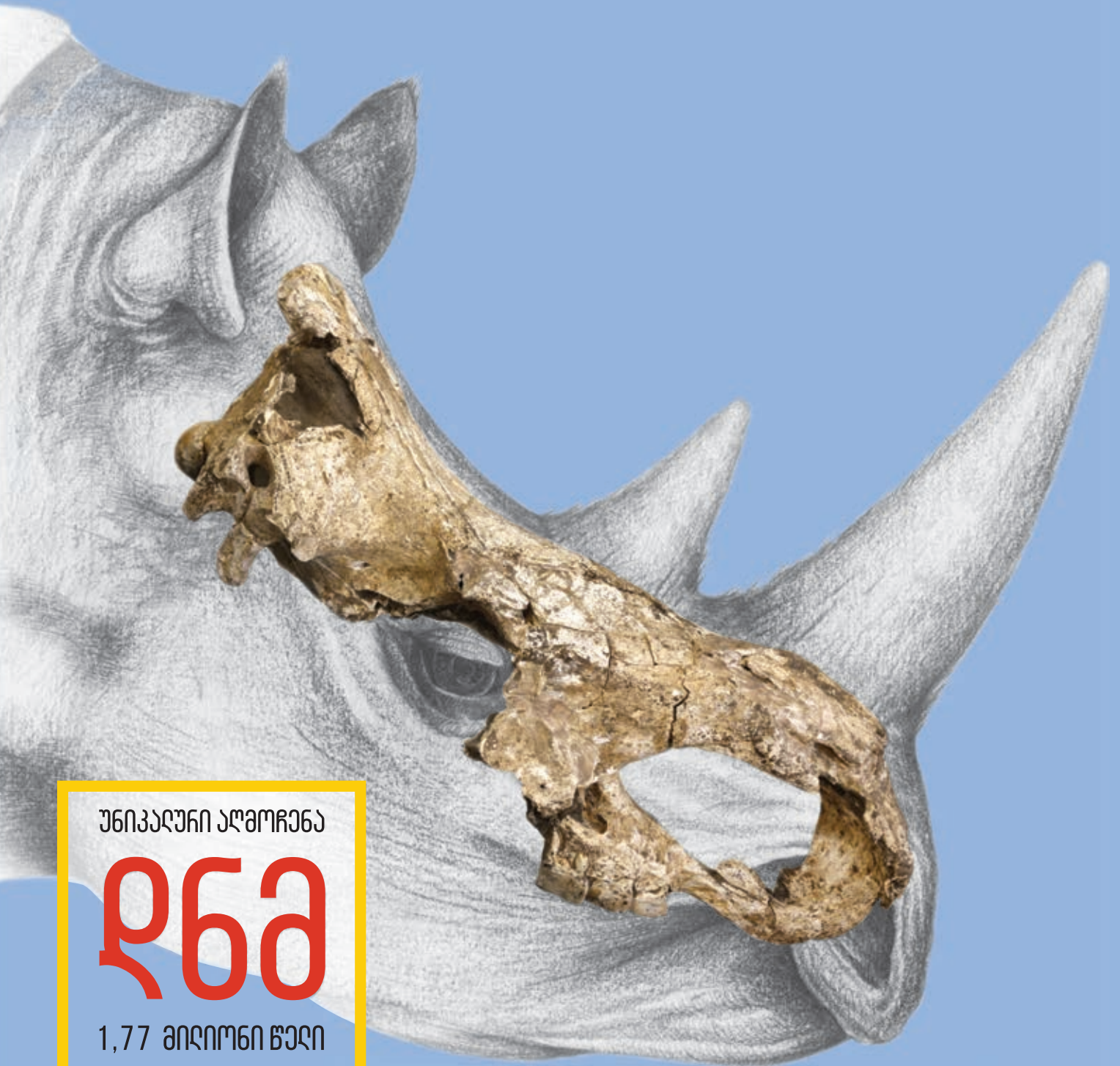

ველეუნი ბუნება

WILDLIFE

გაფანტული 2019 № 8 (33)

უნიკალური აღმოჩენა

ღნე

1,77 მილიონი წელი

ღმანისი

ილუსტრაციის ავტორი ლუკა ძყვებლაძე

ინტერვიუ

ბიკინა
ივანიშვილთან

საქართველოს

სივრცითი
მოწყობა

კრწანისის

ტყეპარკის
ფრინველები

ინტერვიუ

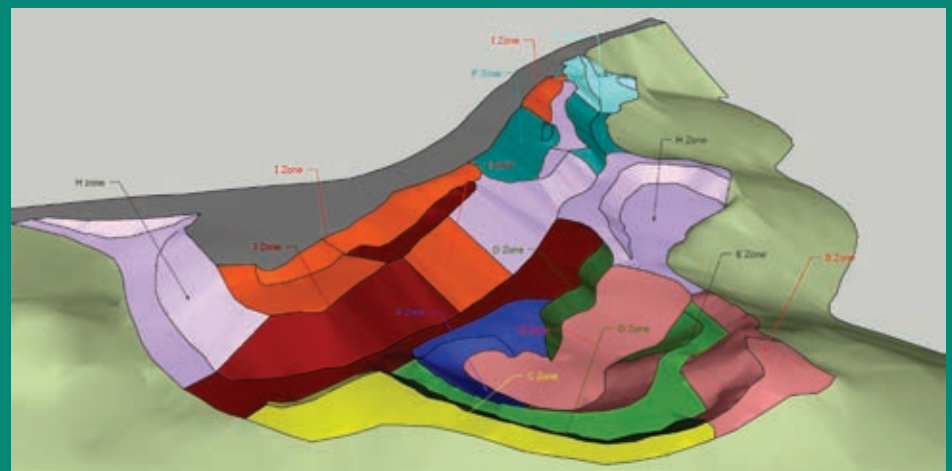
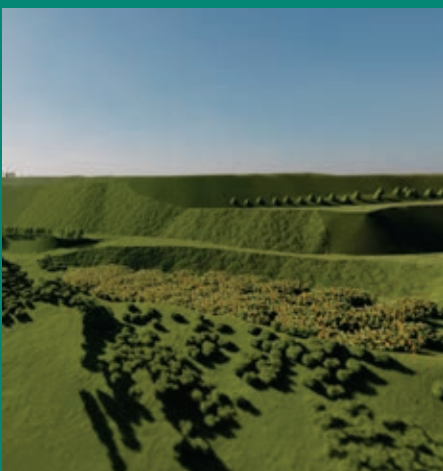
ლევან
დავითაშვილთან

ეკო სოლუშენსი
ECO SOLUTIONS

რეკულტივაცია - პროექტირება და განხორციელება
RE-CULTIVATION - PROJECT AND REALIZATION

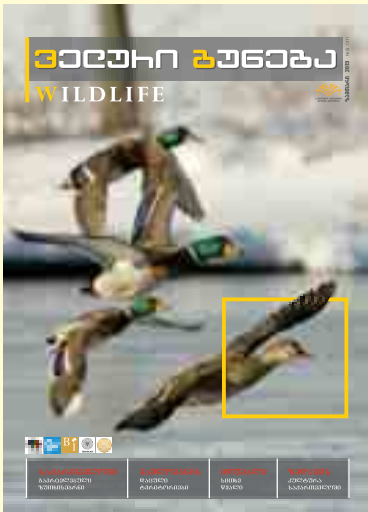
ვერსიის უნიკალური აღმართი

ბიოლოგიური რეკულტივაცია ნიშნავს არა მხოლოდ გზის სავალი ნაწილის აღმართს, არამედ ნიადაგის ფუნქციის აღმართს!

გაზაფხული 2019

ზამთარი 2019

შემოდგომა 2018

ჟურნალი იბეჭდება საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკის ფინანსური მხარდაჭერით

Magazine is published with financial support of the National Parliamentary Library of Georgia

საქართველო, თბილისი 0102
ლალო გულიაშვილის 7
+995 551 29 44 64

ჩვენი ჟურნალის დაარსებისას ერთ-ერთ მთავარ მიზნად და მოტივაციად იმ ძალების გაერთიანება დასახელდა, რომლებსაც, მიუხედავად მათი სტატუსის, შესაძლებლობებისა და ბრძოლის მეთოდებში განსხვავებებისა, ბუნების სიყვარული აერთიანებთ და გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობა გააჩნიათ.

უკანასკნელი ორი წლის განმავლობაში ჩვენ ნაწილობრივ მივალწიეთ დასახულ მიზანს - ჩვენი ჟურნალის ფურცლებიდან მკითხველი იღებდა ინფორმაციას სახელმწიფო, საზოგადოებრივი, საერთაშორისო, სამეცნიერო, არასამთავრობო და კერძო სექტორის წარმომადგენლებისგან. მიუხედავად იმისა, რომ მთელ რიგ საკითხებში აღნიშნული ორგანიზაციები გვევლინებიან დაპირისპირებულ მხარეებად, მკითხველი ადვილად შეამჩნევდა, რომ მათი მიზანი მეტწილად იდენტურია, თუმცა გზები და საშუალებები - განსხვავებული.

ხშირ შემთხვევაში გარემოს დაცვის მიზნით გაერთიანებისთვის მთავარი ხელისშემშლელი ფაქტორი პოლიტიკაა. სამწუხარო ფაქტია, მაგრამ უნდა ვადიაროთ, რომ ნებისმიერი დადებითი მოვლენის შეფასებისას თუ თვითონ არ მოვწინააღმდეგებთ აღნიშნულ პროცესში, მაშინ სათუთს ვხდით მისი წარმატებულობის ხარისხს, ხოლო თუ არმონაწილეობის გარდა ვაირკვა, რომ ეს ჩვენმა მონინააღმდეგემ გააკეთა, მაშინ კრიტიკის ქარცეცხლში ვატარებთ და ვეძებთ მხოლოდ მის უარყოფით ზეგავლენას.

კიდევ უფრო სამწუხაროა, როდესაც ჟურნალისტებიც ამ პოლიტიკის ნაწილი ხდებიან და მათი რეპორტაჟები სიკეთისა და ბოროტების აღრევას ემსახურება, რის შედეგადაც რიგ შემთხვევებში, როცა გარკვეული ქმედება მხოლოდ მაგალითის მიმცემი უნდა იყოს დანარჩენებისთვის, იგი წარმოჩენილია როგორც ზიანის მომტანი რიგითი ბოროტება.

ყოველივე ზემოთქმულის მიუხედავად, ჩვენი გუნდი არათუ ეგუება მოცემულობას, არამედ კიდევ უფრო აქტიურდება დასახული მიზნების მისაღწევად და ფონდი „განვითარება და გარემოს“ დაფუძნებით ახალ ეტაპზე გადადის, რომ მეტი შესაძლებლობები შევქმნათ ბუნებაზე მზრუნველი საზოგადოებისთვის. შემდეგ ნომერში დანვრილებით განვიხილავთ ინფორმაციას ფონდის შესახებ, რათა ჩვენი ყველა მკითხველი აქტიურად ჩაერთოს კეთილი საქმის კეთებაში.

გოჩა კობერიძე
მთავარი რედაქტორი

Eng

In most of the cases, political issues appear as the main obstacle for the unification process of environmentalists. It is unfortunate, but we must admit that while evaluating any positive event, if we did not participate in the process of preparing this event, then we question and doubt its success, and if it turns out that, in addition it was our opponent who did it, then we are only criticizing it and looking for its only negative impact.

რედაქციები:
თეიმურაზ ტყემალაძე
მირიან ხოსიტაშვილი
არჩილ ტყემალაძე

EDITING BOARD:
Teimuraz Tkemaladze
Mirian Khositashvili
Archil Tkemaladze

მთავარი რედაქტორი:
გოჩა კობერიძე
EDITOR IN CHIEF:
Gocha Koberidze

ლიტ. რედაქტორი:
მარინე ხუციშვილი
LIT. EDITOR:
Marine Khutsishvili

გრაფიკული დიზაინი:
თამარ გრძელიძე
GRAPHIC DESIGN:
Tamar Grdzeliidze

6

40

24

6 | ინტერვიუ ბიძინა ივანიშვილთან

10 | სივრცითი მოწყობა
გიორგი გოცირიძე

16 | უნდა აშენდეს თუ არა ჰესები და როგორ?

20 | ამაზონის ტყის ხანძრები და ფაქტები

22 | „ფონდი განვითარება და გარემო“

24 | მართლქა დმანისიდან

26 | ინტერვიუ ლევან დავითაშვილთან

30 | გზდ
საკანონმდებლო ინიციატივები

36 | ინტერვიუ ზურაბ ჩხაიძესთან

40 | იმერეთის მღვიმეების დაცული ტერიტორიები

50 | წყალქვეშა სამყარო

54 | გაიცანი საქართველო

60 | კრწანისის ფრინველები

10

20

50

26

პირველი ქართველი დიპლომატიკური მედიკოსი | 62
უბრა კლავიტონიშვილი

მვანა ბიბლიოთეკები ჭიათურაში | 64

ტყის მდგრადი მართვა | 66

მდინარე მაშავერა - იმპროვიზირებული კვლევა | 70

ქათამურა | 72

ცხენთან პირველი კონტაქტი | 74

ფოტოსაფანგი | 76

ველური ბუნების საჩუქრები | 78

დასუფთავების მსოფლიო დღე | 82

ნაკადულის კალმახი | 86

საქართველოს კარკფიშინგის ფედერაცია | 88

ქართული სამონადირეო კინელოგიის ტრიუმფი | 91

82

ჟურნალის რედაქცია სტუმრობდა ბატონ ბიძინა ივანიშვილს, რათა გვესაუბრა მის დამოკიდებულებაზე ადამიანისა და ბუნების თანაცხოვრების თაობაზე. შევხვით ბევრ აქტუალურ საკითხს, რაც ვფიქრობ საინტერესო იქნება ჩვენი მკითხველისთვის.

ბუნების როლი და მნიშვნელობა კაცობრიობის ისტორიაში და რა შეიცვალა დღევანდელ რეალობაში?

საუკუნეების განმავლობაში ადამიანისა და ბუნების თანაცხოვრება თანაბარზომიერი იყო, ადამიანი სარგებლობდა ბუნებრივი რესურსებით, თუმცა ბუნების თვითაღდგენის უნარი არ ჩამორჩებოდა ადამიანის განვითარებას. ხოლო უკანასკნელი 50 წლის განმავლობაში მსოფლიო მოსახლეობა დაახლოებით ორჯერ გაიზარდა, ხოლო ბუნების არეალი და რესურსები პირიქით მცირდება. სწრაფმა ინდუსტრიალიზაციამ, შესაბამისად წარმოების ზრდამ და ბუნებრივი რესურსების დიდი ოდენობით ათვისებამ განსაკუთრებით დააყენა დღის წესრიგში ბუნების მოფრთხილებისა და მასზე ზრუნვის საკითხი.

ადამიანსა და ბუნებას შორის დაგვერღვა ბალანსი და კაცობრიობა ამას თუ არ მიხედავს მივიღებთ ახალი ტიპის კატასტროფას.

გასაგებია, რომ ცალკეული სახელმწიფოები ზრუნავენ რომ მათი ეკონომიკა გაიზარდოს და დემოგრაფიული მდგომარეობა გაუმჯობესდეს, მათ შორის ჩვენც, მაგრამ შედეგად ვიღებთ ადამიანსა და ბუნებას შორის დისბალანსს და გახშირებულ კატასტროფებს.

თანამედროვე მსოფლიოს განვითარება უნდა მოხდეს იმგვარად რომ ჩვენ შევინარჩუნოთ ჩვენი ბუნება მომავალი თაობებისთვის და არსებობის კეთილდღეობა არ შევუზღუდოთ ადამიანს. ჯანსაღ გარემოში ცხოვრების უფლება ერთ-ერთი ფუნდამენტური უფლებაა, რომლის გარეშეც დემოკრატიული საზოგადოების არსებობა წარმოუდგენელია.

ამაზონის ხანძრებმა დღეს მთელი მსოფლიო შეძრა, ბევრი სახელმწიფო და ფიზიკური პირი ჩაერთო ამაზონის ტყის ხანძრებთან ბრძოლის საქმეში, მათ შორის ჩვენმა ოჯახმაც იაქტიურა, რათა ჩვენი წვლილი შეგვეტანა მსოფლიოსთვის უმნიშვნელოვანესი ტყის გადასარჩენად.

მე მზად ვიყავი და ეხლაც მზად ვარ აქტიური მონაწილეობა მივიღო ბორჯომ-ხარაგაულის ეროვნული პარკში დაზიანებული ტყის მასივების აღდგენის საქმეში. აქვე ავღნიშნავ, რომ საზოგადოებრივი აქტივობა მაღალი იყო, თუმცა ბატონმა თემურიმ შესაბამისი ექსპერტების დასკვნების საფუძველზე ეროვნული პარკის კონკრეტულ ადგილებზე ჩარევისგან თავის შეკავება მირჩია.

თემურ ტყემალაძე: ბატონო ბიძინა, საქვეყნოდ ცნობილია თქვენი დამოკიდებულება და ღვაწლი მსგავსი პროექტების მიმართ, დენდროლოგიური პარკი საშვილიშვილო საქმეა და ამას მომავალი თაობები აუცილებლად შეაფასებს შესაბამისად. აქაც მაღლობის მეტი არაფერი გვეთქმის, თუმცა სატყეო დარგის ექსპერტების დასკვნებმა მიგვითითეს, რომ იმ კონკრეტულ ლოკაციებზე ტყის თვითგენერირების პროცესი მიმდინარეობდა და ჩარევისგან თავის შეკავება გვირჩიეს.

რა თქმა უნდა, დარგის ექსპერტების მოსაზრებები და დასკვნები ძალიან მნიშვნელოვანი და ანგარიშგასაწევი, თუმცა ამ მიმართულებით გამოყოფილ თანხებს ჩვენ აუცილებლად დავხარჯავთ, რაც უპირველესყოფილად უნდა იყოს მიზანმიმართული და შედეგზე ორიენტირებული.

ბოლოდროინდელმა მოვლენებმა (ხანძრები რუსეთსა და ბრაზილიაში) მთელი მსოფლიო კიდევ ერთხელ დააფიქრა ტყის სასიცოცხლო მნიშვნელობაზე, რა გამოწვევების წინაშე დგას ამ კუთხით საქართველო?

ჩვენი ქვეყნის 40% დაფარულია ტყით და ეს არის რესურსი, რომელსაც სწორად გამოყენება და განსაკუთრებული მოვლა სჭირდება. გასული წლების განმავლობაში უსისტემოდ ხდებოდა ტყის რესურსების ათვისება, სახელმწიფოს არ ჰქონდა ხედვა, თუ როგორ უნდა მიეღო ეკონომიკური სარგებელი ამ რესურსის სწორად ათვისებით. წლების განმავლობაში არ ხდებოდა ტყეებში არსებული რესურსის შესწავლა, არც მისი აღდგენა და დაცვა. ამგვარმა მიდგომებმა საკმაოდ დააზარალა სატყეო სექტორი, სრულიად მოიშალა ტყის მართვის სისტემა ქვეყანაში, არ ხდებოდა კონტროლი თუ ვინ რა ოდენობის რესურსს იყენებდა და როგორი იყო ამის პარალელურად ჩვენი ტყეების თვითაღდგენის უნარი, შედეგად ჩვენმა მთავრობამ მიიღო საკმაოდ ძვირი მემკვიდრეობა ამ მიმართულებით.

ჩვენი მთავრობის ერთ-ერთ პრიორიტეტად გამოცხადდა ტყეზე ზრუნვა, თუმცა დიდი მიღწევებით ჩვენც ვერ დავიკვებებით, რადგან ტყის ბარბაროსული ჭრა კვლავ მიმდინარეობს, მაგრამ გაძლიერებული კონტროლის გამო ხე-ტყის უკანონო ჭრის მასშტაბები შემცირებულია. რა თქმა უნდა ეს არ არის საკმარისი და ამაში ბატონი თემურიც

(ტყემალაძე) დამეთანხმება, ჩემთვის ცნობილია მისი თავდადება ჭალის ტყეების გადასარჩენად, რისთვისაც ძალიან მაღლიერი ვარ. უნდა აღინიშნოს, რომ სახელმწიფოს მხრიდან მეტი ძალისხმევა არის საჭირო და ამისთვის არაერთი ნაბიჯი გადაიდგა, რომლიდანაც უმთავრესი არის ტყის სექტორის კომპლექსური რეფორმა, რაც შესაძლებელი გახდება ახალი სატყეო კოდექსის მიღებით, რომელსაც პარლამენტი იხილავს.

უფრო რომ განვამოგადო ჩვენი დამოკიდებულება ტყისა და ზოგადად ბუნების მიმართ, ქართველები ვამაყობთ ჩვენი ისტორიითა და კულტურული მემკვიდრეობით, თუმცა ყველაზე დიდი სიმდიდრე, რაც ჩვენმა წინაპრებმა შემოგვინახეს - ეს სწორედ ჩვენი ქვეყნის უნიკალური ბუნებაა. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ჩვენი ბუნებისათვის ველურობის შენარჩუნების მიზნით არა ჩვენი გარემოსდაცვითი მენტალიტეტი, არამედ ის, რომ ბოლო ათწლეულების განმავლობაში ბევრი მიმართულებით ჩამოვრჩით განვითარებას, მათ შორის ინდუსტრიულ განვითარებას და შესაბამისად „ვერ მოვასწარით“ მეტის გაფუჭება.

უკანასკნელი 14 წლის განმავლობაში ვცდილობ მდინარეებისა და ზღვის სანაპიროს გასუფთავებას, თუმცა არსებული სოციულურ-ეკონომიკური სიღუფების პირობებში ეს ვერაფრით მოვახერხებ, რადგან მოსახლეობის პრიორიტეტები განსხვავებულია.

შესაბამისად, მხოლოდ ეკონომიკის განვითარების, სოციალური მდგომარეობის გაუმჯობესებისა და განათლების ამაღლებით არის შესაძლებელი გარემოს დაცვაზე ორიენტირებული საზოგადოების ჩამოყალიბება.

სად გადის ზღვარი ვაცობრიობის განვითარებასა და ველური ბუნების შენარჩუნებას შორის? რა ნაბიჯები უნდა გადადგას ჩვენწაირმა ქვეყანამ, სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გათვალისწინებით, რომ საერთაშორისო სტანდარტების დაცვით მოახერხოს წიაღისეულის მოპოვება, ჰიდროელექტრო სადგურების აშენება და სხვა ქვეყნის განვითარებისთვის აუცილებელი საქმიანობების წარმოება, ისე რომ მინიმუმამდე დაიყვანოს გარემოზე ზიანი?

თქვენ შეიძლება არ მოგეწონოთ ჩემი პასუხი, მაგრამ ეკონომიკური საქმიანობების გარეშე შეუძლებელია იმ საბაზისო მოთხოვნების დაკმაყოფილება, რაც ამ თუ იმ საზოგადოების ძირითადი სოციალური პრობლემების გადაჭრას ისახავს მიზნად. შესაბამისად, მნიშვნელოვანია სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურის, ჰიდროელექტროსადგურების აშენება, ასევე ბუნებრივი რესურსების მოპოვება, თუმცა ეს უნდა მოხდეს გარემოზე მინიმალური ზიანის მიყენებით.

ჩვენ არ ვართ ჰესების ან ზოგადად მშენებლობის წინააღმდეგი, მაგრამ საჭიროა დავიცვათ საერთაშორისო სტანდარტები როგორც გარემოსდაცვითი, ასევე უსაფრთხოების კუთხით.

გეთანხმებით და ამისთვის აუცილებელია წინასწარ

შეფასდეს ყველა საქმიანობა, გარემოზე მისი მოსალოდნელი ზემოქმედება და თუკი შესაძლებელია თავიდან იქნეს აცილებული ზიანი, ეს უნდა მოხდეს შესაბამისი საერთაშორისო სტანდარტების წინასწარი შეფასებების საფუძველზე, დარგობრივი ექსპერტების ჩართულობითა და მათი რეკომენდაციების გათვალისწინებით.

სამწუხაროდ, დღეს ბევრი „ვაი პატრიოტი“ ეწინააღმდეგება ყველანაირ მშენებლობას, განსაკუთრებით ძალისხმევით ებრძვიან პესების განვითარებას.

მხოლოდ საერთაშორისო სტანდარტებით შედგენილი სწორი პროექტებით უნდა ვიხელმძღვანელოთ, რათა მინიმუმამდე დავიყვანოთ გარემოზე ზემოქმედება, თუმცა ის ბუნებრივი რესურსი, რომლითაც ბუნებამ უხვად დააჭილდოვა ჩვენი ქვეყანა უნდა გამოვიყენოთ.

რა თქმა უნდა ისეთი განახლებადი ენერჯია, როგორცაა მზის და ქარის ენერჯია უნდა განვავითაროთ, მაგრამ ვერ მოხერხდება ბალანსის შენარჩუნება პარალელურად თუ არ მოხდა სხვა ენერჯიების განვითარება.

ენერგო დამოუკიდებლობა ქვეყნის რეალური დამოუკიდებლობის ქვაკუთხედი და სწორედ მაგიტომ უწოდებ მე იმ ხალხს „ვაი პატრიოტებს“, ვინც ყველაფერს აკეთებს ოღონდ არაფერი აშენდეს. სამწუხაროდ, მათ ბევრი გულწრფელი მოქალაქე აიყოლიეს და ამ კუთხით ჩვენმა მთავრობამ მეტი უნდა იმუშაოს ხალხის ინფორმირებისათვის.

გადავხედოთ ევროპული ქვეყნების გამოცდილებას, მაგალითად ნორვეგია ელექტრომომარაგების 99%-ს ჰიდრორესურსებით იღებს და მიუხედავად არც თუ ისე დიდი ტერიტორიისა, წამყვანი პოზიციები უჭირავს არამარტო ევროპის, არამედ მთელი მსოფლიო მასშტაბით. მოწინავე პოზიციებზე არიან დაახლოებით ჩვენი ზომის სხვა ევროპული ქვეყნებიც, როგორცაა შვეიცარია და ავსტრია.

იზრდება ეკონომიკა და შესაბამისად იზრდება მოთხოვნილება ენერჯიაზე. ხელისუფლების ვალდებულებაა განავითაროს ამ მიმართულებით შესაძლებლობები.

ქვეყნის აღმშენებლობა უნდა გაგრძელდეს და უნდა გავითავისოთ სწორი პროექტირების პრინციპები. ის, რაც მოხდა ბაკურიანის ან გუდაურის განვითარებისას მოითხოვს სწორ ანალიზს და დაშვებული შეცდომების გააზრებას. აბასთუმანის შემთხვევაში ვცდილობთ პროექტირებას მეტი დრო დაფუძნებით და დარწმუნებული ვარ ეს შედეგზეც აისახება.

საქართველო არ არის მდიდარი ისეთი წიაღით, როგორცაა მაგალითად ნავთობი და გაზი, თუმცა რაც გაგვარჩნია, იმას უნდა რაციონალური გამოყენება, სწორი დაგეგმარება და საერთაშორისო გამოცდილების გაზიარება, რათა წინასწარ იყოს დაგეგმილი იმ ადგილების რეაბილიტაცია/რეკულტივაცია, რაც წიაღის მოპოვების შემდგომ ისევე მოსახლეობის სამსახურში დააბრუნებს ამ მიწებს.

ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქტები, ასევე ტურიზმის განვითარების ჭრილში, ეკოლოგიურად სუფთა გარემო საერთაშორისო ბაზარზე ადგილის დასამკვიდრებლად ხდება ერთ-ერთი მთავარი კომპონენტი, რა პოტენციალი და პერსპექტივები გააჩნია საქართველოს ამ კუთხით?

ჩვენ ქვეყანას უზარმაზარი პოტენციალი გააჩნია ამ კუთხით, თუმცა ჩვენდა სამწუხაროდ ვიყენებთ მინიმუმს.

ჩვენი საკურორტო სივრცეები გამორჩეულია არამხოლოდ კავკასიაში, არამედ მსოფლიოში. ეს არის ტურიზმის განვითარების ერთ-ერთი უმთავრესი წინაპირობა. ამის მაგალითია აბასთუმანი, რომელიც მთელს კავკასიაში გამოირჩევა თავისი სამთობალნეოლოგიური ფუნქციით, რომლის ანალოგიც ძალზედ ცოტაა არა მხოლოდ ჩვენს სამეზობლოში არამედ სხვა ქვეყნებშიც. შესაბამისად, მნიშვნელოვანია ამგვარი კურორტების სწორად განვითარება, რომ შევინარჩუნოთ ეკოლოგიური სიმდიდრე, რაც მათ აქვთ და ამავდროულად, შევძლოთ ეკოტურიზმის განვითარება, რაც თავის მხრივ დადებით ასახავს ჰპოვებს პირველ რიგში იმ რეგიონში მცხოვრებ მოსახლეობაზე, მეორეს მხრივ კი საშუალებას გვაძლევს დავიცვათ ჩვენი ბუნება.

რაც შეეხება ეკოლოგიურად სუფთა სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტებს, ჩვენი ზომის ქვეყანას არ აქვს იმის ფუფუნება, რომ რაციონალურად და ოპტიმალურად არ გამოიყენოს არსებული მიწის რესურსი. ამ მხრივ, ჩვენ გვჭირდება ცოდნის გაღრმავება, რათა საბოლოო ჯამში ვანარმოთ ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქტი, რაზეც მუდმივად იზრდება მოთხოვნა განვითარებულ ქვეყნებში. უნდა ავღნიშნო, რომ ძალიან კარგი გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრი გვყავს, რომელიც აქტიურად მუშაობს ამ მიმართულებით და მომავალში კიდევ უფრო მეტი პროგრამები ამუშავდება, რათა გავზარდოთ ჩვენი ფერმერების და გლეხების ცოდნა და შესაძლებლობები, რაც მათ მიერ მოყვანილი პროდუქციის ფასზეც აისახება.

აქვე უნდა ავღნიშნო, რომ როგორც იტყვიან „მოგი ჭირი მარგებელიაო“ და საქართველოს ჩამორჩენა ინდუსტრიული განვითარების კუთხით, საშუალებას გვაძლევს განვითარებულ ქვეყნებთან შედარებით ბევრად მარტივად მოვახერხოთ ეკოლოგიაზე ორიენტირებულ ინდუსტრიაზე გადასვლა. მრეწველობა უნდა შეიქმნას და განვითარდეს

ჩვენ ქვეყანაში, მაგრამ მხოლოდ თანამედროვე ტექნოლოგიების გამოყენებით. უახლოეს 7-10 წელიწადში უნდა შევძლოთ და ქვეყანაში არსებული მანქანების 70-80% ელექტროძრავიანი უნდა იყოს.

ქვეყანაში ბოტანიკური და დენდროლოგიური პარკების განვითარებაში თქვენი როლი საქვეყნოდ ცნობილია, იგეგმება არაერთი მსგავსი სივრცის შექმნა, მიმდინარე ურბანიზაციის პირობებში რა მნიშვნელობა ენიჭება ადამიანის სიახლოვეს ბუნებასთან?

ზოგიერთებმა შეიძლება ეს ჩამითვალოს პირად ახირებად, რადგან ხარჯები არ არის შედეგთან თანაფარდობაში, თუმცა ჩემი მიზანი მარტივია - ყველა ეს პარკი გადაეცემა სახელმწიფოს, რაც საშუალებას აძლევს მოსახლეობას და ჩვენი ქვეყნის სტუმრებს ბუნებასთან სიახლოვე განიცადონ. ჩემთვის პირადად, ბუნება არის ენერჯის უმთავრესი წყარო. სადაც არ ვცხოვრობდი, ყოველთვის ვცდილობდი ქალაქიდან თავი დამეღწია და ბუნებასთან ახლოს ვყოფილიყავი, რასაც მეტ-ნაკლებად ვახერხებდი. ამის შესაძლებლობა ყველა ჩვენთაგანს უნდა ჰქონდეს და ყოველი ამ პარკის შექმნითა და თანადგომით მე ზუსტად ამ შესაძლებლობების შექმნას ვცდილობ.

გიგანტური ხეების გადატანას მრავალი ეპითეტი მოუგონეს, თუმცა მინდა გითხრა, რომ მე ეს ხეები გადავარჩინე, რადგან უმეტესი მათგანი უკვე გადაშენების პირას გახლავთ. ბათუმის ბოტანიკური ბაღის თანამშრომელ ბატონ ბურაბ ბაგრატიონთან ერთად დავდიოდით და ხეებს სწორედ ამ კუთხით ვარჩევდით.

შემიძლია გითხრა, რომ მე ასე ათასობით ხე მაქვს დარგული, შეიძლება ამას ჩემი ჰობი დაარქვათ ან მოთხოვ-

ნილება, მაგრამ ყველაფერში ნეგატივის დანახვა და ხალხისთვის სიცრუის ტირაჟირება ამ ქვეყანაში უნდა დასრულდეს. სამწუხაროდ, ზოგიერთი მედიის წარმომადგენლები ვირტუალურ რეალობაში ამყოფებენ ჩვენ მოსახლეობას, რათა ყველა მოვლენა მხოლოდ ნეგატიური კუთხით შექმნილი იყოს.

და ბოლოს, ვაჟა-ფშაველას სიტყვებია: „გაძლება გვმართებს ბუნება რასაც დაგვადებს ხარკადა!“ გვიხდის თუ არა ბუნება სამაგიეროს ჩვენს მიერვე ჩადენილი ქმედებების გამო?

ბოლო დროს მთელ მსოფლიოში გახშირებული ბუნებრივი კატაკლიზმები რა თქმა უნდა ადამიანების დაუფიქრებელი ქმედებების შედეგია.

თუ ჩვენ სათანადოდ არ მოვუვლით ჩვენს ბუნებას და გარემოს, სწორად არ ვიფიქრებთ მის დაცვაზე, აღდგენაზე და მხოლოდ ორიენტირებულები ვიქნებით ბუნებით სარგებლობაზე, ეს ჩვენ თუ არა ჩვენს მომავალ თაობებს აუცილებლად დაამარალებს.

ამიტომ არის ბუნებაზე ზრუნვა განგრძობითი პროცესი და იგი უნდა დავიცვათ ჩვენი მომავალი თაობებისთვის. სხვაგვარად, ეს შეუქცევად პროცესებს გამოიწვევს.

აქვე აღვნიშნავ, რომ თქვენი ჟურნალი ამ კუთხით ფასდაუდებელ სამუშაოს ეწევა, რისთვისაც მინდა მადლობა გადაგიხადოთ. წარმატებებს გისურვებთ და მიგულეთ თქვენს გვერდით.

ინტერვიუ ჩაწერა გოჩა კობერიძემ მთავარი რედაქტორი

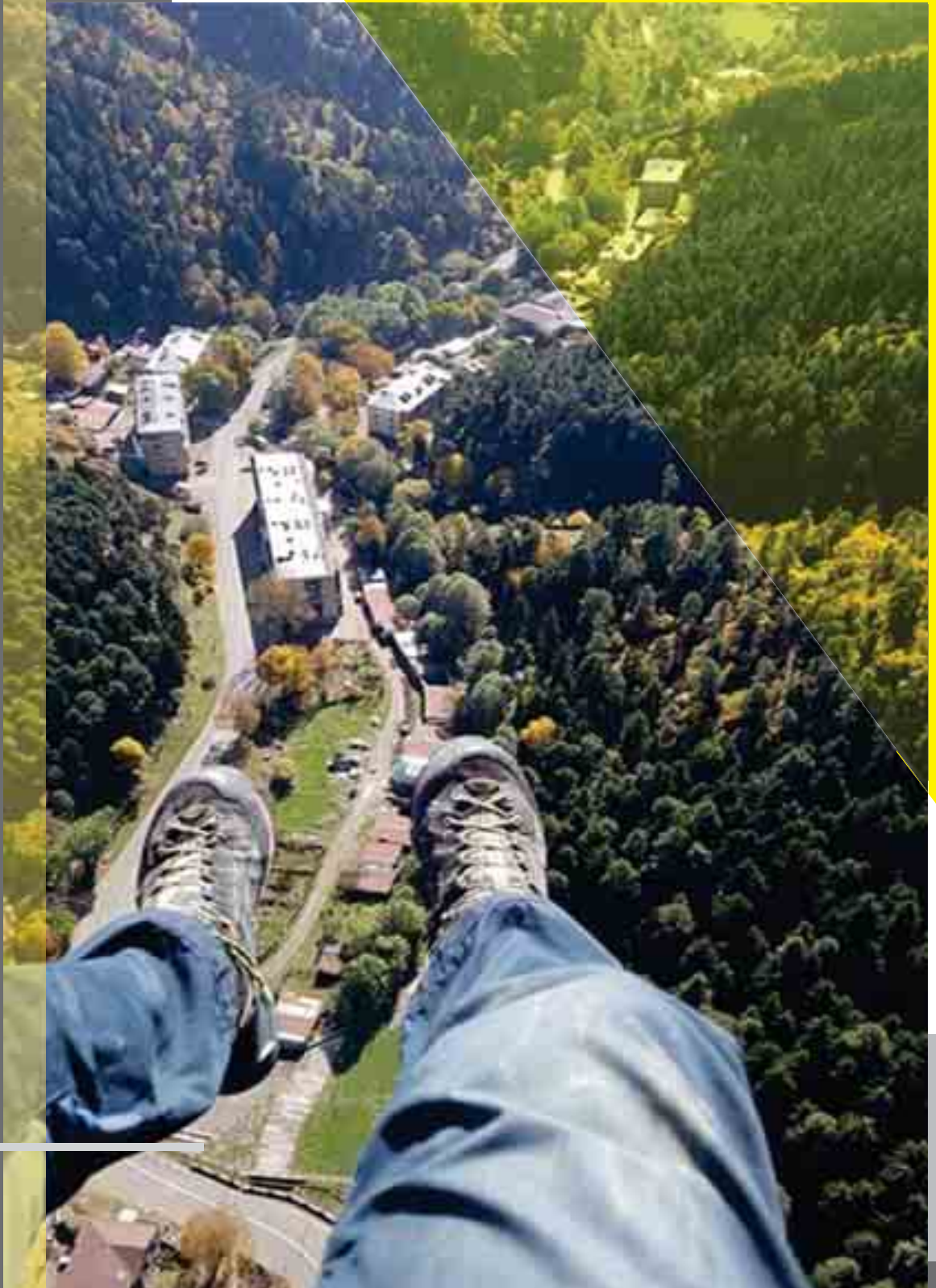

Eng *The frequency of natural disasters around the world have been the result of the thoughtless actions of humans. If we do not take proper care of our nature, do not think about its protection, restoration and will act only as consumers, it will hurt us or our future generations. That is why environment protection is a continuous process and we must care about it for our future generations. Otherwise, it will cause irreversible processes.*

სივრსითი მოწყობა

საქართველოს განვითარების აუცილებელი ინსტრუმენტი

გიორგი გოცირიძე
გეოგრაფი

წინაპირობები

სულ რაღაც სამი ათწლეულის წინ სსრკ-ს ნგრევამ საქართველო იმ სრულიად ახალი სოციალური და ეკონომიკური რეალობის წინაშე დააყენა, რაშიც ევროპისა და სხვა რეგიონების განვითარებული ქვეყნები ძალიან დიდი ხნის წინ (ზოგ შემთხვევაში ჯერ კიდევ 130 წლის წინათაც კი) იყვნენ და დღემდე ისინი თანმიმდევრული მიდგომებით ვითარდებიან.

საქართველოს ევროპულ ოჯახში ყოფნის მოცემულობას და ადეკვატური კონკურენტუნარიანობის მიღწევას მეტად ართულებს სსრკ-ის პერიოდში ჩატარებული დაგეგმვისა და განვითარების „ქირურგიული ჩარევის“ შედეგები,

რომლებიც აისახა ადამიანთა მენტალურ, საკუთრებისა და პირადი დოვლათის დაგროვების, ეთნო-კულტურული მემკვიდრეობის შექმნისა და, რაც ყველაზე მთავარია, თავისუფალი ამროვნების ფორმირების ისტორიულ სიმშვიდეში.

სსრკ-ში საქართველოს, როგორც მთიანი ქვეყნის შესაბამისი ეკონომიკურ-გეოგრაფიული, სივრცით-ტერიტორიული, გეგმარებით-არქიტექტურული, ტერიტორიულ-ორგანიზაციული, საინჟინრო-ინფრასტრუქტურული და, მთლიანობაში, განვითარების იდეოლოგიური და ტექნოკრატიული სპეციფიკა სრულიად იგნორირებული იყო მასში საქართველოს გეოგრაფიის მსგავსი რესპუბლიკათა სიმცირის გამო; საბჭოთა კავშირის ტერიტორიის თითქმის 90%-ს

რადიკალურად განსხვავებული ბუნებრივ-ტერიტორიული, ლანდშაფტური და ეთნოკულტურული ტერიტორიები, რომლებიც სრულიად განსხვავებული მიდგომებითა და ხედვებით იმართებოდა - მით უმეტეს კომუნისტური გეგმური ეკონომიკის პირობებში, რომლისთვისაც სვანეთი იყო მხოლოდ რამდენიმე კოპი და უპირობოდ მხოლოდ ენერგეტიკული კლასტერი და სხვა არაფერი, თუშეთი - მხოლოდ საძოვრები და არა დასახლებული მხარე, ბათუმი - თითქმის დახურული ინდუსტრიული ქალაქი, ხოლო ქუთაისი ვერ ვითარდებოდა ავტოქარხნის გარეშე და ა.შ.

აღნიშულმა დადი დაასვა მოწინავე ქვეყნებთან თანაბრობადი და თანადროული სივრცითი განვითარების ხედვების რეალიზებას, რამაც მნიშვნელოვნად დაგვაშორა ისეთი ქვეყნების ეკონომიკებისა და მოწყობებისაგან, როგორებიცაა: შვეიცარია, ავსტრია, ასევე გერმანიის, იტალიისა და საფრანგეთის მთიანი პროვინციები, რომლებთანაც თანადროულად საქართველოც განვითარების იმავე გზაზე დგებოდა გასულ საუკუნეებში. წარმოიდგინეთ, ჯერ კიდევ XIX საუკუნის მიწურულს ჩვენს ტერიტორიაზე გაიარა მსოფლიოში პირველმა ნავთობსადენმა, ამავე პერიოდში შენდება ერთ-ერთი პირველი სამთო რკინიგზა და მაღალტექნოლოგიური ფუნიკულიორი, მკვიდრდება ევროპული დაგეგმარების ქალაქები და საერთაშორისო პორტები და ტერიმინალები და ეს ყველაფერი საბაზრო პირობებში...

დღეს, საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენის მესამე ათწლეულის მიწურულს, ეკონომიკის სწრაფი განვითარების მიუხედავად, ვდგავართ მნიშვნელოვანი სირთულეების წინაშე, რომელთაგანაც აღსანიშნავია, ქვეყნის მოსახლეობის დიდი მიგრაცია, განსახლების ასიმეტ-

რია, ბუნებრივი და ეთნო-კულტურული რესურსების დეგრადაცია, კლიმატის ცვლილება და ამის ფონზე, დამატებით, ვხდებით ეკონომიკის დარგების ერთმანეთისაგან იზოლირებულ განვითარებას, მოსახლეობის არასათანადო მზაობას და მკაფიო განვითარების ხედვებისა (გველისხმობ მკაფიოდ განვირულ და ეროვნულ დონეზე შეთანხმებულ ერთიან ხედვებს) და მათი სინერჯის დეფიციტს.

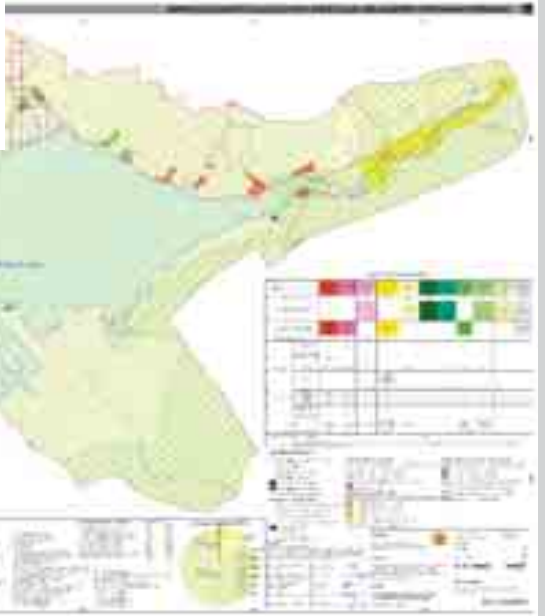
ასეთ დროს ყოველთვის საინტერესო და ადეკვატურია ქვეყნის შედარება ადამიანის ორგანიზმთან ან მის ქცევასთან ოჯახის კეთილდღეობის უზრუნველყოფისთვის:

- რას ვშვრებით, როდესაც ნაინფარქტალი გულის კედლებს სისხლით მომარაგება ესაჭიროება? - ფეხიდან ვიჭრით ვენური სადინარის ნაკვეთს, მერე ვიკვრებთ გულში და სისხლით ვამარაგებთ მიოკარდის ნეკროზულ უბნებს, რომ სიცოცხლე გაგახანგრძლოთ - დღეს თუშეთი და პირიქითა ხევსურეთი საქართველოს „სხეულის“ ზუსტად ასეთი ნეკროზული უბნებია!

- რას ვშვრებით, როდესაც სიმსივნე ორგანიზმის უკიდურესი პერიფერიებიდან ყველა მინერალს ისრუტავს და ასუსტებს მთელს ორგანიზმს? - ხელოვნურად ვამცირებთ ორგანიზმზე მის უარყოფით გავლენას, ვაკონსერვებთ და პარალელურად ორგანიზმს ვამარაგებთ დამატებით საჭირო მინერალებითა და აუცილებელი სასიცოცხლო პრეპარატებით! დღეს თბილისის განვითარების „რეაქტიულობა“ ბოლომდე დაანეკროზებს და დაცლის თითქმის ყველა რეგიონს, თუ ისინი არ უზრუნველვყავით ადგილზე ბიზნესისათვის მომხიბვლელი პირობებითა და აუცილებელი სოციალური ინფრასტრუქტურით, რითიც რეგიონები თავს დააღწევენ თბილისის ნეგატიური გავლენას!

- ენერჯის ალდგენისათვის აუცილებელი ღრმა ძილის პირობებში მყოფი ადამიანის მოულოდნელი გავიძება მას სტრესსა და ასუსტებს - სწორედ ასე სუსტდება ქვეყანა, როდესაც უდიერად ვეპყობით ბუნებრივ გარემოს, კულტურულ მემკვიდრეობას, ეკო- და ეთნო-სისტემებს!

თუმცა ტერიტორიული მოწყობა არ არის იდეალური გამოგონებების დარგი - ის განონასწორებული და ეკონომიკურად გამართლებული კომპრომისების მიგნების სფეროა, რომლის დათვლა და შედარება შესაძლებელია - ზუსტად ისეთივე „მარტივი“, როგორც ოჯახის მართვა:

- როგორ ვიქცევით, როდესაც არ გვყოფნის ფინანსური რესურსები ერთდროულად ბავშვის რეპეტიტორის, კომუნალური, ავტომობილისა და სადღესასწაულო სუფრისათვის საჭირო ხარჯების დასაფარად? - ოჯახის წევრებთან შეთანხმებით ვპოულობთ გამოსავალს, ანუ კომპრომისს, რომელიც ემყარება ფასეულობებს, პრიორიტეტებს და ხარჯსარგებლიანობას; ზუსტად ასეთივე მიდგომებით იგეგმება და იმართება ქვეყანა, რეგიონი, მუნიციპალიტეტი და დასახლებები, ანუ ეროვნული სივრცითი მოწყობის, რეგიონებისა და მუნიციპალიტეტების სივრცითი მოწყობისა და დასახლებების მიწათსარგებლობის გეგმები - ეს გეგმები სწორედ ამ „ოჯახების“ მართვისა და კომპრომისული გადაწყვეტილებების მოძებნის გეგმებია, რომლებიც უნდა დამუშავდეს ამ „ოჯახის წევრების“ - საზოგადოება, კერძო სექტორი და სახელმწიფო - თანამონაწილეობითა და თანხმობით!

- როგორ ვიქცევით, როდესაც ჩვენი შემოსავალი

საკმარისია კრედიტის უზრუნველსაყოფად და გვინდა გავიმუშოვოთ ყოფილი გარემო, მაგალითად, ვიყიდოთ ბინა? - ვითვლით, ვადგენთ ოთახების რაოდენობას, არქიტექტორსა და დიზაინერს ვაკეთებინებთ პროექტებს, ვსაზღვრავთ ავეჯისა და სხვა ნივთების სახეობებს და ვინყებთ „საოჯახო პროექტის“ წესებისამებრ განხორციელებას, სადაც საძინებელში ნამდვილად არ ვაყენებთ ნაგვის ურნას ან სამზარეულოში - სანოლს. აი, ზუსტად ასე იყენებს ქვეყანა დონორის/ბანკის კრედიტს, გზებისა და გვირაბების მშენებლობაში, კულტურული მემკვიდრეობის ობიექტების რესტავრაციაში, დაცული ტერიტორიების შექმნაში, ენერგო და სხვა რესურსების მოპოვების უზრუნველყოფაში, ან თუნდაც „საოჯახო“ გეგმების დამუშავებაში; მაგრამ როდესაც „ოჯახში“ კონფლიქტია, ანუ როდესაც მაღალი ძაბვა გადადის დაცულ ლანდშაფტზე, როდესაც ეროვნული პარკი ზღუდავს ერთადერთ მისასვლელ გზას სოფლებთან, როდესაც ჰესი შენდება ღვარცოფზე, როდესაც მინისძვრა ანგრევს ცუდად აშენებულ სახლს, როდესაც სასაზღვრო სოფლები მოუშარაგებელია ეკონომიკური სიცოცხლით და ქვეყანა ერთიანად კარგავს განვითარების შესაძლებლობას დიდი კონკურენციის პირობებში, ამ დროს ერთადერთი გამოსავალი ხდება ქვეყნის „საოჯახო გეგმის“ დამუშავება, მასზე დისკუსია, ალტერნატივების განხილვა, კომპრომისების მოძებნა და მათზე შეთანხმება იმ საგაღდებულო სამართლებლივი ფორმებით, რომლებიც დღეს დადგენილია ქვეყანაში სტრატეგიული დაგეგმვის, სივრცითი მოწყობისა და ინტეგრირებული მართვის ვალდებულების სახით.

სულ უფრო და უფრო ნათელი ხდება, რომ სივრცითი მონაცემების გეგმები სინამდვილეში ეკონომიკური ხასიათის დოკუმენტებია, რომლებიც უნდა დამუშავდეს არა მხოლოდ ურბანისტებისა და ეკონომისტების მონაწილეობით, არამედ ეკონომიკურ ხედვებსა და პლატფორმებზე დაფუძნებული სრული დარგობრივი სპექტრის ექსპერტული ჯგუფების ერთობლივი და ინტეგრირებული მუშაობით, რომლის შედეგად უნდა შევძლოთ ყველა სივრცით-გეგმარებითი მიგნებების ეკონომიკური გამოვლა, გამოვლადი ალტერნატივების დამუშავება, რეალიზების შედეგების მოდელირება, საუკეთესო კომპრომისების შერჩევა და მასზე საერთო შეთანხმება.

თუმცა, აქაც გარკვეულ პრობლემებთან გვაქვს საქმე - რაც უფრო კარგია და რთულია გეგმა, მით უფრო რთულია მისი რეალიზება ისეთ განვითარებად ქვეყანაში, როგორც საქართველოა; პერფექტული გეგმების რეალიზება რთული ხდება არსებული გამოცდილებისა და რესურსების სიმცირის გამო, ამიტომ მნიშვნელოვანია, რომ კარგ გეგმებში გამოიყოს ადეკვატური და პირველი რიგის რეალისტური ეტაპები - ე.წ. ფაზები, რომლებიც აუცილებლად საერთო სურათის საფუძვლებს უნდა ქმნიდეს და ამ საერთო სურათის

მიღწევის შეუქცევადობას ემსახურებოდეს - ზუსტად ისე, როგორც ამას დღეს საქართველოში დამწყები მენარმე, მაგალითად მეღვინე, ახერხებს: ის პირველ რიგში გეგმავს თავის შესაძლებლობებს, მერე იღებს კრედიტს ვაზის გასაშენებლად, წარმატების შემდეგ კი იღებს მეორე კრედიტს იქვე მარანის დასაფინანსებლად, ხოლო მოგვიანებით - სასტუმროს ასაშენებლად და, თუ ყველაფერმა კარგად იმუშავა, საბოლოო ჯამში - აგრო-ტურისტული ჰაბის შესაქმნელად, რომლის გეგმა მას თავიდანვე ჰქონდა გააზრებული.

დღეს საქართველოს აქვს ინტეგრირებული და შეთანხმებული გეგმების ძალიან დიდი დეფიციტი. ეს დეფიციტი კიდევ უფრო მწვავეა ფრაგმენტულად ცალკეული დარგების სწრაფი განვითარების პირობებში და ერთიანი ეროვნული ინტეგრირებული ეკონომიკურ-სივრცითი ხედვის არარსებობის ფონზე - ანუ მაშინ, როდესაც საქართველოს ჯერ კიდევ არა აქვს ერთიანი ეროვნული სივრცითი განვითარების ხედვა.

სივრცითი მონაცემების დოკუმენტების უმრავლესობა 10-15 წლის პერსპექტივაში მუშავდება; ძნელია უფრო მეტ ვადაზე გათვლა, მით უმეტეს თანამედროვე ინდუსტრიულ-ტექნოლოგიური განვითარების ტემპის ფონზე.

ველური ბუნება

ეს გეგმები საჭიროებს განახლებას და დაზუსტებას ახალი პრობლემების შესაბამისად და წარმოადგენს მუდმივ, მაგრამ პერიოდულად, განახლებად დოკუმენტებს, რომლებსაც საზოგადოება ცვლის მოთხოვნილებების შესაბამისად, მაგრამ არა - ფასეულობებისა და რაციონალიზმის ხარჯზე.

სივრცით მოწყობის გეგმები არ ზღუდავს და არ აკონტროლებს ბიზნესს, კომერციას და არ ზღუდავს თავისუფალ ბაზარს, ისინი ხელს უწყობს მათ რაციონალურ მიმართვას ეროვნული ინტერესების დაცვის მიზნით და იმ აუცილებელ ჩარჩოებს, რომელთაც ბაზარი თავისით ვერ დაარეგულირებს.

სივრცითი მოწყობის გეგმა არის ჩვენი ეროვნული „ოჯახისა“ და მისი მუნიციპალური „ოჯახის წევრების“ მიერ გააზრებული და შეთანხმებული ამ ოჯახის სამოქმედო გეგმა და ამ „ოჯახის“ ბინის/სახლის/ეზოს პროექტი, რომელიც ადეკვატურად მორგებულია სტუმარზე, მტერზე, დოვლათზე, დასვენებაზე, სიამაყეზე, ცნობადობასა და, რაც მთავარია, ეროვნულ იდეაზე!

დღეს მთავრობა ინტენსიურად მუშაობს სივრცითი მოწყობის გეგმებზე და დროა შემუშავდეს ერთიანი ეროვნული სივრცითი განვითარების გეგმა, სადაც გაეცემა პასუხი ისეთ მთავარ კითხვებს როგორებიცაა:

- რას ვაკეთებთ?
- რატომ ვაკეთებთ?
- ვისთვის ვაკეთებთ?
- რამდენს ვაკეთებთ?
- სად ვაკეთებთ?
- რა პერიოდზე ვაკეთებთ?
- ვის ვეჯიბრებით?
- რაში ვეჯიბრებით?
- რატომ ვეჯიბრებით?
- რა სარგებლისთვის ვაკეთებთ?

ამ კითხვებზე პასუხები უნდა მოიძებნოს რეგიონულ და მუნიციპალურ სივრცითი მოწყობის გეგმების მოზაიკით შევსებულ ერთიან ეროვნულ სივრცით მოწყობის გეგმაში.

აუცილებლად აღსანიშნავია ის მნიშვნელოვანი წარმატებები, რომლებიც უკვე მიღწეულია ამ სფეროში ბოლო წლების განმავლობაში, მათ შორის:

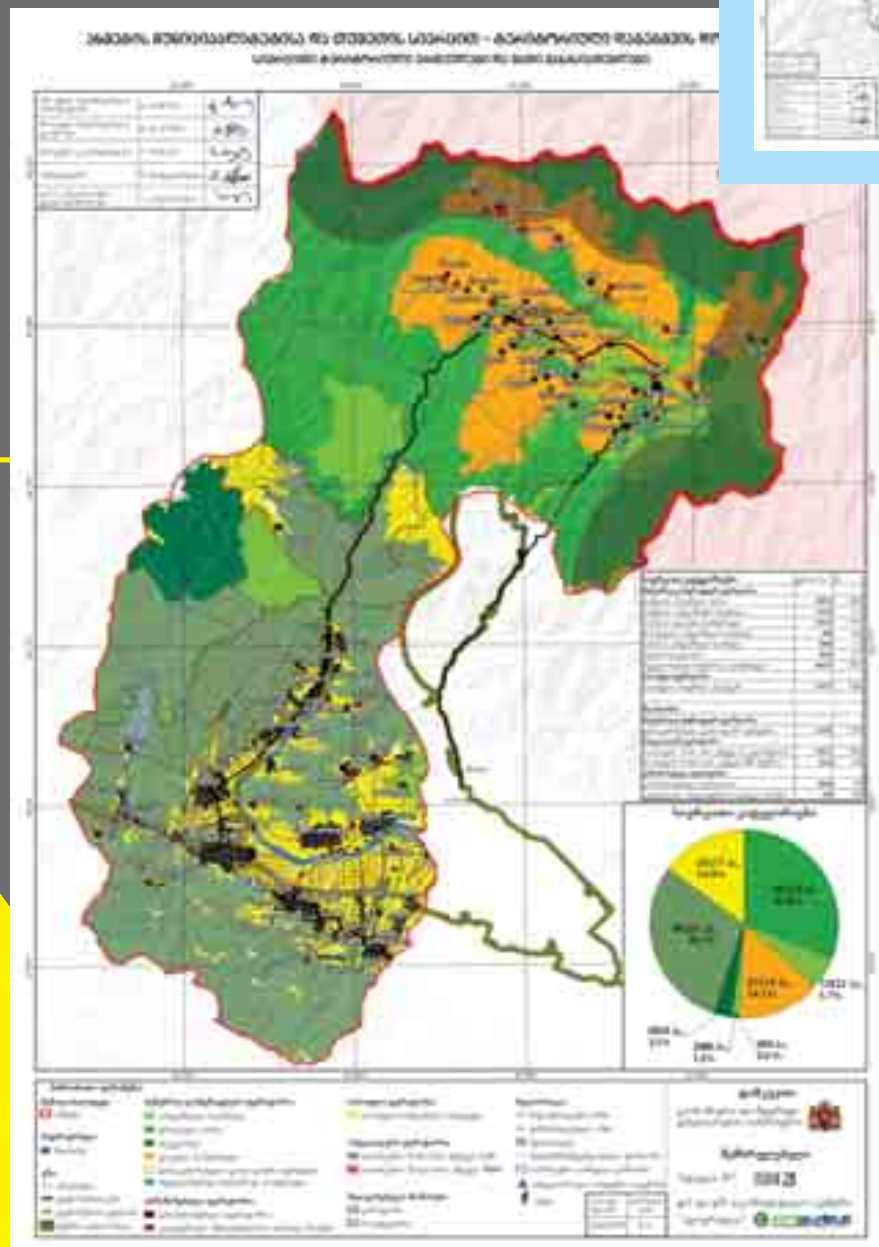
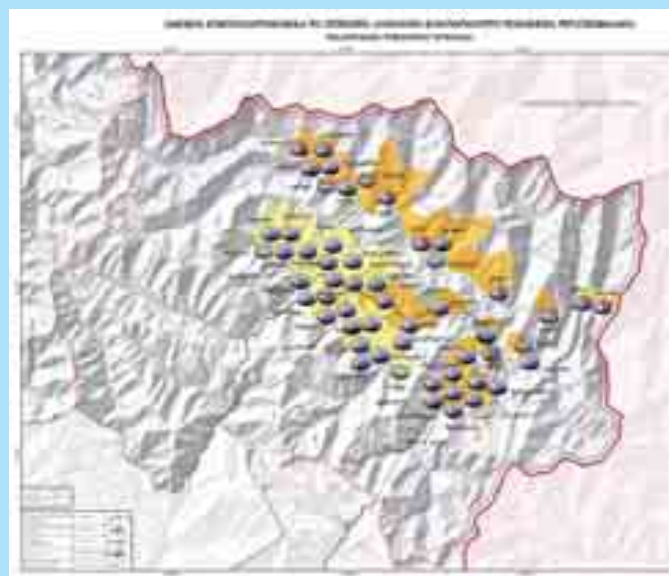
- დამუშავებულია აჭარის ა.რ.-ის, ბორჯომის, მესტიის, ამბროლაურის, ონის, ახმეტის მუნიციპალიტეტების, ვარძია-ხერთვისი ოლოდას კლასტერის სივრცითი მოწყობის გეგმები და ამ მუნიციპალიტეტებში შემავალი ათეულობით სოფლის განაშენიანების რეგულირების გეგმები;
- დამტკიცებულია დედაქალაქის მიწათსარგებლობის გენერალური გეგმა;
- დასრულებულია აბასთუმნის კურორტის მიწათსარგებლობის გენერალური გეგმა;
- მიმდინარეობს მცხეთის ქალაქმშენებლობითი დოკუმენტაციის დამუშავება;
- მუშავდება ყაზბეგის მუნიციპალიტეტისა და მასში შემავალი ყველა სოფლის სივრცითი განვითარების კონცეფციები;
- დამუშავებულია, მიმდინარეობს და დაგეგმილია: ბორჯომის, სტეფანწმინდის, ჩოხატაურის, ბათუმის, ზუგდიდის, ამბროლაურის, ფოთის, რუსთავის, კასპის, ქობულეთის, დუშეთის, ჩხოროწყუს, ურეკი-შეკვეთილის, მესტიის, ბახმაროს, ბაკურიანის, დიდი მიტარბის, გუდაურის, ლებარდეს, ზუგდიდის, სურამის, გრიგოლეთისა და ფასანაურის მიწათსარგებლობის გენერალური და განაშენიანების რეგულირების გეგმები;
- დამუშავებულია თბილისის, ბათუმის, მცხეთის, ვარძიის და სხვა ისტორიული ადგილების ურბანული განვითარების კონცეფციები და ისტორიულ-კულტურული საყრდენი გეგმები;
- დაგეგმილია დასავლეთ საქართველოს ინდუსტრიული კვანძების განვითარების ხედვების დამუშავება;
- მომზადებულია ქუთაისის, წყალტუბოს, კვანძების სივრცითი გააზრება;
- აუცილებელია კარდინალური სივრცითი განვითარების ღერძების კონცეფციების დამუშავება;
- მიმდინარეობს ინტენსიური მუშაობა ერთიანი სივრცითი მოწყობის გეგმის შემუშავების ტექნიკურ პირობებზე.

აღნიშნულმა პროექტების განხორციელებამ წინ წა-
მონია მნიშვნელოვანი მიმდინარე და პერსპექტიული ხასია-
თის პრობლემები და გამოწვევები, რის გარშემოც გაერ-
თიანდენ გეგმების დამუშავებაში ჩართული სამოგადოებ-
რივი, კერძო და სახელმწიფო სექტორების წარმომადგენ-
ლები თანამშრომლობის, კომპრომისების მოძებნისა და
შეთანხმების მიღწევის მიზნით.

დღეს უკვე მკაფიოდ გამოიკვეთა, რომ სივრცითი
განვითარების დოკუმენტაციის შექმნა და მასზე შეთანხმება
ქვეყნის განვითარებისა და სტრატეგიული მიზნების მიღ-
წევის ყველაზე პოზიტიური და შედეგის მომტანი ერთადერ-
თი გზაა, რომელიც უკვე შეუქცევადი პროცესის სახით მიმ-
დინარეობს ჩვენს ქვეყანაში.

Eng

This article describes the importance of spatial planning while developing both cities and rural areas. The author, George Gotsiridze briefly describes planning approach of Soviet era and its impact on current Georgia. He compares spatial planning to the activities such as treatment of diseases or planning of home infrastructure.

“...It is clear that the spatial arrangement of the plans are economic documents, which are to be handled not only by urbanists and economists, but by the integrated work of the full range of sectoral expert groups based on economic visions and platforms. As a result, we should economically measure all spatial planning findings, analyze measurable alternatives, modeling of the results, selection of the best compromises and reaching the general agreement...”

უნდა აშენდეს თუ არა ჰიდროელექტროსადგურები (ჰესები) და როგორ?!

რეპორტაჟი მოამზადა ნიკოლოზ ერისთავმა

ჰიდროენერგეტიკა, როგორც განახლებადი ენერჯია, ქვეყნის განვითარებისათვის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი დარგია. საქართველო საკმაოდ მდიდარი ქვეყანაა წყლის რესურსებით (26 000-მდე მდინარე) და ამ პოტენციალის გამოყენება ძალზე მნიშვნელოვანია, თუმცა - გარკვეული ზემოქმედებისა და მოსალოდნელი ბუნებრივი საფრთხეების გათვალისწინებით. სწორედ ამიტომ ჰიდროექსპერტიზური ნაგებობების პროექტირებისას აუცილებელია მდინარის ჰიდროლოგიური რეჟიმის დეტალური შესწავლა, რისი მუშაობითაც დადგინდება მდინარის ჩამონადენის ენერგეტიკული პოტენციალი, რათა მაქსიმალურად რაციონალურად იქნას გამოყენებული წყლის რესურსები. ყოველივე ზემოხსენებული მიუთითებს იმაზე, თუ რაოდენ საჭიროა ჰიდროლოგიური მონიტორინგის არსებობა ქვეყანაში, არა მარტო ენერგეტიკული, არამედ საირიგაციო, სასმელი წყლისა და სხვა მიზნებისთვის.

დღეისათვის ჰესების დაპროექტება 90-იან წლებამდე არსებული მრავალწლიანი სტატისტიკური მონაცემების საფუძველზე ხდება, რადგან მას შემდეგ ქვეყანაში, ფაქტობრივად, წყლის ბალანსი აღარ გაკეთებულა. დღევანდელ რეალობაში კი, როდესაც კლიმატის ცვლილება გლობალური პრობლემაა და ჰიდროლოგიური რეჟიმზე საგრძნობლად აისახება, დაუშვებელია იმავე მონაცემებზე დაყრდნობით ხდებოდეს ჰესების დაგეგმარება. არსებობს ისეთი შემთხვევებიც, როდესაც გარკვეულ მდინარეებზე ჰიდროლოგიური დაკვირვებები საერთოდ არ წარმოებდა (ანუ არ არსებობს ისტორიული მონაცემები) არადა უკვე გვაქვს აშენებული და ექსპლუატაციაში გაშვებული ჰესები.

ჰესი შვეიცარიაში

მესტიაჭალა ჰესი, 27. 07. 2019.

ჰესების პროექტირებისას, რა თქმა უნდა, მნიშვნელოვანია გარემოზე გემოქმედების შეფასების (გზმ) ანგარიშის მომზადება, თუმცა არანაკლებ მნიშვნელოვანია იმ საფრთხეების კვლევა, თუ რა ზიანი შეიძლება მიაყენოს გარემომკონკრეტულად ჰესსა და იქ მომუშავე პერსონალს, რისი სამართლებრივი ვალდებულებებიც, სამწუხაროდ, არ არსებობს. ამის კარგი მაგალითია დევდორაკის კატასტროფით ცნობილი სტიქიური მოვლენა, რომელიც 2014 წლის 17 მაისს, მდ. დევდორაკ-ამალის ხეობაში მოხდა, რა დროსაც ჰესის წყალმიმღები და სალექარი ნაგებობები მთლიანად დაზიანდა. იგივე მაგალითი შეიძლება მოვიყვანოთ 2019 წლის 27 ივლისს განვითარებულ მოვლენაზე, როდესაც მურყვამის მყინვარზე განვითარებული კლდეზვავის შედეგად წარმოქმნილმა ღვარცოფულმა მოვლენამ მდ. მესტიაჭალის ხეობა შეაგუბა და ტბის გარღვევის შედეგად მესტიაჭალის ჰესს 50 მლნ-მდე ბარალი მიაყენა. თუმცა, უნდა აღინიშნოს ის ფაქტი, რომ მესტიაჭალის შემთხვევაში ჰესმა ძალზე დიდი როლი ითამაშა წყალმოვარდნის შეკავებაში, რადგან ტალღის პირველადი დარტყმა თვითონ მიიღო და ღვარცოფული ნაკადის საკმაოდ დიდი ნაწილი ჰესის სათავე ნაგებობასთან დააგროვა. ამით დაბა მესტიას დიდი საფრთხე აშორდა.

აღსანიშნავია წყალსაცავის ტიპის ჰესის დადებითი

ფაქტორი წყალდიდობა/წყალმოვარდნების მართვის კუთხით, რადგან პრევენციისთვის ესაა ყველაზე ეფექტური გადაწყვეტილება. გავიხსენოთ 2005 წლის ზამთარ-გაზაფხული, რომელიც საქართველოში საკმაოდ უხვალექიანი პერიოდი იყო. მდინარე არაგვის აუზში არსებული ჭარბი თოვლის საფარმა მდინარეთა წყლიანობაზე საკმაოდ დიდ გავლენა იქონია. ჰიდრომეტეოროლოგიური სამსახურის მიერ გაცემული ჰიდროლოგიური პროგნოზის საფუძველზე, ფინვალის ჰესმა წყალსაცავში წყალი საგრძნობლად დაცალა და წყალდიდობას მომზადებული შეხვდა, რამაც ჰესის ქვემო წელში არსებული დასახლებული პუნქტები შესაძლო უარყოფით შედეგებისაგან დაიცვა.

კლიმატის ცვლილების ფონზე მყინვარების დნობა ინტენსიურად მიმდინარეობს, რაც გარკვეულწილად დიდ საფრთხეს უქმნის მდინარეთა ქვემო წელში არსებულ დასახლებულ პუნქტებსა და ინფრასტრუქტურულ ობიექტებს. პერიგლაციალური პროცესების შედეგად მდინარეთა ხეობებში აკუმულირდება დიდი რაოდენობის მორენული მასალა, რაც ძლიერი წვიმების შედეგად პოტენციურ ღვარცოფად გადაიქცევა. სწორედ ამიტომ ბუნებრივი საფრთხეების კვლევა, განსაკუთრებით ჰესების დაგეგმარებისას, აუცილებელ პირობად უნდა იქნას მიღებული.

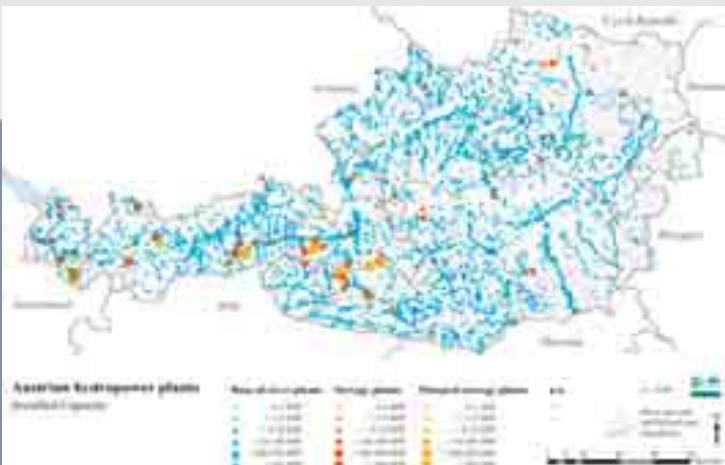

ასე, რომ დავებრუნდეთ თავდაპირველ კითხვას: უნდა აშენდეს თუ არა საქართველოში ჰესები? პასუხი, ჩემი აზრით, ცალსახაა: აუცილებელიც არის, რომ აშენდეს და განვითარდეს ეს დარგი, თუმცა მხოლოდ და მხოლოდ საერთაშორისო სტანდარტების დაცვით, როგორც გარემოსდაცვითი მიმართულებით, ასევე უსაფრთხოების კუთხით. წყლის რესურსებს ენერგეტიკაში ბევრი სხვა ქვეყანა იყენებს: კანადა, აშშ, ნორვეგია, ავსტრია, ჩინეთი და სხვ. მაგალითად, ნორვეგიაში ელექტროენერჯის 99% ჰიდროენერგეტიკით მიიღება, თუმცა ზემოხსენებული ქვეყნები ყველანაირ საფრთხესა და გარემოზე ზემოქმედებას ითვალისწინებენ და ისე ახდენენ ჰესების ექსპლუატაციას.

ჰესის მშენებლობის ნებართვის გაცემისას უაღრესად მნიშვნელოვანია სანიტარულ-ეკოლოგიური ხარჯის გათვალისწინება, რისი გაანგარიშებაც მრავალწლიური სტატისტიკური ანალიზის საფუძველზეა შესაძლებელი. დღეისათვის სანიტარულ-ეკოლოგიური ხარჯის დადგენა უაღრესად პრობლემატურია, რადგან დღემდე გამოიყენება ძველი პრაქტიკა, რომლის მიხედვითაც სანიტარულ-ეკოლოგიურ ხარჯად მიჩნეულია მდინარის საშუალო მინიმალური ხარჯის 10%, რომელიც მდინარის კალაპოტში უნდა დარჩეს. ამ ვალდებულებების კონტროლის მექანიზმი, სამწუხაროდ, დღეს ქვეყანაში არ არსებობს და ამის ნათელი მაგალითია მდ. ბროლისწყალზე (მდ. კისტინკა) არსებული ეკოლოგიური კატასტროფა. მდინარის კალაპოტში წყალი საერთოდ აღარ მოედინება, რაც, ფაქტობრივად, სპობს და ანადგურებს მიმდებარე ეკოსისტემას.

მსოფლიოში არსებობს სანიტარულ-ეკოლოგიური ხარჯის გაანგარიშების მრავალი თანამედროვე მეთოდიკა, რომელთა საქართველოში შემოღება აუცილებელია, რაც საქართველო-ევროკავშირის ასოცირების შეთანხმებითაც გვეკისრება.

ამრიგად, ჰესების მშენებლობამდე საჭიროა ქვეყანაში არსებობდეს ძლიერი ჰიდროლოგიური სამსახური და დროულად შემუშავდეს სააუზო მართვის გეგმები (საქართველო-ევროკავშირის ასოცირების შეთანხმებით ნაკისრი ვალდებულება), რათა ქვეყანამ მაქსიმალურად და რაციონალურად აითვისოს ქვეყნის ჰიდრორესურსები და თავიდან ავიცილოთ ისეთი პოტენციური საფრთხეები, როგორებიცაა ეკოლოგიური და ბუნებრივი კატასტროფები.

შესი ნოევევიაში

შესი ავსტრიაში

Eng

Should we build HPPs in Georgia and how? The author asks this question and same time offers his approach stating the weak and strong points of the realization stage of such projects.

International trends and experience clearly underline the importance of Hydro Power Plants and hydro energy in general. However, does Georgia have enough knowledge to comply with those international standards that are crucial for planning projects of such scale?

Taking into the consideration the fact that Georgia has a huge potential of developing hydro energy, our goal must be building up a system that will ensure using international standards based on modern researches.

ამაზონის ტყის ხანძრები და ფაქტები

კოსმოსური კვლევის ეროვნული ინსტიტუტის (INPE) მონაცემების მიხედვით, წელს ამაზონის ტუნგლებში ხანძრების რეკორდული რაოდენობა - 80 000-ზე მეტი ხანძრის კერა დაფიქსირდა. კერძოდ, ხანძრის შემთხვევები წინა წელთან შედარებით 80%-ზე მეტით გაიზარდა. ხანძრისგან გამონვეულმა კვამლმა ბრაზილიის ყველაზე დიდ ქალაქამდე - სან პაულომდეც მიაღწია.

მილიონ ჰექტრამდე ტყე არის განადგურებული მხოლოდ წელს, რაც რა თქმა უნდა, მსოფლიო კლიმატზე გამოიწვევს უარყოფით შედეგებს, მაგრამ გარემოსდაცველები ყურადღებას ასევე ამახვილებენ იმ გარემოებას, რომ ამ მასშტაბის ხანძრებიდან გამონვეული ნახშიროჟანგის (CO₂) და ნახშირბადის მონოქსიდების (CO) გამოყოფის მკვეთრი ზრდა უარყოფით შედეგებს გამოიწვევს არამარტო ადგილობრივი ბიომრავალფეროვნებისთვის, არამედ აბორიგენი მოსახლეობისთვისაც.

მსოფლიოში ყველაზე დიდი, ამაზონის ტყე თავს უყრის 3 მილიონამდე ცხოველისა და მცენარის სახეობას, რაც დედამიწის ბიომრავალფეროვნების 10%-ს შეადგენს. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ამაზონი მილიონამდე აბორიგენი მოსახლეობის სამშობლოა.

გლობალური დატბობის რეგულირებისთვის ამ ტყეს ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია მსოფლიო ეკოსისტემაში. მაგალითად, ამაზონის ტყე წლიურად მილიონამდე ნახშიროჟანგს შთანთქმავს და ატმოსფეროში მსოფლიოში არსებული ჟანგბადის 20%-ს გამოყოფს.

ამაზონის ტროპიკული ტყის ფართობი 7 მლნ. კვ. კმ-ს შეადგენს და ცხრა ქვეყნის ტერიტორიას მოიცავს, რომლის უდიდესი ნაწილი - 60% ბრაზილიაშია. შესაბამისად, ამაზონის ტყე მსოფლიოს ტროპიკული ტყეების თითქმის ნახევარს შეადგენს.

ბრაზილიაში ამაზონის ხანძრების რეკორდული რაოდენობის გამო საპროტესტო აქციები იმართებოდა. მომიტინგეები ბრაზილიის პრეზიდენტს, ჟაირ ბოლსონარუს ადანაშაულებდნენ მიწის ცეცხლის საშუალებით გასანმენდად ფერმერების წახალისებასა და შემდგომ უმოქმედობაში, ასევე ითხოვდნენ გარემოს დაცვის მინისტრის გადადგომას. NASA-ს ინფორმაციით, ამაზონის ჭუნგლებში ხანძრები ადამიანის ჩარევით იყო გამოწვეული.

მას შემდეგ, რაც ამაზონის ხანძრების საქმეში საერთაშორისო საზოგადოებაც ჩაერთო, იგი მსოფლიო პოლიტიკის დღის წესრიგის უმნიშვნელოვანესი ნაწილი გახდა, კერძოდ, საფრანგეთის პრეზიდენტ ემანუელ მაკრონსა და ბრაზილიის პრეზიდენტს შორის დაძაბული გარჩევები პირად დაპირისპირებაში გადაიზარდა. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ თუ მაკრონს ვეროპელმა კოლეგებმა მხარი აუბეს, აშშ-ს პრეზიდენტმა, დონალდ ტრამპმა ბოლსონარუ შეაქო კიდევ ხანძრებთან გამკლავების გამო.

საერთაშორისო ექსპერტების უმრავლესობა თანხმდება, რომ ამაზონის ტყის ხანძრები უმეტესწილად ადამიანის მიერ არის მიზანმიმართულად წარმოქმნილი. მიზანი მარტივია: პირველ რიგში ჭრიან და გამოაქვთ ძვირადღირებული მერქანი, შემდგომ ასუფთავებენ მიწას სოფლის მეურნეობის, კერძოდ მესაქონლეობის გასაფართოვებლად. მსოფლიო საზოგადოების აქტიური ჩარევის გარეშე, მხოლოდ „ჭუნგლების კანონის“ ამარა დატოვებული ამაზონის ტყე დიდი ხანი ვერ გასტანს და შედეგებს ყველა ერთად მოვიმკით.

Eng

Most of the international experts agree that the Amazon forest fires are mostly man-made. The goal is simple: first cut and extract expensive timber, then clean the land to expand agriculture, particularly livestock. Without the active intervention of the world community, only the "law of the jungle" cannot protect Amazon forest and we will reap the results together.

„ფონდი განვითარება და ბაჩეო“

„დუგლას ტომპკინსი და ბიძინა ივანიშვილი გახდნენ სტიმული ჩემი ოცნების ასახდენად“

თეიმურაზ ტყემელაძე

დღევანდელი ჩემი სტატია მინდა დავიწყო ერთი ფრიად მნიშვნელოვანი ფაქტით, რომელიც ეხება გარემოსდაცვის სფეროში მსოფლიოს უდიდეს ქველმოქმედს და მეცენატს ბატონ დუგლას ტომპკინს, კაცობრიობის ისტორიაში მის გარდა დღემდე არავის შეუქმნია, მსგავსი მასშტაბის დაცული ტერიტორია.

1989 წელს “North Face”-ის და “Esprit”-ის დამფუძნებელმა თავი დაანება მენარმეობას და დასაქმდა გარემოსდაცვის პროექტების განხორციელებით. შემდგომში შეიძინა 810 000 ჰა მიწის ნაკვეთი ჩილესა და არგენტინაში, რომელიც აქცია ეროვნულ პარკად. ამავდროულად დუგლას ტომპკინსი მხარს უჭერდა და ეხმარებოდა ჩრდილო და სამხრეთ ამერიკის ბუნების დამცველებს. მან სახელი გაითქვა როგორც ერთ-ერთი ყველაზე დიდი გარემოსდაცვითი კომპანიის „Tompkins Conservation“-ის შემქმნელმა, რომლის წყალობითაც არგენტინასა და ჩილეში შეიქმნა ასიათასობით ჰექტარი დაცული ტერიტორიების პროექტები, რომლებიც შემდგომში მუდმივი მოვლისა და განვითარებისათვის ღია იქნებოდა კერძო ინვესტორებისათვის სათანადო ინფრასტრუქტურის მოსაწყობად, საზოგადოების ხელმისაწვდომად და გამოსაყენებლად.

ტომპკინსმა გამოიმუშავა ორგანული მინათმოქმედების მდგრადი მოდელი, რომელიც იცავს ნიადაგის სიჭანსაღეს და ეკოლოგიურ მთლიანობას. იგი ხელს უწყობდა მცირე, ეკოლოგიური სოფლის მეურნეობების შექმნას. მისი მიზანი იყო - „ექსპლოატაციური ეკონომიკის“ გადასვლა „კონსერვაციისა და ეკოტურიზმის ეკონომიკაზე“.

ეტყობა, ადამიანებს თავიდანვე მოსდევთ ცხოვრებისეული ინტერესები, რომლებიც მისი ცხოვრების ეტაპზე სხვადასხვა დროს სხვადასხვაგვარად ვლინდება. ასე იჩინა თავი ჩემში ბუნების მიმართ განსაკუთრებულმა დამოკიდებულებამ, რომელიც რაც დრო გადის უფრო და უფრო ღრმავდება. ეტყობა, ეს ის სამყაროა, თუ შეხვედი უკან ვეღარ გამოხვალ, რაც მეტყველებს ბუნების ამოუცნობ ძალაზე. სწორედ მასთან თანაცხოვრების დროს განიცდი მისგან ნაბოძებ უდიდეს სიხარულს და ტკივილს - სიხარულს, რომელსაც იგი გვჩუქნის ყოველგვარი ანგარების გარეშე და ტკივილს, რომელსაც ვიღებთ მის მიმართ ადამიანების განზრახ უხეში ჩარევით. ყოველივე ეს ადეკვატურად აისახება სამყაროზე და გვიბრუნდება უკან, რასაც მოწმობს კლიმატური პირობების მკვეთრი ცვლა და ესოდენ დიდი გახშირებული კატასტროფები. ბოლო დროს გამოვლენილმა ფაქტებმა, მხედველობაში მაქვს უპრეცედენტოდ დიდი მასშტაბის ხანძრები და წყალდიდობები, კიდევ ერთხელ დააფიქრა საზოგადოება თუ რა საშიშროების წინაშე დგას ჩვენი სამყარო.

საქართველო მიუხედავად მისი ტერიტორიული სიმცირისა, ამ მსოფლიოს მნიშვნელოვანი ნაწილია, თავისი უნიკალური ბუნებრივი მრავალფეროვნებით (კლიმატი, ბუნებრივი ბონირების სიმრავლე და მისგან გამომწვეული ფლორისა და ფაუნის სიუხვე).

სამწუხაროდ, უკანასკნელი ათწლეულების მანძილზე გარემოსდაცვის კუთხით ბევრი არაფერი გაკეთებულა. ივრის ჭალები თითქმის გაქრა, იგივე ემუქრება ალაზნის ჭალებს, რომლის გადასარჩენად არაერთჯერ მივმართეთ თხოვნით ყველა უწყებას: ადგილობრივი თვითმართველობიდან დაწყებული, გარემოსდაცვის სამინისტროსა და ყველა ძალოვან სტრუქტურებს, რათა მის გადასარჩენად აემალეებინათ ხმა და გაემკაცრებინათ მისი დაცვის სტატუსი, მაგრამ ამაოდ. ხდებოდა პირიქით, მიზანმიმართულად კნინდებოდა არსებული სტატუსი. წინა ხელისუფლების პერიოდში შეგნებულად ამოირიცხა ჭალის ტყეების სოლიდური ფართობები და გადაეცა ნაცმოძრაობასთან დაახლოებულ კორუმპირებულ პირებს. მათი დაუდევრობის წყალობით დაიწყო ყოვლად დაუშვებელი ფრაგმენტაციის პროცესი, რაც მომაკვდინებელია მსგავსი ადგილებისათვის. ეს ხდება მაშინ, როდესაც ევროპაში ხელოვნურად მიმდინარეობს ჭალის ტყეების აღდგენა მისი უნიკალური თვისებების გამო.

ტყე იქცა საარჩევნო ბატალიების მსხვერპლად, რაც კარგად ორგანიზებული ვაიპოლიტიკოსი კრიმინალური დაჯგუფებების წყალობით ნაწილობრივ დღესაც გრძელდება. ეს ყველაფერი განსაკუთრებით იმ პერიოდიდან იწყება, როცა სააკაშვილის განკარგულებით ტყე გადავიდა ენერჯეტიკის სამინისტროში, როდესაც მას უყურებდნენ მხოლოდ და მხოლოდ როგორც სამერქნე და საშეშე მასალას და მის ძირითად ფუნქციებზე ეკოლოგიური, რეაკრიაციული თუ ბიომრავალფეროვნების კუთხით არავინ ფიქრობდა, რის გამოც სერიოზული დადი დაესვა ბუნებას, რომლის მოშუშება დღესაც და მომავალშიც ძვირი დაგვიჯდება.

მთელი ეს პერიოდი სასონარკვეთილებაში ვიყავი, ვხედავდი თუ როგორ თვალსა და ხელს შუა ნადგურდებოდა საუკუნეების მანძილზე სიმწრით შენარჩუნებული ბუნება. მიუხედავად დაინტერესებული საზოგადოებრივი ჯგუფების არაერთგზის მცდელობისა, პრაქტიკულად მიუღწეველი გახდა ახალი გარემოსდაცვითი საკანონმდებლო ბაზის შექმნა (ტყის კოდექსი, კანონი ბიომრავალფეროვნებისა და ნადირობის შესახებ), რომელიც ასე თუ ისე შეცვლიდა არსებულ სავალალო ვითარებას. თუ რაიმე იცვლებოდა - იცვლებოდა პირიქით გარემოსდაცვის საწინააღმდეგოდ.

დღეს მე მგონი ყინული გატყდა, მთლად უიმედოა აღარ არის, რისთვისაც პირველ რიგში მაღლობას ბატონ ლევან დავითაშვილს ვუხედი. პრაქტიკულად დასრულდა ტყის კოდექსი, განხილვის ბოლო სტადიაშია ბიომრავალფეროვნებისა და ნადირობის კანონპროექტები, და რაც მთავარია შეიქმნა ველური ბუნების სააგენტო, რომელიც უაღრესად წინ გადადგმული ნაბიჯია. წარმატებით ხორციელდება კოლხური ხობის, კაკბის და გადაშენების პირას მყოფი ხონთქრის ქათმის მოშენება, დაგეგმილია გნოლისა და სხვა ენდემური ნადირ-ფრინველის მოშენება, რომლისთვისაც ველური ბუნების სააგენტოს ეხლახან გადაეცა კრწანისის ტყეპარკი, საჩხერეში შეიქმნა პირველი პრეცედენტი - აშენდა ნაკადულის კალმახის თევზსაშენი, რომელიც შემდგომში გაათევზიანებს საქართველოს მდინარეებს. მსოფლიოს ბუნების დაცვის ფონდის (WWF)-ის დახმარებით საქართველოს დაუბრუნდა ულამაზესი ცხოველი ჯირანი (ქურციკი), რომელიც ასევე ჩვენი ენდემი იყო და რამდენიმე ათეული წლის წინათ გაქრა, და დღეს სერიოზული ნამატი აქვს. ბატონი ბიძინას ინიციატივითა და ფინანსური მხარდაჭერით დაიწყო კურორტ აბასთუმნის რეაბილიტაცია და გა-

ნახლება, რომელიც, გარდა ინფრასტრუქტურული მოწყობისა, მიზნად ისახავს ბორჯომ-ხარაგაულის პარკის გაზრდას (ემატება 4500ჰა) და მის მიმდებარედ ე.წ. ბუფერული ზონის შექმნას, სადაც წვდომა ექნება როგორც ადგილობრივ ასევე სხვა მოსახლეობას. პროექტი იქნება უნიკალური და უპრეცედენტო ამიერკავკასიაში, მიზანი - ადგილობრივი მოსახლეობის მაქსიმალური დასაქმება, ბუნებრივი რესურსების სწორი გამოყენება, ფლორისა და ფაუნის აღდგენის ხელშემწყობი ღონისძიებების ჩატარება 80-100 წლის წინანდელ მდგომარეობასთან მაქსიმალური მიახლოების მიზნით.

ჟურნალისთვის ინტერვიუს მისაცემად, მთავარ რედაქტორთან ერთად მივმართეთ ბატონ ბიძინა ივანიშვილს და უმაღვე დაგვთანხმდა. ინტერვიუს განმავლობაში მალევე დავრწმუნდი, თუ რას ნიშნავდა მისთვის ბუნებასთან კავშირი. საუბარი განსხვავებულ ფორმატში წარიმართა, ვიდრე დაგეგმილი გვქონდა. განვიხილეთ რამდენიმე გარემოსდაცვითი პროექტი, როგორებიცაა საქართველოში ენდემური ნადირ-ფრინველისა და იქთიოფაუნის ბუნებრივი და ხელოვნური აღწარმოების პროექტი, რომელიც სოლიდურ დანახარჯებს მოითხოვდა და ჩვენთვის მიუწვდომელი ოცნება იყო, თბილისში მთაწმინდის ქედის რეაბილიტაციის პროექტი, რაც ჩვენი ქალაქისთვის სასიცოცხლო მნიშვნელობის არის, და სხვა მსგავსი პროექტები, რაც ბუნების შენარჩუნება-განვითარების საქმეში ჩვენი მოკრძალებული წვლილის შეტანა იქნება. მე პირადად, არ ველოდი ამგვარ რეაქციას, იმდენად მყისიერად მივიღეთ პასუხი, ბევრი ახსნაგანმარტება არ დაგვჭირვებია ამ პროექტების მნიშვნელობაზე - თუ რას ნიშნავდა იგი გარემოსთვის, ქვეყნის ეკონომიკისთვის, მაღალმთიან რეგიონებში ხალხის დასაქმებისთვის, ტურიზმის განვითარებასა და სოციალური მდგომარეობის გაუმჯობესებისთვის. რასაც სხვებთან დიდხანს ვამტკიცებდით და შედეგი არ გვქონდა - ახლა რამდენიმე წუთში გადაწყდა და მივიღეთ თანხმობა პროექტების სრულ დაფინანსებაზე. აქვე იქნა აღნიშნული, რომ უნდა მოხდეს საზოგადოების, ექსპერტებისა და გარემოსდამცველი ორგანიზაციების მაქსიმალური ჩართულობა.

დავრწმუნდი, რომ დუგლას ტომპკინსისა და ბიძინა ივანიშვილის მსგავსი ადამიანების ქველმოქმედების წყალობით ბევრი სასიკეთო რამ ხდება ქვეყანაზე, ამ ორი ადამიანის საქციელი გახდა სტიმული ჩემი ოცნების ასახდენად.

Eng

... we did not need much explanation about the significance of these projects concerning the environment, economy, employment in the highlands, tourism development and social improvement. What we had been arguing with others for a long time and had no results - it was decided in a few minutes and we agreed that these projects will be fully funded. It was also stated that there should be maximum involvement of the experts, environmental NGOs and public...

მანსონია ღმანისიდან

აკადემიკოსი დავით ლორთქიფანიძე საქართველოს ეროვნული მუზეუმის გენერალური დირექტორი

1983 წელს ღმანისის ნაქალაქარში პროფესორმა აბესალომ ვეკუამ შუა საუკუნეების სამეურნეო ორმოში ნაპოვნ ძვლებს შორის მარტორქის კბილი აღმოაჩინა.

აქედან დაიწყო ღმანისის, როგორც პრეისტორიული ძეგლის, ისტორია. მაშინ ნათელი გახდა, რომ ფენები მინიმუმ 1 მლნ. წლით თარიღდება. მას შემდეგ ღმანისმა საერთაშორისო აღიარება მოიპოვა, მსოფლიოს ყველაზე ავტორიტეტულმა სამეცნიერო ჟურნალმა Science-მა ღმანისის გათხრებისას მოპოვებული მასალა რამდენჯერმე დაასახელა მსოფლიო აღმოჩენების ათეულში. 2013 წელს ამავე ჟურნალის ყდაზე ღმანისის მე-5 თავის ქალის ფოტო დაიბეჭდა, ხოლო სტატიამ, რომელიც მსოფლიოს წამყვანი მეცნიერების (მათ შორის ქართველის) თანაავტორობით გამოქვეყნდა, კიდევ ერთხელ ააღაპარა მსოფლიო ღმანისის ძეგლისა და აღმოჩენების მნიშვნელობის შესახებ. უნდა აღინიშნოს, რომ ღმანისის არქეოლოგიური ძეგლი არა მხოლოდ სამეცნიერო, არამედ წამყვანი სამეცნიერო-პოპულარული მედიის ობიექტივშიც არაერთხელ მოექცა. ღმანისელი ჰომინინების შესახებ არაერთი სტატია გამოაქვეყნა ჟურნალმა National Geographic, ხოლო 2002 წელს ერთ-ერთი ჰომინინის რეკონსტრუქცია, რომელიც ფართო საზოგადოებისთვის ზემვას სახელით არის ცნობილი, ჟურნალის

ყდაზე იყო წარმოდგენილი. ძეგლის შესახებ დოკუმენტური ფილმები აქვთ გადაღებული ისეთ მაუწყებლობებს, როგორებიცაა BBC, PBS და ა.შ.

ღმანისში აღმოჩენილი ჰომინინების ნაშთები 1,8 მილიონი წლით თარიღდება და ევრაზიაში უძველესად და ყველაზე პრიმიტიულად ითვლება.

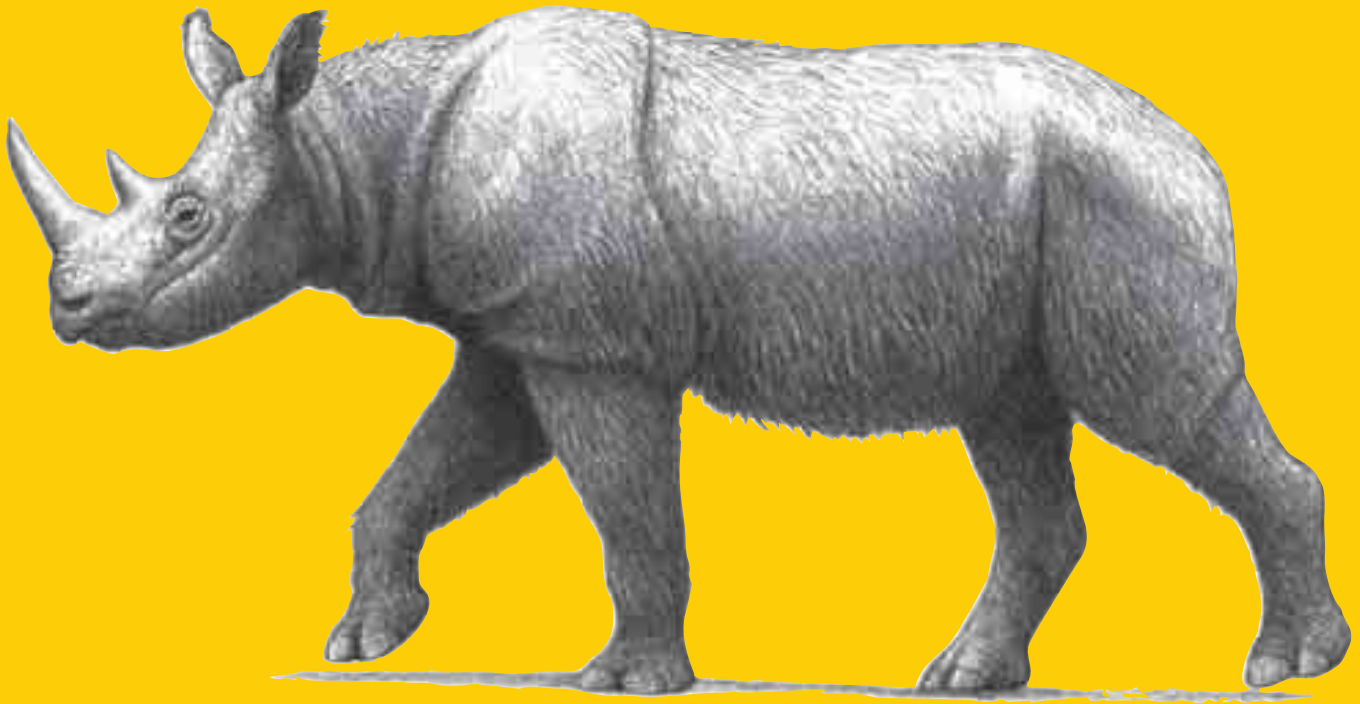
2014 წელს ჩემს კოლეგასთან, კოპენჰაგენის უნივერსიტეტის პროფესორთან, ცნობილ გენეტიკოს ესკე ვირსლევთან ერთად გადავწყვიტეთ დაგვეწყო ღმანისის ნამარხების კვლევა თანამედროვე ბიომოლეკულარული მეთოდების გამოყენებით. აქამდე ყველაზე ადრეული გენეტიკური ინფორმაცია კუნძულ იუკონზე (ჩრდილო-დასავლეთ კანადა) აღმოჩენილი 700,000 წლის წინანდელი ცხენიდან იყო მიღებული.

კვლევისას აღებული იქნა ნიმუშები ღმანისში აღმოჩენილი ცხოველთა ნაშთებიდან. შედეგად შესაძლებელი გახდა გაგვეანალიზებინა მარტორქის კბილის მინანქრიდან 1,8 მილიონი წლის წინანდელი მნიშვნელოვანი გენეტიკური ინფორმაცია - ცილების პროტეომების თანმიმდევრობის სრული ჯაჭვი. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ მარტორქის პროტეინების კვლევის შედეგებმა საფუძველი დაუდო ახალ სამეცნიერო დისციპლინას - „მოლეკულარ პალეონტოლოგიას“.

ილუსტრაციის ავტორი: მაურისიო ანტონი (Mauricio Anton)

ილუსტრაციის ავტორი: მაურისიო ანტონი (Mauricio Anton)

ანალიზები ჩატარდა კოპენჰაგენის, კემბრიჯის უნივერსიტეტებისა და მაქს პლანკის ინსტიტუტის სამეცნიერო ლაბორატორიებში. ეს არის ცხოველის ნაშთიდან აღებული მსოფლიოში ყველაზე დეტალური მოლეკულური ინფორმაცია, რომელმაც საშუალება მოგვცა აღგვედგინა მარტორქების განვითარების დეტალური ევოლუციური სურათი. კვლევის შედეგების შესახებ სტატია სათაურით - „Early Pleistocene Enamel Proteome from Dmanisi Resolves Stephanorhinus Phylogeny“- გამოვაქვეყნეთ მსოფლიოს წამყვან სამეცნიერო ჟურნალ Nature-ში. სტატიის ავტორებს შორის ქართველი მეცნიერები მაია ბუხსიანიძე და გოჩა კილაძე არიან.

აღნიშნულმა პუბლიკაციამ ფართო საერთაშორისო აღიარება მოიპოვა და კიდევ ერთხელ მოაქცია დმანისი მსოფლიოს ყურადღების ცენტრში: „ესაა გარღვევა უძველეს ბიომოლეკულარულ კვლევებში, რაც საშუალებას აძლევს

მეცნიერებს აღადგინონ 1 მილიონი წლით უფრო ადრეული ევოლუციური სურათი, ვიდრე ეს დღემდე იყო შესაძლებელი, ასევე, გამოიკვლიონ ცხოველებისა და ადამიანის წინაპრის ისტორია,“- წერდა საერთაშორისო პრესა.

დმანისის აღმოჩენები მარტორქიდან დაიწყო და სიმბოლურია, რომ პირველი გენეტიკური ინფორმაციაც სწორედ მარტორქის ნაშთიდან მოპოვებულ მასალაზე დაყრდნობით არის მიღებული, რაც საფუძველს უდებს დმანისის კვლევების ახალ ეტაპს.

კაცობრიობის ისტორიისთვის უმნიშვნელოვანეს ინფორმაციას შეიცავს საქართველოს ეროვნულ მუზეუმში დაცული კოლექციები, რომელთა კვლევაში მსოფლიოს წამყვანი ლაბორატორიები მონაწილეობენ. დარწმუნებული ვარ, დმანისის არქეოლოგიური ძეგლი კიდევ ბევრ საიდუმლოს ინახავს, კვლევები გრძელდება.

ფოტოს ავტორი: მირიან კილაძე

Eng

A nature research journal “Nature” (Sep. 11, 2019):

...Here we address the phylogenetic relationships of the Eurasian Rhinocerotidae of the Pleistocene epoch, using the proteome of dental enamel from a Stephanorhinus tooth that is approximately 1.77-Myr old, recovered from the archaeological site of Dmanisi (South Caucasus, Georgia)...

საქართველოს გარემოს დაცვისა და
სოფლის მეურნეობის მინისტრს,
ბატონ **ლევან ღვინიაშვილს**
ესაუბრა ჩვენი ჟურნალის მთავარი რედაქტორი
გოჩა კობერიძე

ჩვენი საუბარი, რა თქმა უნდა, „რთველი 2019“-ით
უნდა დავიწყოთ, როგორ შეაფასებდით მიმდინარე
პროცესებს?

იქიდან გამომდინარე, რომ უკვე სექტემბრის ბოლოა, ჩვენი სამინისტროსთვის ერთ-ერთი მთავარი გამოწვევა მიმდინარე რთველია, რადგან ეს არის ყველაზე მასიური კამპანია, რომელშიც ძალიან ბევრი ჩვენი თანამოქალაქე და ფერმერი მონაწილეობს. რამდენიმე ათასი ადამიანი აბარებს ყურძენს, თუმცა მათ უკან კიდევ უფრო ბევრი ფერმერი და მწარმოებელი დგას. 21 სექტემბრის მდგომარეობით, ჩამორჩენა გვაქვს შარშანდელთან შედარებით, დაახლოებით 30-31 ათასი ტონა, თუმცა რთვლის ბოლომდე ველოდებით დამატებით მონაცემებს, რომელთა მიხედვით მოსავალი შარშანდელზე ნაკლები არ უნდა იყოს. ამინდებმა შეგვიშალა მნიშვნელოვანწილად ხელი, რამაც 2019 წელს ბევრი სირთულე შექმნა, მაგრამ სახელმწიფოს ყველაფერი აქვს გაკეთებული, რათა რთველმა ორგანიზებულად ჩაიაროს და ჩაუბარებელი ყურძენი არ დარჩეს.

უნდა აღინიშნოს, რომ 20 ივნისის მოვლენებმაც თავისი გავლენა იქონია ზოგადად კომპანიების ქცევაზე, გადაწყვეტილებებზე, რამაც ბიზნესსექტორი გარკვეულწილად შეაფერხა, ღვინის კომპანიებს ჩაბარებასთან დაკავშირებით უფრო კონსერვატიული პოზიცია აქვთ. მაგრამ სახელმწიფო, ითვალისწინებს რა თავის პასუხისმგებლობას, ახორციელებს ინტერვენციებს. იცით, რომ ჩვენ სუბსიდირების რეჟიმიდან გამოვდით, მაგრამ ჩამბარებელი ფერმერი-გლეხი არ დაგვიტოვებია მართო და ჩაუბარებელი რომ არ დარჩეს ყურძენი, რომელიც მალფუჭებადია, ამისთვის მყისიერ ღონისძიებებს ვატარებთ. სახელმწიფო კომპანია, რომელიც პერიოდულად ინტერვენციებს აკეთებს, წელსაც გააკეთებს. ვფიქრობ, ეს მიღწევადი ტენდენციაა და რამდენიმე წელიწადში ჩვენ ამას ალბათ აღარ გამოვიყენებთ, მაგრამ წელს ეს გვჭირდებოდა, რადგან დაემატა ზუსტად ეს ივნისის მოვლენები და ასევე არახელსაყრელი კლიმატური პირობები, კერძოდ, გვალვიანი ზაფხული, ეს მცენარისთვის რა თქმა უნდა, სტრესული იყო. შემდგომში კი განვიმდა იმ დროს, როცა ყურძენი უკვე სიმწიფეში უნდა შესულიყო. შესაბამისად, შაქრიანობა მაღალი არ არის.

მიუხედავად ყველა სირთულისა, თამამად შეგვიძლია ვთქვათ, რომ წელსაც რთველმა წარმატებით უნდა ჩაიაროს.

ერთნაირი სურათი გვაქვს მთელი საქართველოს მასშტაბით, მაგალითად, კახეთსა და რაჭაში?

რაჭაში, შეგვიძლია ვთქვათ, რომ უკეთესი მდგომარეობაა, თუ ამინდებმა ბოლომდე შეგვიწყო ხელი, იქ ველოდებით რეკორდულ, დაახლოებით 2000 ტონამდე ალექსანდროლისა და მუჭურეთულის მოსავალს. რაჭაში მეღვინეობის სექტორის მხარდაჭერის დაწყებამდე მოსავალი დაახლოებით 400 ტონა იყო, რაც ფაქტობრივად გავახუთმაგეთ. ამბროლაურის რაიონში რამდენიმე ძველი ამორტიზებული სანარმო მოქმედებდა, ჯერ კიდევ 30-იან წლებში აშენებული, ახლა კი გვაქვს რამდენიმე თანამედროვე ახლისანარმო.

აქვე, ზოგადად შევაჯამებ ღვინის ინდუსტრიის პროგრესს და ვიტყვი, რომ 50 000 ტონა ყურძენი გადამუშავდა ინდუსტრიულად 2012 წელს საქართველოში, შარშან კი გადამუშავდა 250 000 ტონა ყურძენი და წელსაც ნაკლებს არ ველოდებით. აქაც თითქმის გახუთმაგებულია რაოდენობა. საფერავის სანედლეულო ბაზა 25 000 ტონიდან გაიზარდა 80–85 ათას ტონამდე, იგი ძირითადი წამყვანი საექსპორტო კატეგორიაა ჩვენი ღვინისა. ისიც უნდა აღვნიშნოთ, რომ ჩვენი ექსპორტი 2012 წელთან შედარებით ასევე გახუთმაგებულია, 100 მილიონ ბოთლამდე იყო შარშან, წელსაც ზრდადი ტენდენცია გვაქვს და არ ველოდებით, რომ წლის ბოლოს შარშანდღეზე ნაკლებს გავიტანთ. მართალია, გარკვეულწილად კვლავ რუსეთზე ვართ დამოკიდებული, რადგან ჩვენი ექსპორტის დაახლოებით ნახევარი რუსეთისკენ მიდის, მაგრამ აი, ის მეორე ნახევარი, ფაქტობრივად, ნულიდანაა შექმნილი, რაც გამოიწვია ახალი ბაზრების ათვისებამ, ეს კი, ვფიქრობ თანმიმდევრული საკომუნიკაციო და მარკეტინგული პოლიტიკის შედეგია.

რაოდენობრივი ზრდაც ალბათ გარკვეულწილად იმის საშუალებასაც მოგვცემს, რომ ღვინო დავაძველოთ, რაც ჩვენი პრობლემა იყო.

ეს ძალიან კარგი და სწორი მიზნება და შეკითხვაა. დიახ, როდესაც ხარისხზე ვაკეთებთ აქცენტს, გვჭირდება წინა წლების მოსავლის ღვინოები და ამის გარეშე ჩვენ, რა თქმა უნდა, სხვა ლიგაში ვერ ვითამაშებთ. ეს გაზრდილი რაოდენობა მოგვცემს საშუალებას, რომ მეღვინეს წლიდან წლამდე გადაჰყვეს ძველი მარაგები, რათა მათ უფრო მრავალფეროვანი პორტფელი შესთავაზონ მომხმარებელს.

სანამ გარემოს დაცვის საკითხებზე გადავალთ, მინდა გკითხოთ: დაახლოებით ორი წელია, რაც სამინისტროები გაერთიანდნენ და სოფლის მეურნეობა გარემოს დაცვას შეუერთდა. დღევანდელი გადმოსახედიდან, 2 წლის თავზე, რა არის მთავარი გამოწვევა? რა იყო ამ გაერთიანების მთავარი სიძნელეები და ხომ არ ყოფილა ინტერესთა კონფლიქტი დარგებს შორის, რამეცადრე იყო საუბარი?

ფაქტობრივად, ჩვენ რამდენიმე თვე დაგვჭირდა რეალურ გაერთიანებასა და მუშა მექანიზმის ჩამოყალიბებაზე. მე პირადად თავიდან ბოლომდე ვიყავი ამ პროცესში ჩართული, რათა დეტალურად შეგვესწავლა თითოეული ფუნქციური რგოლის მუშაობა, გაგვეანალიზებინა გარემოსდაცვითი მიმართულებები და გაგვეგო, როგორი იქნებოდა უფრო ადეკვატური სტრუქტურა იმ მიზნების მისაღწევად, რომლებიც სამინისტროს ჰქონდა. ასევე, ვფიქრობ, რომ შევძელით ტექნიკური გაერთიანება და სინერჯის ძალიან ბევრი ელემენტი ვნახეთ.

სამწუხაროდ, თავიდან არასწორად აღიქვეს ეს ფაქტი, ელოდნენ, რომ სამინისტროების გაერთიანება უნდა ყოფილიყო მნიშვნელოვანი საბიუჯეტო ხარჯების დაზოგვის მიზნით, შესაბამისად, შემცირდებოდნენ თანამშრომლები... რა თქმა უნდა, ეს ასე არ იყო და ვერც იქნებოდა რადგან ამოცანები ორივე მიმართულებით ქვეყანას უფრო და უფრო მეტი და მზარდი აქვს. ეს განსაზღვრულია მათ შორის ასოცირების დღის წესრიგით, ქვეყანას სულ უფრო მეტი გარემოსდაცვითი ფუნქცია აქვს შესასრულებელი. როდესაც ჩვენ წლიდან წლამდე უფრო განვითარებული ქვეყანა ვხდებით, იზრდება მთლიანი შიდა პროდუქტი ერთ სულ მოსახლეზე, ამ შემთხვევაში უფრო მეტი პრობლემა ჩნდება: ეს უკავშირდება ნარჩენების მართვას, ბუნების კონსერვაციას და ა.შ. როდესაც ეკონომიკურ განვითარებაზე ვსაუბრობ, მდგრადი მართვის პრინციპები არის აბსოლუტურად გასათვალისწინებელი და მნიშვნელოვანი.

სამინისტროების გაერთიანებით ფუნქციები კი არ უნდა დაკნინდეს და შემცირდეს, არამედ, პირიქით, უნდა გაძლიერდეს. მუსტად ეს იყო ჩვენი ამოსავალი წერტილი. თუმცა, ადმინისტრაციული მხარდაჭერის ცენტრალურ ბლოკში, რა თქმა უნდა, გავაერთიანეთ ძალები, მაქსიმალურად გამოვიყენეთ ორივე სამინისტროს მხრიდან საკადრო ცვლილებები, ანუ პროფესიონალები და აქ მოხდა გაუმჯობესება, როდესაც, დავუშვათ, იურიდიულ, ეკონომიკურ და მსგავს ბლოკებში საუკეთესო სპეციალისტებს არჩევდნენ უკვე მოცემული ორი სამინისტროდან.

უნდა აღინიშნოს, ახალ სტრუქტურაში ძალიან ბევრი გარემოსდაცვითი მიმართულება გაძლიერდა, მათ შორის ჩამოყალიბდა ნარჩენების მართვის დეპარტამენტი. ეს არის ძალიან ძლიერი მიმართულება და ყოველ დღე მას უფრო და უფრო მეტი ამოცანა უდგას ნარჩენების სეპარირების მიმართულებით. ჩვენ თუ ვსაუბრობთ, რომ ჩვენთვის პრიორიტეტი მწვანე და ცირკულარული ეკონომიკაა, აქ ნარჩენების სწორად მართვის პოლიტიკა ძალიან ბევრის განმსაზღვრელია და მას ძალიან დიდი ეკონომიკური მნიშვნელობა აქვს.

გაერთიანებულ სამინისტროში ინტერესთა კონფლიქტი მინიმუმამდეა დაყვანილი. სოფლის მეურნეობის

განვითარების გეგმები გადახედილია, მუშავდება სოფლის მეურნეობის ახალი სტრატეგია, რომელიც არა მხოლოდ დარგობრივი განვითარების სტრატეგიაა, არამედ მას ჰქვია სოფლის განვითარების სტრატეგია. ის მდგრადი განვითარების პრინციპებზეა მთლიანად დაფუძნებული და ჩვენს რეგიონებში, სასოფლო დასახლებებში, განვითარების ისეთ შესაძლებლობებზე აკეთებს აქცენტს, რომელიც ბუნების მდგრადი და სწორი გამოყენების საშუალებას იძლევა. ანუ აქაც სინერგიის ეფექტი დავინახეთ, რომლითაც კონფლიქტის შესაძლებლობები მინიმუმამდე დავიყვანეთ.

მინდა ვთქვა ისიც, რომ სტრუქტურული თვალსაზრისით, ველური ბუნების მართვის მხრივ მნიშვნელოვანი ვაკუუმი გვქონდა, რომელიც ასევე სამონადირეო სფეროს განვითარებას უკავშირდებოდა, რაც თქვენი ჟურნალისთვის ძალიან აქტუალურია. ჩამოყალიბდა ველური ბუნების ეროვნული სააგენტო, მართალია, ამ ეტაპისთვის მინიმალური შესაძლებლობებით, მაგრამ ამ მიმართულებით მიდის კანონმდებლობაზე მუშაობა, რომელიც შექმნის მდგრად საფუძვლებს, რომლის საშუალებითაც ამ სისტემის სწორად განვითარების საკანონმდებლო ბაზა გვექნება და შემდგომ ეს ინსტიტუციაც განვითარდება, რადგან შეივსო ვაკუუმი, რომელიც სანადირო სექტორს, ველური ფაუნის სახეობებს ეხება. ასევე ჩვენ დავინწყეთ სატყეო რეფორმა. აქაც უნდა აღინიშნოს, რომ კანონმდებლობაზე მუშაობა დასრულდა და პარლამენტშია, ასევე ფაქტობრივად დასრულდა ბიომრავალფეროვნების კანონპროექტი და ეს უკვე გადავა კანონის მიღების პროცესში. გარემოს დაცვის მიმართულებით უნდა აღინიშნოს, რომ გაძლიერდება გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტი და იცით, რომ გარემოს დაცვითი ფუნქციების შესასრულებლად მთავარი ინსტრუმენტი, რომელიც სამინისტროს გააჩნია, არის გარემოზე ზემოქმედების შეფასება, რომელიც ახალი კოდექსით ახლებურად ხორციელდება ჩვენს ქვეყანაში და ესეც უკვე გაერთიანებული სამინისტროს პირობებში ხდება. ამ კოდექსმა ევროპული დღის წესრიგი განსაზღვრა, უფრო მეტი ეკონომიკური საქმიანობა დაექვემდებარა გზმ-ს, განსხვავებულია გარემოზე ზემოქმედების შეფასების მთლიანი პროცესი.

აქვს თუ არა სამინისტროს გარკვეული სტრატეგია განათლების მხრივ, კერძოდ, საზოგადოებაში გარემოსდაცვითი ცნობიერების ამაღლების მიზნით?

რომელ საკითხსაც უნდა შევხვით ჩვენ დღეს, ყველაფერი მივა პირველ რიგში ცნობიერების ამაღლებასთან და შემდეგ - კონკრეტულ კვალიფიკაციებსა და პროფესიებთან. ამ კუთხით გარემოსდაცვითი ცნობიერების ამაღლება ძალიან მნიშვნელოვან მიზნად მიგვაჩნია და ეს არის ჩვენი დღის წესრიგის სერიოზული ნაწილი. უნდა აღინიშნოს, რომ გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრი არსებობს სამინისტროში. ეს არის სსიპ-ი, რომელიც ამ მიმართულებით მუშაობს. მაგრამ ეს მუშაობა რომ უფრო მეტად ეფექტური იყოს და საზოგადოება იმ დონეზე მოგამზადდეთ, როგორც ეს ევროპაშია, ამას გარკვეული დრო დასჭირდება. ამისთვის სამინისტრომ შეიმუშავა სტრატეგია, ეს არის განათლება მდგრადი განვითარებისთვის, რომელიც მოიცავს ყველა იმ ასპექტს, რომლებიც ჩამოვთვალეთ, გარემოს დაცვის ლობირების ამაღლება, მინიმალური განათლება, ეს ყველაფერი ახალი სტრატეგიის დოკუმენტში იქნება ასახული 2020-2024 წლებისთვის. იმედი გვაქვს, რომ წლის ბოლომდე შევძლებთ ამის მიღებას და დამტკიცებას. ვფიქრობ, რომ ეს სტრატეგია ფაქტობრივად ყველა საჭირო მიმართულებას ეხება, რაც მოგვცემს საშუალებას, რომ მოსახლეობის სხვადასხვა ფენაში სწრაფად შევცვალოთ გარემოსდაცვითი ცნობიერება. თუმცა, მართო ერთი ცენტრი ამას ვერ შეძლებს და აქ სამოქალაქო საზოგადოების მონაწილეობა ძალიან მნიშვნელოვანია.

შემდეგი ნომრისთვის ცენტრს ვთხოვ, რომ ეს საკითხი გაშალოს ჟურნალში.

როდესაც ვსაუბრობთ კომპეტენციისა და პროფესიონალიზმზე, ამ მიმართულებით ბევრი შეკითხვაა: მაგალითად, დღეისათვის ყველაზე აქტუალურია ჰესების მშენებლობის გარშემო დისკუსია. ხშირ შემთხვევაში არასამთავრობო სექტორი აფიქსირებს, რომ ისინი არ არიან ჰესების აშენების წინააღმდეგი, მაგრამ მოითხოვენ შესაბამისი საერთაშორისო სტანდარტების დაცვას. თქვენ ახსენეთ გზმ-ს, რომ იგი დაიხვეწა და ევროკავშირის სტანდარტებს დაუახლოვდა, მაგრამ ხდება ისეც, რომ ადგილობრივი ექსპერტების მიერ გაიცემა ყველა შესაბამისი დასკვნა, თუმცა კითხვის ნიშნის ქვეშ დგას მათი კომპეტენცია და პროფესიონალიზმი. რა ხდება იმ შემთხვევაში, როცა გზმ-ს დასკვნებში იკვეთება შეცდომები და ბუნება ამას მალევე ამჟღავნებს?

როგორც ზემოთ მოგახსენეთ, გზმ-სთან დაკავშირებული პროცედურები დაიხვეწა და საერთაშორისო სტანდარტებს მიუახლოვდა. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ჩვენ ჯერ შორს ვართ იდეალური მოდელისაგან, თუმცა სიტუაცია გაუმჯობესებულია: მოთხოვნები უფრო მკაფიოა, უფრო მეტი მიმართულებით ვითხოვთ დასკვნებს და ვცდილობთ რისკების შემცირებას. მაგრამ დაგეთანხმებით და მთელ რიგ შემთხვევებში კითხვები ისმის წარმოდგენილი დასკვნების კომპეტენციის შესახებ. აქ წინ გადადგმულ ნაბიჯად სწორედ გზმ-ს გაცემის პროცედურები გვევლინება, რაც მაქსიმალურად ითვალისწინებს ფართო საზოგადოების ჩართულობასა და თანამონაწილეობას. რაც შეეხება უკვე გაცემულ გზმებს, ახალი კოდექსი ითვალისწინებს ადრე გაცემული დოკუმენტაციების განახლებასა და გადახედვას, ხოლო ზიანის შესახებ კანონპროექტის მიხედვით დგინდება პასუხისმგებელი პირი და შესაბამისი ზიანი, რომელიც მიადგა გარემოს. ემოზე ზემოქმედების შეფასების მთლიანი პროცესი.

Eng

The minister of environment protection and agriculture of Georgia, Mr. Levan Davitashvili was interviewed by the editor-in-chief.

Conversation starts with ongoing grape harvest process, underling the importance of this event and discussing recent problems that created certain obstacles this year. Nevertheless, the minister is optimistic, stating that the figures will still show some growth compare to previous years.

Analyzing the 2 years period since the merging of the ministries of environment protection and natural resources and agriculture, the minister underlines benefits, new goals and solutions, stating that thanks to this decision agriculture of Georgia is more environment friendly oriented.

გარემოსდაცვითი ზღაბხელჯელოზის ღეარბეინბის სეანონდელბლო ინიციეტივები

გარემოს დაცვისე დე სოფლის მეურნეობის სემინისტროს სსდ გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპეარტემენტის აქტიური მონეონილეობით მიღებული სეკეანონდელბლოცვლილებები:

1. სექეართველოს მთეავრობის 6 აგვისტოს დედგენილებით (№374. ამოქმედდე 2019 წლის 2 აგვისტოდენ), სექეართველოს ტერიტორიეზე ხე-ტყის მოძრეობის წესებისე დე მრგვალე ხე-ტყის (მორის) პირველადე გედამუშევების ობიექტის (სახერხი სეემქროს) ტექნიკურ რეგლემენტბი ცვლილებები შევიდე.

სახერხი სეემქრო, მიუხედევედ იმისე, ახორციელებს თუ არე მრგვალე ხე-ტყის (მორის) პირველად გედამუშევებე, უნდე აკმეყოფილებდეს შემდეგ მოთხოვნებს:

აკრძელებულიე სეხერხი დენადგარის გენთევესებე/მონტეე დე ხე-ტყის გედამუშევების შედეგედ წერმოქმნილი ნერჩენების გენთევესებე სესოფლო-სემეურნეო დენიშნულების მიწეზე; სეხელმწიფო ტყის ფონდისე დე დეცულ ტერიტორიეზე (გარდე დეცული ლენდშეეფტის, მრეველმხრივი გემოყენების ტერიტორიისე დე ბიოსფერული რეზერვეტისე); კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლებიდან 100 მეტრის რედიუსში; მდინარის კელებოტის, ხევის ან მეგისტრელებური სერწყევი არხის კიდიდან ორივე მხერეს - 50 მეტრის ფერგლებში, ხოლო მედელმთიენ რეგიონებში - 20 მეტრის ფერგლებში; ტბებისე დე წეელსეცევების წეელდეცვითი ზოლის ფერგლებში; მიწისქვეშე წელის სენიტერიული დეცვის მკეცრი რეჟიმის (15-მეტრეენი რედიუსი) ზონეში; შევი ზღვის სენეპირო ზოლის ფერგლებში.

2021 წლის 1 იენვრიდან აკრძელებულიე სეხერხი დენადგარის გენთევესებე/მონტეე დე ხე-ტყის გედამუშევების შედეგედ წერმოქმნილი ნერჩენების გენთევესებე დეცული ტერიტორიების (გარდე დეცული ლენდშეეფტის, მრეველმხრივი გემოყენების ტერიტორიისე დე ბიოსფერული რეზერვეტისე) გარშემო 500-მეტრეენ ზონეში; 2021 წლის 1 იენვრიდან კი - სეცხოვრებელი სეხლებისე დე სემოგედოებრივი/სეეეე დენესებულეებების შენობებიდან, ასევე პერკებიდან, სკვერებიდან ან ბელებიდან 100 მეტრის რედიუსში. შესებემისი ობიექტებიდან მენდილი გემოიენგერიშეეე უახლოესი წერტილიდან სეხერხი სეემქროს სეხერხი დენადგე-

რისე დე ნერჩენების გენთევესების ადგილის უახლოეს წერტილემდე.

2021 წლის 1 იენვრიდან სეხერხი სეემქროს სეხერხი დენადგარი უნდე გენთევესდეს დეხურული ტიპის კეპიტელებური ნეგებობეში.

სეხერხი სეემქროში დესეექმებული პერსონალი ადქურვილი უნდე იყოს მტერის სენინეალმდეგო სერქვლიენი რესპირეატორებით, პერსონელებური ხმეურდემცევი სეშეელებით.

სეველდებულოე სეხერხი სეემქროს სეხერხი დენადგარის, მრგვალე ხე-ტყის (მორის) დე მისი გედამუშევების შედეგედ წერმოქმნილი ნერჩენების გენთევესების ტერიტორიის შემოღობეე არენეკლებ 1,5 მეტრის სიმედლის რკინე-ბეტონის, ბეტონის, ხის ან სხეე მყერი კონსტრუქციით.

აკრძელებულიე ხე-ტყის ან მისი პირველადე გედამუშევების პროდუქტის გენთევესებე სეხერხი სეემქროს შემოღობილი ტერიტორიის ფერგლებს გერეთ (დეტერიტვისე დე ჩემოცლის პროცესის მიმდინარეობის გარდე).

სეხერხი სეემქროს სექმიენობის გენსეხორციელებლედ სეველდებულოე, სეხერხი დენადგარის მთლიენი ან მისი ნენილი უძრევედ იყოს დემეგრებული სექმიენობის ადგილზე.

2020 წლის 1 იენვრიდან სეხერხი სეემქრო ადქურვილი უნდე იყოს ვიდეომონიტორინგის სისტემით, რომელიც უნდე მოიცევედეს სეხერხი სეემქროს ტერიტორიეზე (ეგშეე დე ნეგე-ბობეშიც) დემონტეეებულ ურთიერთდეკევირებულ ვიდეოკემერებს დე ქსელურ ვიდეოჩემწერს, რომლებიც ერთობლივედ უზრუნველყოფენ სეხერხი სეემქროს მიერ მრგვალე ხე-ტყის (მორის) მიღების, გედამუშევების დე გედამუშევების შედეგედ მიღებული პირველადე გედამუშევების პროდუქტისე დე ნერჩენების უწყვეტ კონტროლს დდელემის გენმეველობეში უწყვეტედ. სეხერხი სეემქროს მფლობელი ველებულიე ვიდეოკემერები სეხერხი სეემქროს ტერიტორიეზე დე ნეგებობეში გენთევესდეს ისე, რომ მუდმივედ ხორციელდებოდეს ვიდეოკონტროლი სეემქროს მიერ მორის დე ფიცრის მიღებეზე ან/დე გეტენეზე, მათ შორის დეტერიტვე/გედმოტვირთვის ადგილებზე, მორის გედამუშევების სრულ ციკლზე, გედამუშევების შედეგედ მიღებული პირველადე გედამუშევების პროდუქტზე, მორის გედამუშევების მიღებული ნერჩენების გენთევესების ადგილზე.

2021 წლის 1 იანვრამდე რეგისტრირებული სახერხი საამქროს მფლობელები ვალდებული არიან, სახერხი საამქროები შესაბამისობაში მოიყვანონ „საქართველოს ტერიტორიაზე ხე-ტყის მოძრაობის წესებისა და მრგვალი ხე-ტყის (მორის) პირველადი გადამუშავების ობიექტის (სახერხი საამქროს) ტექნიკური რეგლამენტის“ თანახმად 2021 წლის პირველი იანვრის მდგომარეობით არსებულ მოთხოვნებთან და ამავე ვადაში წარადგინონ სახერხი საამქროების განმეორებითი რეგისტრაციის მოთხოვნა დეპარტამენტში. ამ ვალდებულების შეუსრულებლობის შემთხვევაში, დეპარტამენტი ვალდებულია, გააუქმოს სახერხი საამქროს რეგისტრაცია, რის თაობაზეც დაუყოვნებლივ ეცნობება სახერხი საამქროს მფლობელს.

იმ შემთხვევაში, თუ განაცხადის განხილვის პროცესში (განაცხადის განხილვის ვადა არ უნდა აღემატებოდეს 30 კალენდარულ დღეს) დეპარტამენტი დაადგენს, რომ სახერხი საამქრო ვერ აკმაყოფილებს „მრგვალი ხე-ტყის

(მორის) პირველადი გადამუშავების ობიექტის (სახერხი საამქროს) ტექნიკური რეგლამენტის“ მოთხოვნებს, სახერხი საამქროს რეგისტრაცია უქმდება არა უადრეს 2021 წლის 1 იანვრისა.

აღსანიშნავია ისიც, რომ 2021 წლის 1 იანვრამდე შეჩერდა სახერხი საამქროს რეგისტრაციის ერთ-ერთი მოთხოვნა, რომლის თანახმად, სახერხი საამქროს რეგისტრაციისთვის სავალდებულოა შემდეგი მონაცემების/დოკუმენტების ქონა: სახერხის საამქროს ადგილმდებარეობა (ამონაწერი საჯარო რეესტრიდან, სახერხი საამქროს ფუნქციონირებისთვის დაკავებული მიწის ფართობის დაზუსტებული ამომავალი ნახაზი UTM კოორდინატთა სისტემაში, რომელიც დამოწმებული უნდა იყოს ამომავალი ნახაზის შემსრულებელი პირის მიერ, ასევე დაზუსტებული ამომავალი ნახაზის Shp-ფაილის ელექტრონული ვერსია UTM კოორდინატთა სისტემაში).

2. კანონპროექტი გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შესახებ:

კანონის მიზანია გარემოზე ზიანის მიყენების საკითხების სამართლებრივი რეგულირება, „დამბინძურებელი იხდის“ პრინციპის შესაბამისად.

კანონპროექტის მიღება განპირობებულია, ერთი მხრივ, საქართველოსა და, მეორე მხრივ, ევროკავშირს და ევროპის ატომური ენერჯის გაერთიანებას და მათ წევრ სახელმწიფოებს შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმების 306-ე მუხლიდან გამომდინარე, რომლის თანახმადაც, საქართველო ვალდებულია მოახდინოს ეროვნული კანონმდებლობის დაახლოება ევროკავშირის საკანონმდებლო აქტებთან და საერთაშორისო სამართლებრივ ინსტრუმენტებთან. კერძოდ, ქვეყანა ვალდებულია გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შესახებ 2004 წლის 21 აპრილის ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2004/35/EC დირექტივასთან ჰარმონიზაციის მიზნით განსაზღვროს კომპეტენტური ორგანო, რომელიც პასუხისმგებელი იქნება გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის დაკისრების საკითხებზე, ამავედროულად, შექმნას სამართლებრივი მექანიზმები გარემოსათვის მიყენებული ზიანის პრევენციის/შერბილების/აღმოფხვრის მიზნით, შემოიღოს მკაცრი გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის სამართლებრივი რეგულირება კონკრეტული საქმიანობებისათვის, დააწესოს საქმიანობის განმახორციელებელი სუბიექტისათვის კონკრეტული ვალდებულებები ზიანის პრევენციის/შერბილების/აღმოფხვრისათვის და უზრუნველყოს საზოგადოების ჩართულობა ამ პროცესებში.

კანონპროექტი ხელს შეუწყობს, ერთი მხრივ, საქართველოსა და, მეორე მხრივ, ევროკავშირსა და ევროპის ატომური ენერჯის გაერთიანებას და მათ წევრ სახელმწიფოებს შორის ნაკისრი ვალდებულებების შესრულებად, მეორე მხრივ, სწორი გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის სისტემის ჩამოყალიბებას, რაც ქვეყანაში ევროპულ სტანდარტებთან შესაბამისი გარემოსდაცვითი მმართველობის შექმნის ერთ-ერთ უმთავრეს წინაპირობას წარმოადგენს. კანონპროექტით იქმნება მყარი სამართლებრივი საფუძველი არამხოლოდ მსხვილმასშტაბიანი სამუშაოების განმახორციელებელი კომპანიებისთვის, არამედ ყველა საწარმოსათვის, რომ გარემოსთვის მნიშვნელოვანი ზიანის მიყენების შემთხვევაში, მათ განახორციელონ შესაბამისი სარემედიაციო ღონისძიებები და საქმიანობის განხორციელებამდე შექმნან მყარი ფინანსური გარანტიები, რომ თუკი

ზიანი დადგება, მათ ჰქონდეთ სათანადო თანხები მობილიზებული ამ ზიანის მოკლე ვადაში აღმოსაფხვრელად. ამავედროულად, კანონპროექტის ერთ-ერთი უმთავრესი მიზანია, პირველ რიგში, გარემოზე ზიანის მიყენების პრევენციისა და შერბილების სამართლებრივი რეგულირება. კანონპროექტით განისაზღვრება კონკრეტული ვალდებულებები საქმიანობის განმახორციელებელი პირისათვის, რომ მან უზრუნველყოს ზიანის პრევენცია/შერბილება, ამისათვის გაატაროს კონკრეტული ღონისძიებები, შეატყობინოს სამინისტროს სისტემაში შემავალ სახელმწიფო საქვეუწყებო დაწესებულება გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტს და გაატაროს ქმედითი ღონისძიებები იმისათვის, რომ ზიანი არ დადგეს და თავიდან იქნეს აცილებული. თუმცა, თუკი საქმიანობის შედეგად გარემოზე ზიანის მიყენებული პირის უკანონო ქმედებით გარემოს მაინც მიაღებდა მნიშვნელოვანი ზიანი, პირი ვალდებული იქნება შეასრულოს დამდგარი ზიანის სარემედიაციო ღონისძიებები, რომლებიც განერილი იქნება ზიანის გამასწორებელი ღონისძიებების გეგმაში.

კანონპროექტით გათვალისწინებული გარემოსდაცვითი ზიანის ფონდის შექმნა, რომლის მიზანი იქნება ზიანის პრევენცია, გარემოს მდგომარეობის აღდგენა, ასევე ისტორიულად დაზიანებული გარემოს მდგომარეობის გაუმჯობესება. მსგავსი ფონდები არსებობს პოლონეთში, კანადაში, სლოვაკეთსა და სხვა ევროპულ ქვეყნებში და მათ მიზანსაც დაზიანებული გარემოს აღსადგენად განსახორციელებელი ღონისძიებების დაფინანსება წარმოადგენს.

კანონპროექტით განისაზღვრება ადმინისტრაციული პასუხისმგებლობის საკითხები. ჭარიმათა ოდენობები არის საკმაოდ მაღალი, გამომდინარე იმ საერთაშორისო პრაქტიკიდან, რასაც ევროკავშირის ქვეყნებში ვხვდებით.

კანონპროექტის მიღებით ჩამოყალიბდება ევროპულ სტანდარტებთან დაახლოებული გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის სისტემა, რომელიც დაეფუძნება „დამბინძურებელი იხდის პრინციპს“ და რომლის მიზანიც იქნება გარემოსთვის მიყენებული ზიანის პრევენცია და აღმოფხვრა/შერბილება/აღდგენა.

კანონპროექტს შემოაქვს სრულიად ახალი გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის მექანიზმი, რომლის შესაბამისადაც, პირი, რომელიც გარემოს მნიშვნელოვან ზიანს მიაყენებს, ვალდებული იქნება გადაიხადოს არა თანხა, არამედ გაატაროს გარემოს აღსადგენად საჭირო გამასწორებელი ღონისძიებები წინასწარ განსაზღვრული გეგმა-გრაფიკის შესაბამისად. ზიანის თანხა მთლიანად მოხმარდება ზიანის გამასწორებელი ღონისძიებების განხორციელებას.

კანონპროექტი განსხვავებულ წესს ადგენს ფიზიკური პირის (გარდა „მენარმეთა შესახებ“ კანონით გათვალისწინებული ინდივიდუალური მენარმისა) მიერ განხორციელებული ქმედებით გამოწვეულ გარემოზე მიყენებული ზიანის შემთხვევაში. კანონპროექტი ასევე განსხვავებულ წესს ადგენს წიაღზე ზიანის მიყენების შემთხვევებისთვის და შავ ზღვაზე მცურავი საშუალებიდან, ან საქართველოს ტერიტორიაზე სატრანზიტო ტვირთის გადაზიდვისას გარემოზე მიყენებულ ზიანზე.

წიაღზე მიყენებული ზიანის აღდგენა, პრაქტიკულად შეუძლებელია, შესაბამისად, მიზანშეწონილად ჩაითვალოს ზიანის ფულადი ანაზღაურების დატოვება, ზიანის ანაზღაურების შედეგად გადახდილი თანხები მიემართება გარემოსდაცვითი ზიანის ფონდში.

კანონპროექტი ითვალისწინებს გარემოსდაცვით და მკაცრ გარემოსდაცვით პასუხისმგებლობას. მკაცრი გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობა ეკისრება პირს, რომელიც ახორციელებს გარემოსთვის განსაკუთრებით საშიშ საქმიანობას და მისი საქმიანობიდან გამომდინარე გარემოს მიაღდა მნიშვნელოვანი ზიანი. ასეთ ღროს პირს დაეკისრება გამასწორებელი ღონისძიებების განხორციელების ვალდებულება მაშინაც, თუ ზიანი დადგა მისი ბრალეულობის გარეშე. იმ შემთხვევაში, თუ გარემოზე მიყენებული მნიშვნელოვანი ზიანი გამოწვეული იქნება გარემოსთვის განსაკუთრებით საშიში (ზიანის მიყენების წყაროა მომეტებული საფრთხის შემცველი საწარმო ან საქმიანობა) საქმიანობიდან გამომდინარე ან ვალდებულების შეუსრულებლობით, ზიანის ანაზღაურების ვალდებულება დაეკისრება ასეთი მომეტებული საფრთხის შემცველი საქმიანობის განმახორციელებელს.

კანონპროექტს შემოაქვს კიდევ ერთი ახალი მექანიზმი, რომელიც უზრუნველყოფს გარდაუვალი ზიანის საფრთხის წარმოშობის შემთხვევაში, ასეთი ზიანის დადგომის თავიდან აცილებას ან შერბილებას. ამ მექანიზმის ამოქმედების შედეგად შემცირდება გარემოსთვის ზიანის მიყენების შემთხვევები. ზიანის პრევენციის მექანიზმი ხელს შეუწყობს საქმიანობის განმახორციელებლებს წინასწარ შეაფასონ გარემოსდაცვითი რისკები და მართონ იმგვარად, რომ თავიდან აიცილონ ზიანის დადგომა. ზიანის პრევენციის მექანიზმი ასევე შეამცირებს საქმიანობის განმახორციელებლის მიერ გასაწევხარჯებს.

ზიანის პრევენციის მექანიზმი ავალდებულებს საქმიანობის განმახორციელებელს, გარემოზე ზიანის მიყენე-

ბის გარდაუვალი საფრთხის წარმოშობისთანავე, დაუყოვნებლივ შეატყობინოს აღნიშნულის შესახებ გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტს და გაატაროს ყველა აუცილებელი ღონისძიება ზიანის შერბილებისთვის/პრევენციისთვის. დეპარტამენტი თავის მხრივ უფლებამოსილი იქნება საქმიანობის განმახორციელებელს მოსთხოვოს ინფორმაცია საფრთხესთან დაკავშირებით, იმ შემთხვევაში, თუ საქმიანობის განმახორციელებელი თავად არ განსაზღვრავს პრევენციულ ღონისძიებებს ან განსაზღვრული ღონისძიებები არ იქნება სათანადოდ, დეპარტამენტი თავად განუსაზღვრავს მას შესასრულებლად სავალდებულო ღონისძიებებს, ხოლო იმ შემთხვევაში, თუ საქმიანობის განმახორციელებელი არ შეასრულებს პრევენციულ ღონისძიებებს, დეპარტამენტს ასევე უფლება ექნება მოსთხოვოს მას შესაბამისი პრევენციული ღონისძიებების გატარება. ზემოაღნიშნული ღონისძიებების შეუსრულებლობა გამოიწვევს ადმინისტრაციულ პასუხისმგებლობას.

უკვე დამდგარი მნიშვნელოვანი ზიანის შემთხვევაში საქმიანობის განმახორციელებელი ვალდებული იქნება დაუყოვნებლივ შეატყობინოს ამის შესახებ გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტს, გაატაროს საჭირო ღონისძიებები ზიანის შემდგომი გავრცელების თავიდან ასაცილებლად ან/და შესარბილებლად და დადგენილი წესით განახორციელოს გამასწორებელი ღონისძიებები.

კანონპროექტი განსაზღვრავს გარემოზე მიყენებული ზიანის შეფასებისა და გადაწყვეტილების მიღების წესებს. ზიანის დადგომის შემთხვევაში დეპარტამენტი აფასებს სახეზეა ზიანი თუ მნიშვნელოვანი ზიანი და იღებს შესაბამის გადაწყვეტილებას.

გამასწორებელი ღონისძიებების გატარებაზე ზედამხედველობას ახორციელებს გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტი. ზიანის მიყენებაზე პასუხისმგებელ პირს გამასწორებელი ღონისძიებების გეგმის შეუსრულებლობისათვის ეკისრება პასუხისმგებლობა კანონმდებლობით დადგენილი წესით.

კანონპროექტი ძალაში შედის 2021 წლის პირველი იანვრიდან. მისი ერთი მუხლი, რომელიც ეხება გარემოსდაცვითი რისკის ფინანსური უზრუნველყოფის საშუალებას, ამოქმედდება 2022 წლის პირველი იანვრიდან. კანონპროექტის ამოქმედების გადავადება განპირობებულია იმ გარემოებით, რომ დაინტერესებულ მხარეებს მიეცეთ შესაძლებლობა ადაპტირება მოახდინონ კანონპროექტით განსაზღვრულ მოთხოვნებთან.

3. ცვლილება საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში

ცვლილების მიზანია ელექტროდენით, ელექტრო-შოკის აპარატით განხორციელებული თევზჭერა დაკვალი-ფიცირდეს სისხლის სამართლებრივ დანაშაულად. დღე-განდელი კანონმდებლობის მიხედვით ამგვარი ქმედება წარმოადგენს სისხლის სამართლებრივ დანაშაულს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც პირი ასეთივე დარღვევისათვის ადმინისტრაციულად სახდელდადებულია ან თევზის ან წყლის სხვა ცოცხალი ორგანიზმის მოპოვების შედეგად სახეზეა მნიშვნელოვანი ზიანი ან ამგვარი თევზჭერა ჩადენილია აკრძალულ დროს ან აკრძალულ ადგილას. აღსანიშნავია, რომ მხოლოდ ამგვარი ქმედებით სისხლის სამართლებრივ დანაშაულად დაკვალიფიცირება ვერ უზრუნველყოფს შემაკავებელ ეფექტს და საჭიროებს გამკაცრებას, გამომდინარე მისი ქმედების სიმძიმიდან. ამგვარად მიზანშეწონილია, გარდა აღნიშნული დამატებითი შემადგენლობებისა, ელექტროდენით, ელექტროშოკის აპარატით განხორციელებული თევზჭერა პირდაპირ დაკვალიფიცირდეს სისხლის სამართლებრივ დანაშაულად.

ცვლილებები და სიახლეები, რომელთა გატარება სსდ გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტში მუშავდება და დეტალების დაზუსტების შემდეგ, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს წარედგინება. ამ იდეების რეალიზება ხელს შეუწყობს ქვეყანაში გარემოსდაცვითი სახელმწიფო კონტროლის სისტემის გაუმჯობესებას:

მაღამიებში თევზჭერისა და ნადირობის უკანონო საშუალებების გაყიდვის აკრძალვა - უკანონო თევზჭერის პრევენციის მიზნით, შესაძლებელია განხორციელდეს საკანონმდებლო ცვლილება, რომლის თანახმად, სპეციფიკურ მაღამიებში უნდა აკრძალოს ნადირობისა და თევზჭერის აკრძალული საშუალებების გაყიდვა. გამონაკლისის სახით, ამგვარი საშუალებების შეძენა შეეძლება სპეციალისტებს მხოლოდ სამეცნიერო-კვლევითი საქმიანობის წარმოების მიზნით. აღნიშნული ცვლილება, ქვეყნის მასშტაბით შეუწყობს ხელს უკანონო თევზჭერისა და წესების დარღვევით ნადირობის აღმოფხვრას და ამგვარ სამართალდარღვევათა ფაქტების რაოდენობას მინიმუმამდე დაიყვანს.

მცურავი საშუალებების რეგისტრაცია - დეპარტამენტი მიიჩნევს, რომ უკანონო თევზჭერის წინააღმდეგ არაერთი მნიშვნელოვანი ნაბიჯი შეიძლება გადაიდგას. მაგალითად, მოხდეს საქართველოს წყლის ობიექტებზე მოძრავი მცურავი საშუალებების რეგისტრაცია, მათი მარტივად იდენტიფიცირების მიზნით.

თევზის წარმოშობის დოკუმენტი - უკანონო თევზჭერის წინააღმდეგ ბრძოლის ფარგლებში დეპარტამენტს მიზანშეწონილად მიაჩნია, ბაზარსა და სხვა ობიექტებზე შედგეს თევზის წარმოშობის დოკუმენტი. ამ ინიციატივის

მიზანია დადგინდეს, ამა თუ იმ სახეობისა და რაოდენობის თევზი კონკრეტულად სად არის მოპოვებული. თევზის წარმოშობის დოკუმენტის არსებობა ხელს შეუწყობს იმის დადგენას, ქვეყნის მასშტაბით, ბაზრებში და სხვა მსგავს ობიექტებზე, რეალიზაციაში ხომ არ ხვდება უკანონოდ მოპოვებული პროდუქტი.

ადმინისტრაციული პატიმრობის ან/და გამასწორებელი სამუშაოების გამოყენება - გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის გამკაცრების მიზნით, მიზანშეწონილია, ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსში ცვლილება, რომლის თანახმად, გარემოსდაცვით სამართალდარღვევათა შემთხვევაში, გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტს ექნება უფლება, სანქციის სახით გამოიყენოს ადმინისტრაციული პატიმრობა ან სამართალდამრღვევისთვის გამასწორებელი სამუშაოების დაკისრება.

ჩამორთმეული ან/და უპატრონოდ მიტოვებული ხეტყის აუქციონზე გატანა - გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტის აზრით, სასურველია, ადმინისტრაციული ან სისხლის სამართლის დანაშაულის ნიშნების შემცველი სამართალდარღვევის ჩადენის დროს, სამართალდამრღვევისთვის ჩამორთმეული ან/და უპატრონოდ მიტოვებული ხეტყის რეალიზება დაუყოვნებლივ მოხდეს აუქციონის წესით ეროვნული სატყეო სააგენტოს მიერ.

In order to keep our readers more informed we are providing you with the changes and amendments to environment protection related laws that the Environmental Supervision Department of the ministry of environment protection and agriculture of Georgia is offering.

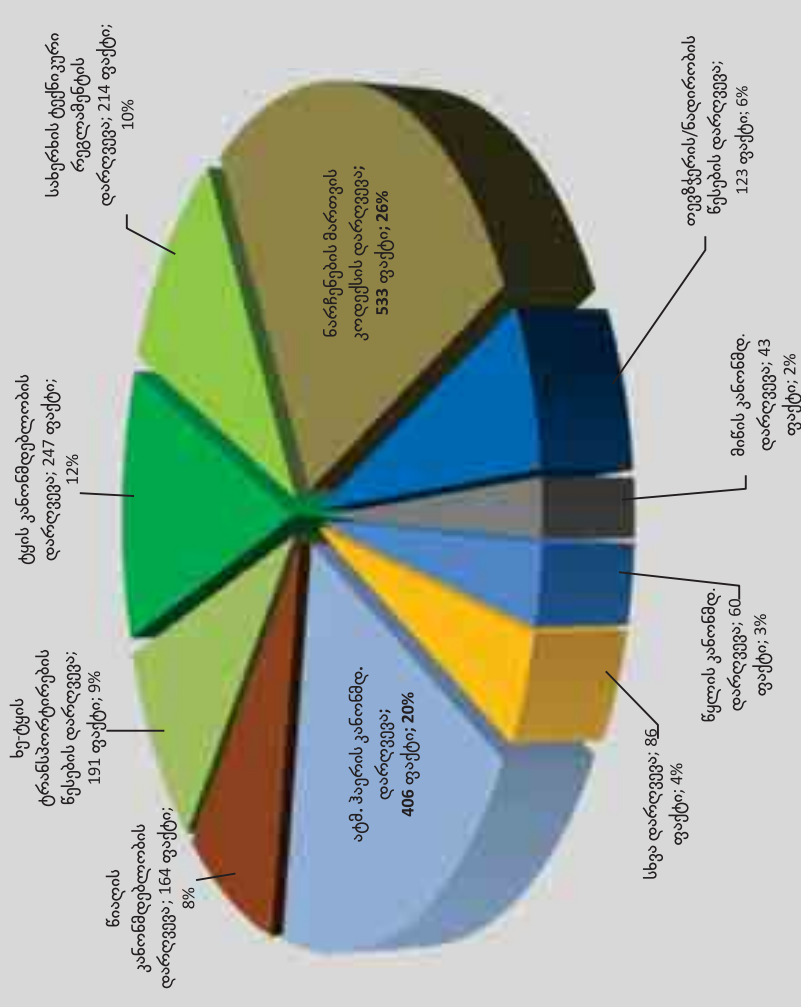
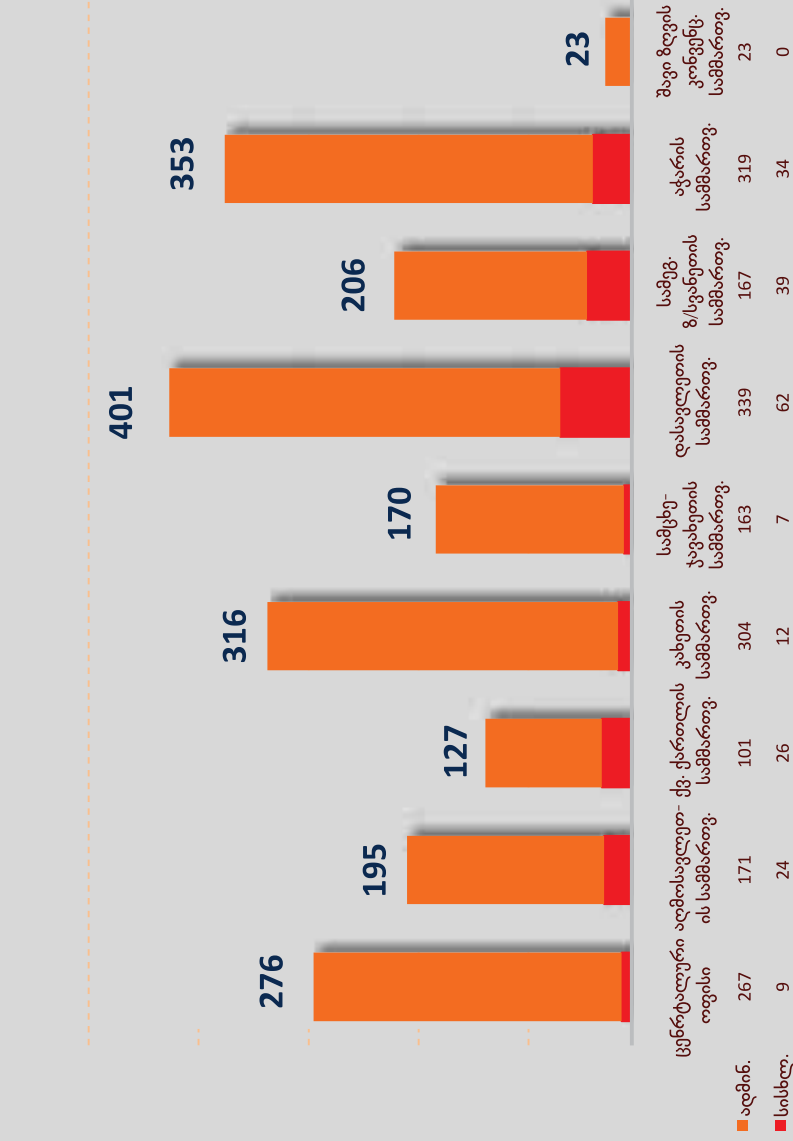

აპრილი - ივნისი, 2019 წ.

გერემოსლაცვითი ზედამხედველობის ლეკარბამნები

ლეკარბამნების მიერ გამოვლინდა გერემოსლაცვითი ხარონმდებლობის ღარლვვის 2067 ფაქტი:

- აღმინსბრუული - 1854 ფაქტი
- სისხლის სბმართლის - 213 ფაქტი

ღარლვვა: სამართალღარლვვათა გამოვლენა რეგიონების მიხედვით, აპრილი-ივნისი, 2019 წ.

ღარლვვა: სამართალღარლვვათა სტრუქტურა, აპრილი-ივნისი, 2019 წ.
 მომზადებულია ანალიტიკური სამსახურის მიერ

ინტერვიუ ცნობილ ქართველ ბიზნესმენტან, ღვინისა და სპირტიანი სასმელების მწარმოებელი ერთ-ერთი უმსხვილესი ქართული კომპანიის, „კახური ტრადიციული მეღვინეობა“, დამფუძნებელთან, ბატონ ზურაბ ჩხაიძესთან.

- დავიწყეთ საუბარი ვაზის ფენომენის შესახებ, რა არის ვაზი თქვენთვის?

უპირველესად მინდა გამოვხატო ჩემი დამოკიდებულება იმ საქმის მიმართ, რომელსაც თქვენ ემსახურებით. ბუნებაზე ზრუნვა და გარემოსდაცვითი განათლება მსოფლიოში ძალიან მნიშვნელოვანია, ვინაიდან ის აყალიბებს სამოქალაქო შეგნებას, ცოდნასა და სწორ ღირებულებებს ამ მიმართულებით. განსაკუთრებით კი საყურადღებოა ზრუნვა ველურ ბუნებაზე, რომელიც დღესდღეობით საზოგადოებაში დიდ ინტერესს იწვევს. ასე რომ, მივესალმები თქვენს წამოწყებას და წარმატებას გისურვებთ პროფესიულ საქმიანობაში.

ახლა თქვენს კითხვას დავებუნდეთ: ვაზი, ეს არის 8000 წლის ისტორიის მქონე კულტურა, რომელიც გარკვეულწილად ჩვენს იდენტობას განაპირობებს. დღეს, 21-ე საუკუნეში, საქართველოში არსებული 525 ჯიშის ვაზიდან 432 უკვე აღდგენილია. ეს არის ის საგანძური, რომელსაც უნდა გავუფრთხილდეთ. ჩვენი ქვეყნის თითოეული მოქალაქისთვის ვაზი და ღვინო, ალბათ, ქართველობის განუყოფელი ნაწილია, თუმცა შეიძლება ითქვას, რომ ჩემთვის ვა-

ცილებით მეტია, რადგან მთელი ჩემი ცხოვრება ყურძენსა და ღვინოს უკავშირდება.

Vine and wine are probably an integral part of Georgian life for every citizen of our country, but it means much more to me, as my whole life has been linked to grapes and wine.

გაუთავებლად შეიძლება ამ თემის წარმოჩენა სხვადასხვა კუთხითაც: ხელოვნების, ლიტერატურის, რელიგიის, არქიტექტურის. არაერთი უნიკალური ხელოვნების ნიმუშია შექმნილი ვაზის თემაზე. ღვინო ადამიანური ყოფის - სააქაოსა და საიქიოს - საიდუმლოების მატარებელია. აუცილებლად უნდა გავიხსენოთ ღვთისმშობლის სადიდებელი ჰიმნი „შენ ხარ ვენახი“, რომელშიც „აღყვავებული“ ვენახი სწორედაც ყურძნის მტევნებით დახუნძლულ ვაზს ნიშნავს, სიმბოლურად - მაცხოვრის შობას, მტევნიდან გამონურული ღვინის მიღება კი მაცხოვრის სისხლთან ზიარებას აღნიშნავს. საბოლოო ჯამში კი, ვაზი, ალბათ, თავად სიყვარულია, ღვთისგან მონიჭებული უზენაესი საჩუქარი.

- მეღვინეები ხშირად ვაზსა და ღვინოს ცოცხალ არსებებად განიციდიან, მიაჩნიათ, რომ ვაზს უნდა ელაპარაკო, მასთან მოქცევის ცოდნაა საჭირო, რომ ის შეიძლება იყოს მონყენილი, გაღიმებული, გახარებული. როგორია თქვენი დამოკიდებულება ვაზისადმი ამ თვალსაზრისით?

რასაკვირველია, ვეთანხმები ყველა იმ მეღვინეს, რომელსაც ვაზი ცოცხალ არსებად მიუჩნევია. დავაკვირდეთ, ქართული სუფრა ჩვენი კულტურის შემადგენელი ნაწილია, თამადის ინსტიტუტიც - ასევე. სუფრაზე არაერთხელ შემიმჩნევია ადამიანი, რომელსაც ჩურჩულით უთქვამს სადღეგრძელო და დაუღევი. იგი ეჩურჩულება ღვინოს, როგორც მესაიდუმლეს, მეგობარივით უმხელს სურვილსა თუ ნაფიქრალს, ე.ი. ენდობა, უყვარს, ეიმედება. სიყვარული, რწმენა და იმედი კი უფალია, როგორც ენდობი, ისე მოგენდობა, რა რწმენითაც შესთხოვ, ისე აგისრულებს. სუფრაზე თითქოს შენსა და უფალს შორის შუამავალი ღვინოა, ეს კი უწყვეტი ჯაჭვი და მარადიული რთველია.

-ღვინის თემა რომ ცოტა განვამოგადოთ, ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქტზეც გკითხავთ: ანუ დღეს, 21-ე საუკუნეში ჩვენთვის განსაკუთრებით აქტუალური გახდა, რას ვგაზოთ, რას ვსვამთ, რას ვსუნთქავთ. ეს ყოველივე პირდაპირ ზემოქმედებს ჩვენზე და ჩვენს შვილებზე. როგორ დგას ეს საკითხი ღვინოსთან დაკავშირებით და, საერთოდ, რა ადგილი უჭირავს დღეს საქართველოში ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქტს?

რაც შეეხება ეკოლოგიას, ცხადია, დღეს მსოფლიოში დიდი მოთხოვნაა ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქტზე. ევროპაში არის მაღაზიები, სადაც მხოლოდ ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქტი იყიდება, როგორც საკვები, ასევე ტანსაცმელი და მათ დასამზადებლად მხოლოდ ეკოლოგიურად სუფთა ნედლეული გამოიყენება. ცხადია, ფასიც შედარებით ძვირია. მნიშვნელოვანია, ჩვენს ბაზარზე რაც შეიძლება მეტი ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქტი არსებობდეს, სწორედ ამ

მიმართულებით უნდა ისწრაფოდეს ჩვენი ქვეყანა და ვითარდებოდეს ადგილობრივი ბიზნესი.

It is important to have as many eco-friendly products as possible in our market, in this direction our country should strive to grow and develop local businesses.

- ერთ რამეს ჩაგვეკითხებით, აუცილებელია, რომ ეკოლოგიურად სუფთა ძვირი ღირდეს? და ის, ვისაც შესაძლებლობა არა აქვს, მისთვის მიუწვდომელია და ეკოლოგიურად სუფთას ვერ შეჭამს?

აუცილებელია, გვახსოვდეს, რომ ჩვენი ქვეყნის ბუნება და ქართული სოფლები გვაძლევს უნიკალურ შესაძლებლობას, ყოველგვარი ზედმეტი ძალისხმევის გარეშე განარმოთ ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქტი, რომელიც არ იქნება ძვირადღირებული. ამასთან, მნიშვნელოვანია პრიორიტეტული გავხადოთ სოფლის მეურნეობის ადგილობრივი ნაწარმი, რათა ბაზარზე გენმოდირებული პროდუქტის რაოდენობა შემცირდეს. შესაბამისად, თუკი თითოეული ადამიანი გაითავისებს თავის წილ პასუხისმგებლობას და ხელს შეუწყობს სოფლის მეურნეობის განვითარებას, ბაზარზე გაცილებით მეტი ადგილობრივი ნარმოების ჯანსაღი პროდუქტი გვექნება და საბოლოო ჯამში, იმის შესაძლებლობა მოგვეცემა, რომ ეკოლოგიურად სუფთა ნაწარმი გამოვიყენოთ ხელმისაწვდომ ფასად.

ალბათ, თითოეულ თქვენგანს, საქართველოს ნებისმიერ რეგიონში, ქართულ ტრადიციულ სუფრაზე დაუგემოვნებია ტრადიციული პურ-მარილი, ტრადიციული ყურძნის ჯიშებისაგან მიღებული ღვინო, რომელიც განსხვავებულად გემრიელი იყო, სწორედ იმიტომ, რომ ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქტებს შეიცავდა. სოფლად მცხოვრებ ნებისმიერ ადამიანს, რომელსაც შრომა უყვარს, აქვს შესაძლებლობა იცხოვროს ჯანსაღად.

- ღვინის გარდა თქვენი კომპანია ბევრი სხვა პროექტის განხორციელებაშიც მონაწილეობს, მაგალითად, ტურიზმი - ახაშენის ღვინის კომპლექსი, ასევე ზეთისხილის გაშენების პროექტები. ანუ ავითარებთ სხვადასხვა მიმართულებას; ისინი უნდა იყოს ღვინოსთან დაკავშირებული თუ არა?

ღვინის წარმოების გარკვეული ეტაპი გავიარეთ, გავუმკლავდით ბევრ გამოწვევას, შევძელით და ავაშენეთ არაერთი ღვინის საწარმო. კონკრეტულ სფეროში მოღვაწეობის საკმაოდ დიდი გამოცდილების დაგროვების შემდგომ დგება დრო, როდესაც აუცილებლად საჭიროა მონათესავე ბიზნესშიც საკუთარი წვლილი შეიტანო. ამიტომაც, დავიწყებთ ჭარბი მოსავლის გამოყენება, ღვინის ბრენდის წარმოება და შეიძლება ითქვას, რომ გავაცოცხლეთ ეს მიმართულება. მართალია, ჩვენს ქვეყანას, ამ თვალსაზრისით, ნამდვილად ღირსეული ისტორია აქვს, რომელიც ბოლოქვაძიდან, სარაჯიშვილიდან იწყება, თუმცა ბოლო პერიოდში აუცილებელი იყო განსხვავებული მიდგომის შემოღება და ახალი, თანამედროვე ტექნოლოგიების დანერგვა. ეს საკმაოდ შრომატევადი პროცესი დავიწყებთ და თავისუფლად შეიძლება ითქვას, რომ წარმატებით განვახორციელებთ. დღეს კი ამ მიმართულებით ჩვენს კომპანიას ბაზარზე ერთ-ერთი წამყვანი პოზიცია უჭირავს.

ამასთან, ჩვენი კომპანია განვითარების მუდმივ პროცესშია და ყოველთვის ცდილობს თავისი ახალი სიტყვა თქვას ქართული სოფლის მეურნეობის, მეღვინეობის თუ ტურიზმის განვითარებაში. ჩვენ მზად ვართ, 100 მილიონი ლა-

რის ინვესტიცია ჩავდეთ რეგიონებში ამ მიმართულებების კიდევ უფრო განვითარების მიზნით. აღსანიშნავია, რომ ჩვენი რამდენიმე პროექტი უკვე მზად არის იმისთვის, რომ წარვუდგინოთ ფართო აუდიტორიას. უახლოეს მომავალში სასტუმრო გაიხსნება თბილისში, ორბელიანის მოედანზე, ოზურგეთსა და ასკანაში „შატო ასკანა“. ჩვენ მუდმივად ვცდილობთ ფეხი ავუწყოთ თანამედროვე ტენდენციებს. რა თქმა უნდა, გარკვეულწილად ეს არის სოციალური პასუხისმგებლობა, რადგან ახალი გამოწვევები, პროექტები, ეს არის მეტი დასაქმებული ადამიანი და სამომავლოდ მეტი დასაქმებული პროფესიონალი. ჩვენი კომპანია მუდმივად მზუნავს ადგილობრივი კადრების გადამზადებაზე, რისთვისაც უცხოეთიდან მოვიწვიეთ სპეციალისტები და ისინი პერიოდულად ატარებენ კურსებს ჩვენი თანამშრომლებისთვის.

Our company is in the process of constant development and trying to say its new word in the development of Georgian agriculture, winemaking or tourism.

რაც შეეხება ზეთისხილს, მე მომეწონა გიორგი სვანიძის მიერ გადადგმული ნაბიჯები და ჩვენ ერთობლივად დავიწყებთ ზეთისხილის კულტურის გაშენება. მიმდინარეობს ნერგებისა და სარწყავი სისტემების წინასწარი დაგეგმარება, ეს არის ხანგრძლივი პროცესი და შემოიძლია გითხრათ, რომ აქტიურად ვმუშაობთ ამ მიმართულებით.

- და ბოლო კითხვა: ჩვენი ინტერვიუს ინსპირაცია იყო ეკოსოფელი ზიარში. თუ შეიძლება მოკლედ გვითხრათ თქვენი კონცეფციის შესახებ ამასთან დაკავშირებით.

ამ თემასთან დაკავშირებით სრულ ინფორმაციას ვერ მოგაწვდით, რადგან სხვა ფორმატში უფრო ვრცლად გვექნება საუბარი, თუმცა ამ ეტაპზე კი შემიძლია კონკრეტული შტრიხები გამოვკვეთო და გითხრათ, რომ ჩვენი კომპანია დაინტერესებულია ეკოლოგიურად სუფთა და მიმზიდველი ადგილის შექმნით. მთელი საქართველო მოვლილი მათქვანით, ვერტმფრენითაც ბევრს დავფრინავ. ერთხელაც, როდესაც პირველად დავდგი ფეხი ამ სოფელში, გამიჩნდა იდეა, აქაც ისეთივე გარემო შეგვექმნა, როგორსაც ვხედავთ ევროპის განვითარებულ ქვეყნებში.

შეიძლება ითქვას, რომ ჩემი ცხოვრების უმნიშვნელოვანესი ნაწილი მიუძღვნე ვენახს, მეღვინეობას. ჩვენ არაერთი სახეობის ვაზი გავაშენეთ საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში, გავხსენით ღვინის ქარხნები ვახეთში, ქართლში, აჭარაში, კერძოდ, ქედაში. ასაკის მატებასთან ერთად კი ეკოლოგიური თვალსაზრისით მეტის კეთების სურვილი ჩნდება. არიან ქვეყნები, რომლებმაც ამ სფეროში ბევრ წარმატებას მიაღწიეს და ვფიქრობ, უკვე დადგა საჭიროება ჩვენც მეტი ვიფიქროთ და ვიმოქმედოთ ამ მიმართულებით.

გვსურს შევქმნათ ისეთი საინტერესო, გამწვანებელი, ეკოლოგიურად სუფთა სოფელი, რომელიც იქნება თანამედროვე ტექნოლოგიებით აღჭურვილი. ვგულისხმობ ადგილს, სადაც არ მოიხმარება ვაზი, ღვინი, არამედ მხო-

ლოდ მზის ენერჯია, ჰელიოსისტემა გამოიყენება. უნდა მოეწყოს შატოს ტიპის მარნები, სპორტული მოედნები, ტყეპარკი, ამფითეატრი. სოფელში არსებული უნიკალური ლანდშაფტი მაქსიმალურად უნდა იქნას გამოყენებული, თუმცა აუცილებლად პირვანდელი სახის შენარჩუნებით. ყველაზე მნიშვნელოვანია, რომ ბუნება კი არ დააზარალო, არამედ მაქსიმალურად უნდა შეეცადო მოერგო მას და მიიღო მისგან ის სიკეთე, რაც ადამიანის ჯანმრთელობისა და ხანგრძლივი სიცოცხლისთვის არის საჭირო.

Most importantly, we should not harm the nature, but should try our best to adapt to it and receive all goodness that it provides for human health and long life.

ამ ტერიტორიაზე არის ტბა, რომლის ათვისება საინტერესო მიმართულებებით არის შესაძლებელი. სოფელში ასევე უნდა გაკეთდეს სასტუმროს ტიპის კომპლექსი და სხვა ბევრი განსხვავებული პროექტი. რა თქმა უნდა, ეს ძალიან რთული გზაა, გრძელვადიანი პროექტი და ძალიან დიდი გამოწვევაა თითოეული ჩვენგანისთვის.

რაც შეეხება პროცედურულ საკითხებს, BMP Architectures - ფრანგული კომპანიაა, რომელთანაც ჩვენ უკვე დავასრულეთ მოლაპარაკება და ხელშეკრულების გაფორმების ეტაპამდე მივედით. ამ კომპანიას აქვს უდიდესი გამოც-

დილება ბორდოში გაშენებული შატოებისა და, აი, მათი ზედამხედველობითა და მითითებით ვაპირებთ ამ ეკო-სოფლის განაშენიანებას. გენგეგმა მათ დავეკვეთეთ და 10 დეკემბერს იმართება შეხვედრა. ვიმედოვნებ, რომ უკვე ხელშეკრულებასაც მოვანერთ ხელს. გენგეგმის შემუშავების შემდეგ პერმენტაციაც გვექნება და იქ არცერთი პასუხგაუცემელი კითხვა აღარ დარჩება არც ინვესტორისა და არც იმ პირთათვის, რომლებიც მომავალში აირჩევენ ამ უნიკალურ ადგილს საცხოვრებლად.

- ჩვენი ჟურნალი გამოდის სამ თვეში ერთხელ, ამიტომ ახლავე შევთანხმდეთ, როდესაც უკვე გექნებათ გენგეგმა და პერმენტაციისთვის მზად იქნებით, კიდევ ერთხელ უფრო დეტალურად განვიხილოთ ეს პროექტი.

სიამოვნებით, მე თანახმა ვარ, ვინაიდან, ისედაც ცხადია, რომ ასეთ საკითხს მარკეტინგულად სჭირდება მხარდაჭერა და უფრო მეტი გასაჯაროება, ვინაიდან, ინფორმაცია საინტერესოა როგორც საქართველოში, ასევე უცხოეთში მცხოვრები ქართველებისათვის. გვსურს, ეს პროექტი გახდეს მიმზიდველი და უნიკალური თავისი მნიშვნელობით, ამ პროცესში კი სწორ მიდგომებს, გამართულ კანონმდებლობას და კერძობიზნესის აქტიურ ჩართულობას ძალიან დიდი მნიშვნელობა აქვს.

დაცული ტერიტორიები

„ს-ქ ი-ქმნება დაუზიჩყარი მოკონებები“

Protected Areas

ნატურალისტის თვლით დანახული იმერეთის მღვიმეების დაცული ტერიტორიები

WWW.APA.GE
დაცული ტერიტორიების სააგენტო
AGENCY OF PROTECTED AREAS

იმერეთის მღვიმეების ბუნების ძეგლები ვიზიტორებს ელიან

 სახელმწიფო ნაპრძალი

ეროვნული პარკი

 აღკვეთილი

 ბუნების ძეგლი

დასული ლანდშაფტი

 მრავალმხრივი
გამოყენების
ტერიტორია

იმერეთი უნიკალური მღვიმეებით გამორჩეული რეგიონია. მათ დასაცავად შექმნილია იმერეთის მღვიმეების დაცული ტერიტორია, რომლის საერთო ფართობი 504 6 ჰა-ს შეადგენს.

იმერეთის მღვიმეების დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციას სათაფლიის ალკვეთილსა და პრომეთეს მღვიმის ბუნების ძეგლებზე ერთ-ერთი ყველაზე კეთილმონწყობილი ინფრასტრუქტურა აქვს.

აღსანიშნავია, რომ პრომეთეს მღვიმე ყველაზე პოპულარული დაცული ტერიტორიაა. მას ყოველწლიურად დაახლოებით 200 000 ვიზიტორი სტუმრობს.

იმერეთის დაცულ ტერიტორიებში შემდეგი ბუნების ძეგლები შედის:

- სათაფლიის ნაკრძალი
- სათაფლიის ალკვეთილი
- სათაფლიის მღვიმე
- პრომეთეს მღვიმე
- ნაგენახევის მღვიმე
- საწურბლიის მღვიმე
- თეთრა მღვიმე
- ხომელის მღვიმე
- ცუცხვათის მღვიმოვანი
- ნაგარევის მღვიმე
- იაზონის მღვიმე
- საკაჟის მღვიმე
- წყალწითელას ხეობა
- გაბზარული ტბა
- სოლკოტას მღვიმე
- დიდელის მღვიმე
- მელაურის მღვიმე
- ბლერის მღვიმე
- ლლიანის მღვიმე
- მუხურის ჩანჩქერი

პრომეთეს მღვიმე მსოფლიო მასშტაბით გამორჩეული სილამაზის ბუნების ძეგლია. მისი ასაკი დაახლოებით 60-70 მილიონი წელია. სტალაქტიდებისა და სტალაგმიტების გასაოცარი ნალგენთი ფორმებით მორთული ეს კარსტული მღვიმე კიდევ ერთხელ დაგარწმუნებთ ბუნების უსამღვრო შესაძლებლობებში და გამოგზაურებთ ზღაპრულ სამყაროში.

პრომეთეს მღვიმე მდებარეობს წყალტუბოს მუნიციპალიტეტის სოფელ ყუმისთავში, მდინარე ყუმის აუზში. მღვიმეში სულ აღმოჩენილია 22 დარბაზი, საიდანაც ტურისტებისთვის ჯერჯერობით 6 დარბაზია გახსნილი. მღვიმეში შესაძლებელია 1420 მეტრი სიგრძის ბილიკის გავლა, დარბაზების დათვალიერება და სანაოსნო ტურით გასეირნება მდინარის შენაკადზე; ასევე - ავტო-მატარებლით მღვიმის გამოსასვლელიდან ადმინისტრაციულ შენობამდე გა-

დაადგილება. აქ დიდი სამუშაო ჩატარდა იმისათვის, რომ ეს ადგილი დასათვალიერებლად თქვენთვის ხელმისაწვდომი ყოფილიყო და მღვიმე რეგიონისა თუ მთლიანად ქვეყნის ერთ-ერთ სავიზიტო ბარათად ქცეულიყო. აღსანიშნავია, რომ, მიუხედავად მისი ასეთი სიდიადისა და სილამაზისა, მღვიმის შესახებ გასული საუკუნის 80-იან წლებამდე არაფერი იყო ცნობილი.

პრომეთეს მღვიმეში უხვად შეხვდებით ბუნების ნამდვილ შედევრებს - სტალაქტიდებსა და სტალაგმიტებს, რომელთა ულამაზესი ნალგენთი ფორმები ზღაპრული გარემოს შთაბეჭდილებას ტოვებს მნახველებში. ასევე, მღვიმეში გადაადგილებისას, გელოდებთ „გაქვავებული ჩანჩქერები,“ „ჩამოკიდებული ქვის ფარდები,“ ჰელიქტიდები და კალციტის ნალგენთები.

პრომეთეს მღვიმეში ტურები ხორციელდება მთელი წლის განმავლობაში

საგზაოსაათები: 10:00-დან 19:00 საათამდე

საგზაოდღეები: ყოველდღე, ორშაბათის გარდა.

მღვიმეში წყლის დონის მატებისას, ვიზიტორთა უსაფრთხოებიდან გამომდინარე, ნავით გადაადგილება აკრძალულია.

თბილისიდან სოფელ ყუმისთავამდე 314 კილომეტრია. სამარშუტო ტაქსები წყალტუბოს მიმართულებით გადიან დიდუბის ავტოსადგურიდან.

სათაფლია თავისი ისტორიულ-კულტურული მნიშვნელობის ძეგლებით ყველა სტუმარს არაჩვეულებრივ სანახაობას უპირდება. სათაფლიის ნაკრძალი, დანყებული პრეისტორიული ხანის (120 მილიონი წლის წინანდელი) დინოზავრების ნაკვალევიდან, დამთავრებული კარსტული მღვიმეებით, ასახავს საქართველოს ისტორიისა და ბუნების მრავალფეროვნებას. მისი სილიადაე მუდმივად დიდ ალტაცებს ინვესტ მნახველებში და თავისი მნიშვნელობით მსოფლიოში მოწინავე პოზიციებიც უკავია.

დღესდღეობით სათაფლიაში მოწყობილია ორი ტურისტული ბილიკი, მუზეუმი, საგამოფენო დარბაზები, შუშის პანორამული გადასახედი, საიდანაც იმერეთის რეგიონის ულამაზესი ხედი იშლება და დინოზავრის საკონსერვაციო ნაგებობა. სათაფლია დამთავალიერებლებისთვის მაქსიმალურად კეთილმოწყობილი და მრავლისმომცემი ადგილია. ყველაფერი კი გასული საუკუნის ოციანი წლებიდან იწყებოდა, როდესაც აქაურმა გამოქვაბულებმა ქუთაისის ისტორიის მუზეუმის თანამშრომლისა და მკვლევარის პეტრე ჭაბუკიანის ყურადღება მიიპყრო.

ნაკრძალში მოგზაურობისას პირველი, რასაც შეხვდებით და გაეცნობით, ეს დინოზავრთა ნაკვალევი. მსგავსი რამ მთელი მსოფლიოს მასშტაბით საკმაოდ იშვიათი და განსაკუთრებული მოვლენაა. დღეს არსებული მონაცემებით, დინოზავრთა ნაკვალევის, გარდა სათაფლიისა, ჩრდილოეთ ამერიკაში, დასავლეთ ევროპასა და ჩრდილოეთ აფრიკაში თუ ნახავთ, რაც კიდევ ერთხელ ადასტურებს სათაფლიის ისტორიულ-კულტურულ ღირებულებას. მიწის ამ პატარა ნაკვეთზე აღმოჩენილია 120 მილიონი წლის წინანდელი 25 დინოზავრის 200-მდე სხვადასხვა ნაკვალევი. დადასტურებულია, რომ აქ ცხოვრობდა 7 განსხვავებული სახეობის დინოზავრი, მათ შორის: ტირანოზავრი, სტეროზავრი, იგუანოდონი და სხვა. კვლევებმა აჩვენა, რომ ნაკვალევი ორ შრედაა განლაგებული, რაც მიგვითითებს იმ ფაქტზე, რომ სათაფლიაში როგორც მტა-

ცებელი, ასევე ბალახისმჭამალი დინოზავრები ბინადრობდნენ.

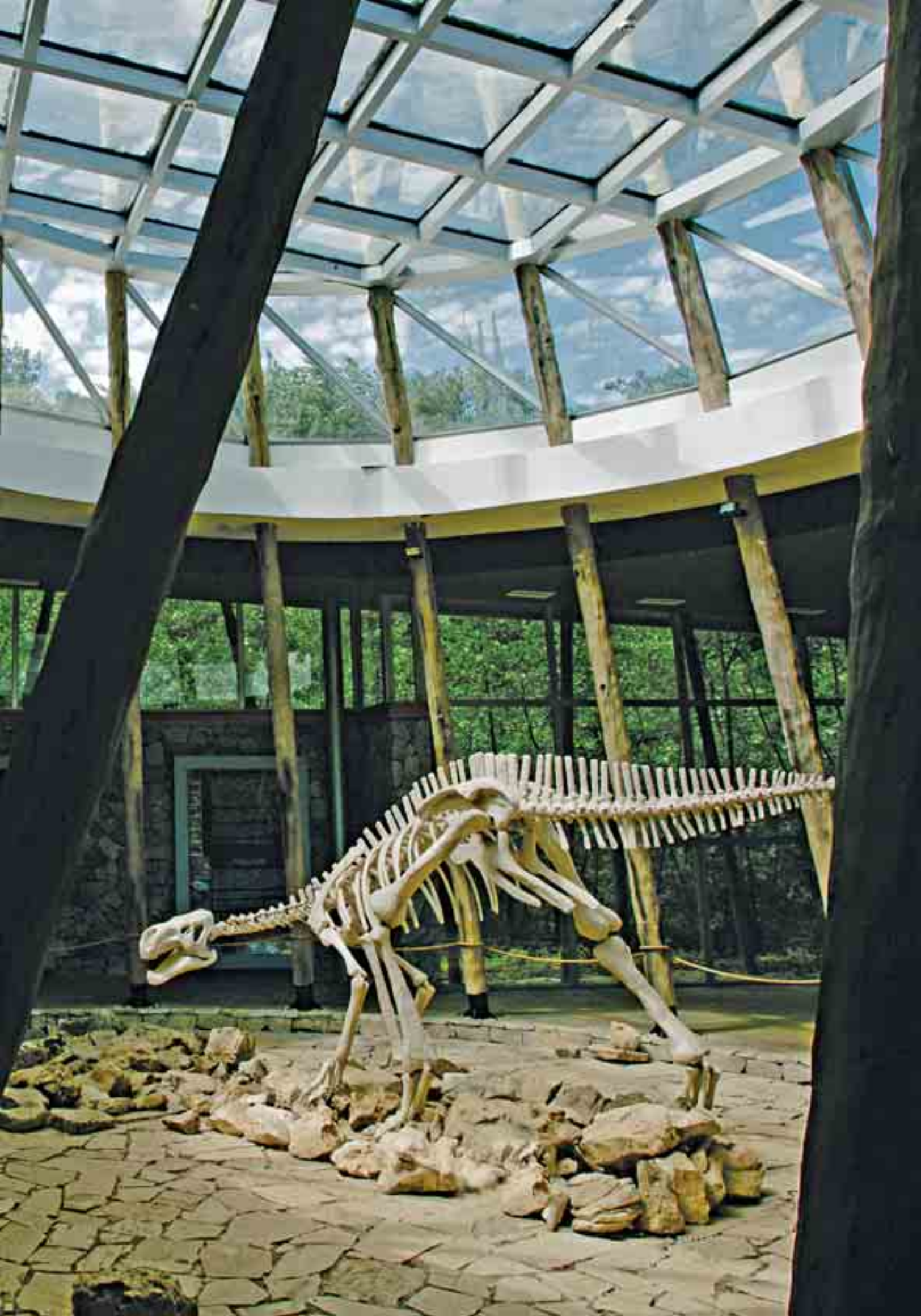
დინოზავრთა ნაკვალევის ნახვის შემდეგ თქვენ საშუალება გეძლევათ აუყვეთ მაღლობს, წინ კი თვალწარმტაცი სანახაობა გელოდებათ. კოლხეთის დაბლობის ზღაპრული სილამაზის ხედები, რომლებიც გადაჭიმულია ქუთაისიდან თითქმის შავ ზღვამდეც კი. შორს, ტყის მწვანე ფონზე, ნათლად მოჩანს შუა საუკუნეების ქართული ხუროთმოძღვრების შედევრები - გელათის ტაძარი, მონამეთას ეკლესია და ბაგრატის ტაძარი. ცალკე აღნიშვნის ღირსია განთქმული ხვამლის მთა, რომლის დანახვაც შესაძლებელია ჩვენივე მარშრუტიდან. ხვამლის მთა ზღვის დონიდან 2000 მეტრის სიმაღლეზე მდებარეობს და მასზე არაერთი ლეგენდა თუ თქმულება არსებობს, მათ შორის ყველაზე ცნობილი - მიჯაჭვული ამირანის შესახებ. სათაფლია ერთადერთი ადგილია მსოფლიოში, სადაც ბალახისმჭამელი და მტაცებელი დინოზავრების ნაკვალევი ერთდროულადაა აღმოჩენილი.

მაღლობის დათვალიერების შემდეგ თქვენ უკვე დაეშვებით კარსტული გამოქვაბულებისკენ. პირველ გამოქვაბულში შესვლამდე ჩანს ჩამქრალი ვულკანის კრატერი. ვულკანის ყელიდან ამოდის წყარო, რომელიც გაივლის კლდეში და მთელ ნაკრძალში მიედინება ოღასკურას სახელით. სწორედ მის კალაპოტზეა წარმოქმნილი არსებული მღვიმეები.

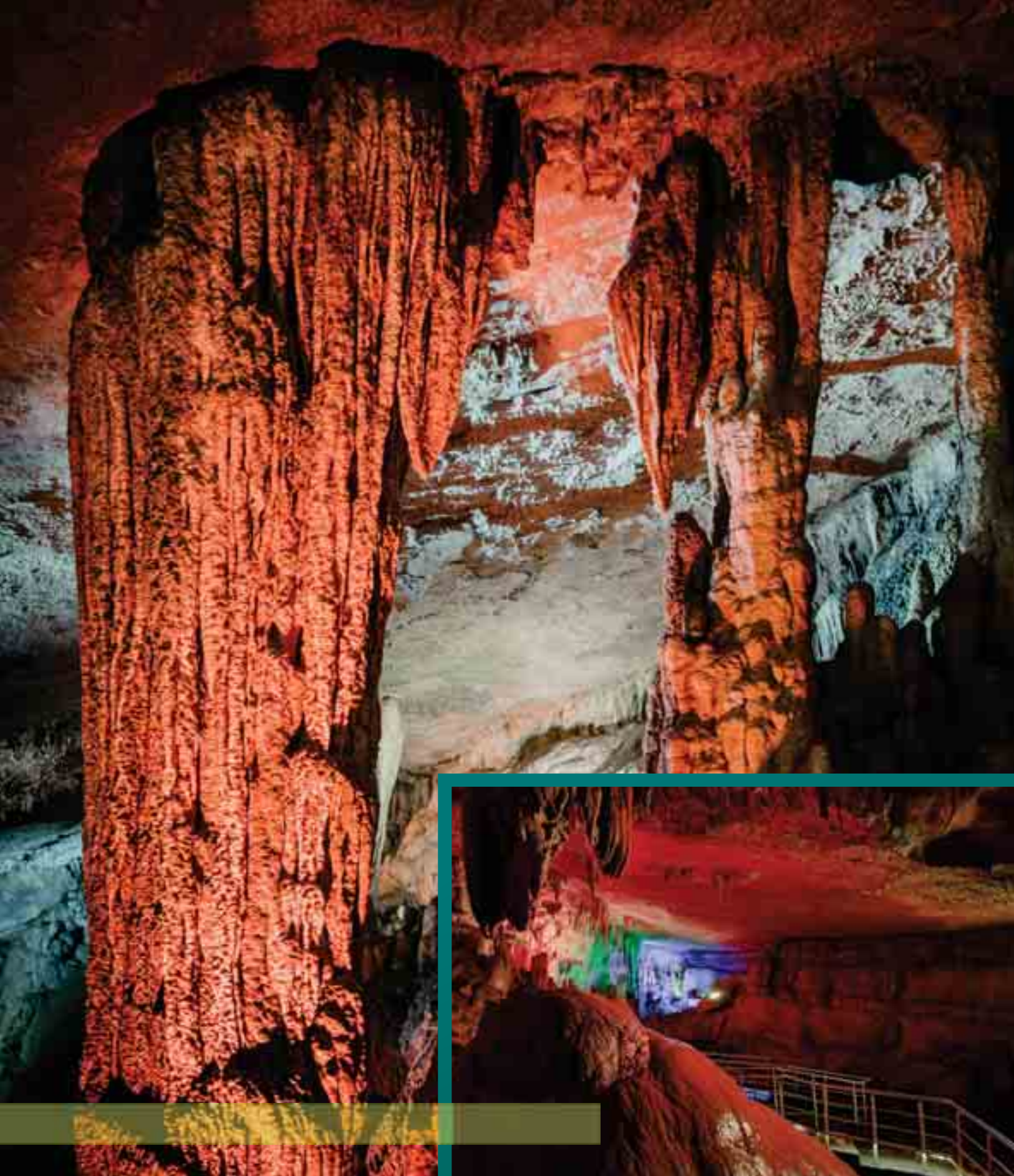
პირველი გამოქვაბული სიგრძით 600 მეტრია და სიმაღლით 5-15 მეტრი. მას აქვს ორი განშტოება და მიჩნეულია ამ ტიპის კარსტული ძეგლების კლასიკურ ნიმუშად. აქ შესასვლელშივე ნახავთ ეროზიული ტიპის საფეხურებს, ასევე „გუმბათოვან დარბაზს“ და „ნაღვენთების სასაფლაოს“. მღვიმეში შეხვდებით სტალაქტიდებისა და სტალაგმიტების გასაოცარი სილამაზის „ტყეს“, ზოგ ადგილას ისინი ერთდებიან და ქმნიან დიდი ზომის სვეტებს - სტალაგნატებს, რომლებიც ზღაპრულ ნაგებობათა შთაბეჭდილებას ტოვებს.

სათაფლიაში ტურები ხორციელდება მთელი წლის განმავლობაში

სამუშაოსათვის: 10:00-დან 17:30 საათამდე

სამუშაოს დღეები: ყოველდღე, ორშაბათის გარდა

ვიზიტორთა უსაფრთხოებიდან გამომდინარე, წვიმასა და თოვლში შუშის პანორამულ გადასახედზე გასვლა აკრძალულია.

თბილისიდან სათაფლიამდე 304 კილომეტრია. სამარშუტო ტაქსები თბილისიდან - ქუთაისკენ გადიან დიდუბის ავტოსადგურიდან.

„Unforgettable memories are created here“

Imereti Caves Protected Areas seen by naturalists

Eng

Complex protected area - Imereti Caves Protected Areas is located on the west side of Georgia, Imereti region and includes four municipalities - Tskaltubo, Khoni, Terjola and Tkibuli.

The total area of Imereti Caves Protected Areas amounts to 504.6 ha and includes Sataplia Nature Reserve (330 ha), Sataplia Managed Reserve (34 ha), Prometheus Cave Natural Monuments (46.6 ha) and 17 Natural Monuments. Administrative building is located in Sataplia Managed Reserve. Here is administered Imereti Caves Protected Areas.

The administrative building is located on the territory of the Sataplia. Out of Imereti Region Protected Areas is being administered.

Remarkably, Imereti Caves Protected Areas Administration has one of the most well-arranged infrastructure on Sataplia Managed Reserve and Prometheus Natural Monument.

Sataplia Managed Reserve Infrastructure includes visitors center, conservation building of dinosaur footprint, exhibition hall, glass panoramic view-point, cafes, souvenir shops, well-arranged cave and marked trails. Visitors can observe fossilized dinosaur footprints, karst caves, rock trail, Colchis forest, panoramic viewpoints.

Prometheus Cave infrastructure includes visitors center and well-arranged cave. Visitors have an opportunity to observe the cave on foot as well as by boat.

სწავლ-ევეშა სამყარო

ბორის გამრეველი

სწავლევება სამყარო ყოველთვის მიტაცებდა. სხვადასხვა ინტენსივობით აკვალანგის გარეშე ბავშვობიდან ვყვინთავდი, სწავლევება ნადირობასაც ვახერხებდი, უამრავ ლიტერატურასაც ვკითხულობდი ამ თემებზე და ჟაკ-ივ კუსტოს გაცნობაზე ვოცნებობდი. მქონდა ბალონებით ყვინთვის მცირე გამოცდილება. აკვალანგით ყვინთვა ძალიან დიდი პაუზის შემდეგ, 12 წლის წინ განვაახლე. ამჯერად საქმეს საფუძვლიანად მივუდექი და PADI-ს საერთაშორისო სისტემით RESCUE DIVER-ის საფეხურს მივაღწიე.

დაივიწყე ემოციებითა და ახალი შთაბეჭდილებებით სავსე თავგადასავალია, რომელსაც ზოგჯერ კურიოზებიც ახლავს.

წელს ჩემთვის ახალი გამოცდილების შეძენას ისლანდიაში ვაპირებდი, ტექტონურ ნაპრალებში, „სილფრაში“ საკმაოდ ცივ წყალში ჩაყვინთვით. საფუძვლიანი მომზადება მომთხოვეს და სპეციალური იზოლირებული კოსტუმით (DRAY SUIT), პრაქტიკულად სკაფანდრით ყვინთვაში გამოცდაც ჩამაბარებინეს. უშუალოდ ნაპრალებში უკვე აჭურვილს გიწვეს 200 მეტრის გავლა ფეხით და დაბრუნებას კანიონის განშტოებიდან კიდევ ნახევარი კილომეტრი სჭირდება. წყლიდან ამოვედით დაღლილები, მივლასლასდი 35 კილოგრამიანი აღჭურვილობით მინივენამდე და.... მინივენი საათ-ნახევარში მოვაო, მახარეს. დაელოდები თუ კიდევ ჩაყვინთავო? დაველოდები, ვუპასუხე და ნილაბი და ჩაფხუტი მოვიხსენი. ამ დროს მზემ გამოანათა ოდნავ. ჯობდა არ გამოენათებინა. იმდენი კოლო ამოფრინდა ბალახიდან და სახეზე ფენა-ფენად მეძგერა, რომ ელვის უსწრაფესად გამოვცვალე ბალონი და ინსტრუქტორს ჩავასწარი გაყინულ წყალში. ვერ მენწოდნენ!

ველური ბუნება

იანვარში ომანის ყურეში ვყვინთავდით დუბაის ერთ-ერთი დაივეკლების მფლობელთან ერთად. სატვირთო გემიდან შტორმში ჩარეცხილ და ჩაძირულ ავტომობილებს ვათვალიერებდით და მოულოდნელად ზღვის კრაიტების (უკიდურესად შხამიანი ზღვის გველი) რამდენიმე ეგზემპლარს შევეყარეთ, მაინცდამაინც ეს ადგილი ამოურჩევიათ გასამრავლებლად. მშვიდობიანად ამოვედით ზედაპირზე და ჩვენი კატარღა არ დაგვხვდა - დინებას გადაადგილა. მოგვინია ერთი საათი ზედაპირზე გაურკვევლობაში ტივტივმა და ჩვენ შორის მცურავი კრაიტების თვალიერებამ. ბორტზე რომ ავედით, ჩემმა მეგზურმა არაბმა ცხოვრებაში პირველად ვისკი მოითხოვა!

ტურიზმის ხელშეწყობისთვის ზოგიერთ ქვეყანაში კრეატიულ მიდგომებს იყენებენ და კრეატივსაც გააჩნია.

თურქეთში, იქაური დაივინგის მექაში, ქალაქ ქეშში, პორტის მიმდებარე ყურეში ჩავყვინთეთ და ფსკერზე ტანვს(!) გადავანყდით. სპეციალურად ჩაუძირავთ გასართობად.

მალტაზე ერთ-ერთ პორტთან მოტოციკლზე შეიძლება წყალქვეშ პოზიორობა. ხშირად ჩამონერილ სამხედრო გემებს ძირავენ ამ სპორტის წასახალისებლად, თუმცა რეალური კატასტროფის ნარჩენიც ხშირად გვხვდება.

ეგვიპტეში შარკ ბეის მიდამოებთან ჩაძირულია სატვირთო გემი, რომელსაც სანტეჟნიკა გადაჰქონდა. ადგილობრივი დაივერების პოპულარული ხუმრობაა 30 მეტრის სიღრმეზე უნიტაბებზე სურათების გადაღება. თუმცა, იმავე ეგვიპტეში წყალქვეშა სამყარო იმდენად მრავალფეროვანი და თვალწარმტაცია, რომ წალკოტს გაგონებს.

ტენერიფის წყლებში 35 მეტრის სიღრმეზე რელიგიური ქანდაკებები ჩაუძირავთ და ტრადიციად აქციეს მათთან სურათების გადაღება.

საბერძნეთში, წყალქვეშ, ანტიკური ხანის უამრავი არტეფაქტი და დასახლების კვალია, რომელთა დათვალიერებას დაივკლებები თავის პროგრამებში ითვალისწინებენ.

რაც შეეხება საქართველოს შავიზღვისპირეთს, დაივინგი, როგორც ასეთი, პრაქტიკულად არ არსებობს.

რამდენიმე ენთუზიასტი და ბულგარში გაქირავების სერვისის გახსნის მცდელობა სურათს არ ცვლის. ბუნებრივი პირობებიც რთულია. ინვესტიციებისა და კონცეპტუალური მიდგომის გარეშე ეს სიტუაცია არც შეიცვლება.

სარფში ბევრი სათევზაო აჭურვილობის ნარჩენია.

დაბოლოს, არც ადრენალინი მოგაკლდებათ და გრაციითაც დატკბებით, როცა სიახლოვეში ეს „გოგონები“ ჩაგისრიალებენ!

Eng

Georgian businessman Boris Gamrekeli tells us about his diving experience which in the end turned him as a Rescue Diver within PADI's international system.

In order to attract more tourists most of the countries create additional attractions under the water such as tanks, motorcycles, battle ships, various sculptures etc.

At last, Mr. Gamrekeli states that diving practically doesn't function on the Black Sea shores of Georgia. Without investments and conceptual approach situation won't change to better.

ჭყისა

ყაზბეგის მუნიციპალიტეტი, ყაზბეგიდან 20 კმ, ზღვის დონიდან 2200 მეტრი.

Georgia

კობის პეიზაჟი

ოზურგეთის მუნიციპალიტეტი, მესხეთის ქედის ჩრდილოეთ ფერდობი, ოზურგეთიდან 35 კმ, ზღვის დონიდან 2100-2755 მეტრი.

Georgia

საოცნობისა და ცუე

ცაგერის მუნიციპალიტეტი, სოფელი ქულბაქი, ცაგერიდან 17 კმ, ზღვის დონიდან 720 მეტრი.

Georgia

კრწანისის ტყეპარკის ფრინველები

გულნითულა

Erithacus rubecula

ფოტოს ავტორი: ნიცა ჭაჭოძე

აღწერა: სხეულის სიგრძე: 12-14სმ. დამახასიათებელია მონითალო-ნარინჯისფერი სახე და მკერდი; სხეულის ზედა ნაწილი მოყავისფროა, ქვედა - მოთეთრო. ახალგაზრდა ფრინველი ზემოდან ყავისფერი შეფერილობისაა, ნათელი ლაქებით, ქვემოდან - მოთეთრო, მუქი ლაქებით.

ჰაბიტატი: სხვადასხვა ტიპის ტყეები.

ბუდობა: ბუდეს იკეთებს ხის ფულუროში. წელიწადში მრავ-

ლდება ორჯერ: პირველად - აპრილის ბოლოს, მეორედ - ივნისის პირველ ნახევარში. დებს 5-6 კვერცხს.

კვება: პატარა ზომის უხერხემლოები.

კრწანისის ტყეპარკში ყოფნის სტატუსი: მობინადრე

IUCN-ის სტატუსი: LC

რუხი მამბაღია (რუხი ბუზიჭარია)

Muscicapa striata

ფოტოს ავტორი: ნიცა ჭაჭოძე

აღწერა: სხეულის სიგრძე: 13-15სმ. დამახასიათებელია სხეულის ზედა ნაწილის მონაცრისფრო, ხოლო ქვედა ნაწილის მოთეთრო შეფერილობა; მკერდზე აქვს ნაცრისფერი სიგრძივი ზოლები; კუდი და მომქნევეები მურაა.

ჰაბიტატი: ტყისპირები, ბაღები და ტყეპარკები.

ბუდობა: ბუდეს იკეთებს ხის ფულუროში, იშვიათად - მიწაზე.

აპრილის ბოლოს დებს 5-6 კვერცხს. საინკუბაციო პერიოდი 11-14 დღე გრძელდება.

კვება: მწერები და მათი ლარვები.

კრწანისის ტყეპარკში ყოფნის სტატუსი: მობუდარი

IUCN-ის სტატუსი: LC

აღწერა: სხეულის სიგრძე: 16-20სმ. დამახასიათებელია მოთეთრო წარბი. სხეულის ზედა ნაწილი მომურთყავისფერი, ქვედა მოყვითალო-მოთეთრო შეფერილობისაა.

ჰაბიტატი: წყალსატევების ნაპირებზე განვითარებული ლელქაშები.

ბუდობა: ბუდეს იკეთებს ლერწმის, ლელქაშის ღეროებზე. აპრილის ბოლოს ან მაისის დასაწყისში დებს 3-6 კვერცხს.

კვება: მწერები

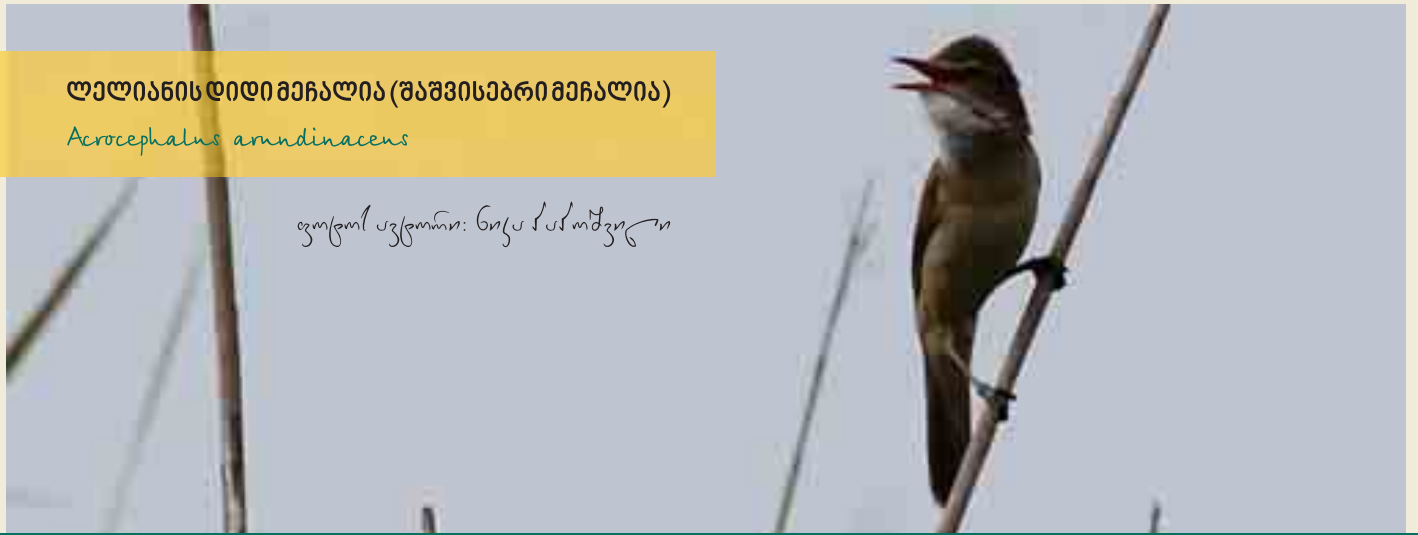
კრწანისის ტყეპარკში ყოფნის სტატუსი: მობუდარი

IUCN-ის სტატუსი: LC

ლეიანის დიდი მჩაგალია (შაშვისებრი მჩაგალია)

Acrocephalus arundinaceus

ფოტოს ავტორი: ნიკა ჩაქოძე

მწვანულა

Carduelis chloris

ფოტოს ავტორი: შაქარია ასფერიძე

აღწერა: სხეულის სიგრძე: 14-16სმ. დამახასიათებელია კონუსისებრი ნისკარტი და გამოკვეთილი კუდი. მამალს სხეულის შეფერილობა მომწვანო-მოყვითალო აქვს, დედალს - მომწვანო - რუხი. ორივე სქესის ფრინველის კუდის გვერდები და პირველი რიგის მომქნევების ბოლოები ყვითელი ფერისაა.

ჰაბიტატი: ტყისპირები, ბუჩქნარები, ბალები და პარკები.

ბუდობა: ბუდეს იკეთებს ხეზე ან ბუჩქზე. წელიწადში მრავლდება ორჯერ: პირველად - აპრილში და მეორედ - ივნისში. დებს 4-6 კვერცხს.

კვება: მწერები, მცენარის თესვები და ნაყოფი.

კრწანისის ტყეპარკში ყოფნის სტატუსი: მობინადრე

IUCN-ის სტატუსი: LC

წყარო: კრწანისის ტყეპარკის ფრინველები

პუბლიკაცია მომზადდა შემდეგი პროექტების ფარგლებში

1. „ტყის მდგრადი მართვა საქართველოში“ - ხორციელდება CENN-ის მიერ, ავსტრიის თანამშრომლობა განვითარებისათვის (Austrian Development Cooperation) ფინანსური მხარდაჭერით;
2. პროგრამა ისწავლე, გაუზიარე, გააკეთე, ხორციელდება ამერიკის სატყეო სამსახურის (USFS) მიერ USAID-ის ფინანსური მხარდაჭერით

სააქტიუროს ააილაჲნის
პროჲეკტი ბიოლოგია

„პირველი ქართველი დიპლომირებული მედიკოსი – პეტრე კლაპიტონიშვილი“

თამარ დემეტრაშვილი

XIX საუკუნის მედიცინის მოღვაწეებს შორის პეტრე კლაპიტონიშვილი (კლაპიტანოვი) იყო პირველი ქართველი ექიმი, რომელმაც უმაღლესი სამედიცინო განათლება რუსეთში მიიღო. პეტრე ალექსანდრეს ძე კლაპიტონიშვილი 1800 წელს დაიბადა სტამბოლში. ის ერეკლე II-ის კარის ექიმის შვილი იყო. მისი მოღვაწეობის სფეროებია: შინაგანი ორგანოების დიაგნოსტიკა და მკურნალობა, სანიტარულ-ჰიგიენური და ეპიდემიოლოგიური დაავადებები.

პეტრე კლაპიტანოვის წიგნი „სწავლად და დარიგება სიფრთხილით დაცვისა თჳს კაცთასა, ქმნილი სამნაწილ კარაბადინად“ მოსკოვის სინოდის სტამბაში 1826 წელს დაიბეჭდა. წიგნი საგამომცემლო კონვოლუტია, სამინისტროსგან შედგება.

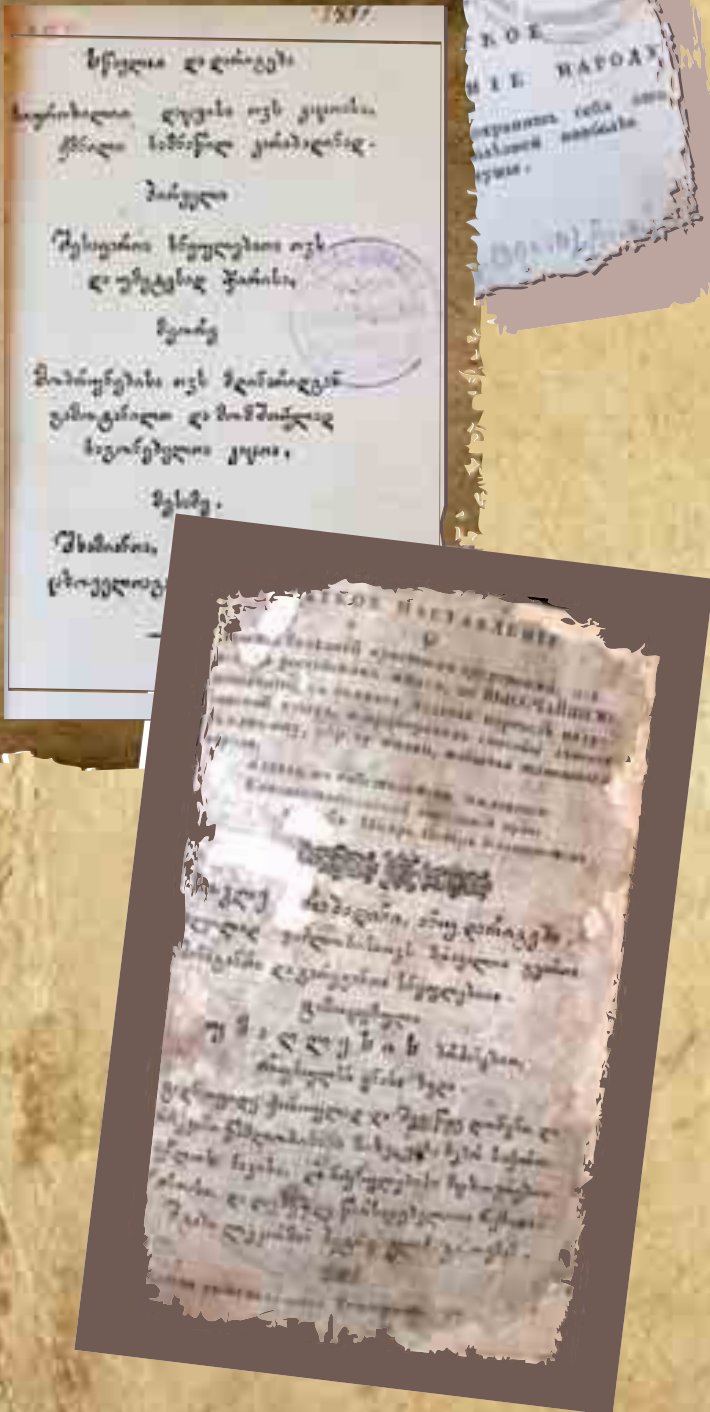
პირველი: „მოკლე კარაბადინი დარიგებისა თვის ერისა. ვითარ იგი ჯერ არს დაცვა და განრინებად თავისა თვისისა შესაყართა სნეულებათაგან, და უმეტეს ჭირისა“.

მეორე: „მოკლე კარაბადინი დარიგებისა თვის ერისა, მისთვის რაგვარის ღონის ძიებითაც უნდა ეცადნენ და მოაბრუნონ მდინარიდამ გამოღებული კაცი“

მესამე: „მოკლე კარაბადინი დარიგებისა თვის ერისა. მისთვის თუ ვითარი ღონის ძიება იხმარონ უამსა დაშხამვისა და კუნისასა ყოველთა რიგთა შხამიანთა და ცოფიანთა ცხოველთაგან“.

ავტორი საკუთარი სახსრებით გამოცემულ წიგნებს „წინა სიტყუაობაში“ ასეთი შინაარსის მიძღვნას უკეთებდა: „პატროსანო მემამულენო, გულსმოდგინებით და კეთილმზადნელობით მოგიძღუნი ამას მოკლესა კარაბადინსა, ვითარცა საყოველთაოსა სასარგებლოსა და საჭიროსა, და უმეტესისა სარგებლობისათვის დადნიშნე 400 წიგნი უსასყიდლოდ დასარიგებლად. მე ვრაცხ თავსა ბედნიერად და სასყიდლოვნად ყოვლისა ამის შრომისათვის და წარსაგებელისა მაშინ, ოდესცა ძალვიდებ მოცემად თქუენდა მაინცოდენ მცირისა სარგებლობისა, ესოდენ ჩემ მიერ გულსმოდგინედ მოსალოდებელისა და სასურველისა. პეტრე კლაპიტანოვი“.

შესავალში ავტორი აღნიშნავს, რომ ჯერ კიდევ არ არსებობდა ქართულ ენაზე „სასარგებლო წიგნი“, რომელიც პრაქტიკული გამოყენების თვალსაზრისით იქნებოდა შედგენილი. მისი წიგნი სამედიცინო განათლების არმქონე საზოგადოებისთვის იყო განკუთვნილი, ვინაიდან იმ დროის საქართველოში მძვინვარებდა სხვადასხვა ეპიდემიური დაავადება: შავი ჭირი, ქოლერა და სხვ. წიგნი დაწერილია გასაგები, პოპულარული ენით. მასში იმ დროის პრაქტიკული მედიცინის საკითხებია ასახული. ავტორი მნიშვნელოვან და ცნობილ ავტორებს ეყრდნობა. გამოირჩევა თავისებური თხრობის მანერით და ისეთი საინტერესო ჩანართებით, როგორცაა ფატალიზმთან ბრძოლა.

საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკის წიგნის მუზეუმში დაცულ ეგზემპლარს ერთვის პეტრე კლაპიტონიშვილის მინაწერი, რომელიც მიძღვნილია იმერეთის დედოფლის, იმერეთის უკანასკნელი მეფის, სოლომონ II-ის მეუღლის, კაცია დადიანის ასულის მარიამისადმი. „მათს უმაღლესობას სრულიად იმერთა დედოფალს მარიამს სიმდაბლით და კრძალვით უძღვნის უმაღლესი მონა აღმწერი შტაბ-ლეკარი პეტრე კლაპიტონოვი“. მითითებულია თარიღიც: 1827 წლის 29 სექტემბერი.

1810 წლიდან რუსეთში გადასახლებული მარიამ დედოფალი ამ დროს პეტერბურგში ცხოვრობდა. პეტრე კლაპიტონიშვილი იყო მისი პირადი ექიმი. წიგნის მუზეუმში დაცულია ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების ეგზემპლარი (FS 3857/09).

პეტრე კლაპიტონიშვილმა რუსულიდან თარგმნა და 1828 წელს მოსკოვის სინოდის სტამბაში დაბეჭდა „მოკლე კარაბადინი, ანუ დარიგება ადვილად წამლობისათვის მრავალთა გვართა შინაგანთა და გარეგანთა სნეულებათა, გამოცემული უმაღლესის ბრძანებით რუსულსა ენასა ზედა“. თარგმანის ორიგინალად უნდა მივიჩნიოთ რუსულ ენაზე შედგენილი წიგნი “Краткое наставление о лечении болезней простыми средствами”, რომლის ავტორებსაც პეტრე კლაპიტონიშვილი წინასიტყვაობაში ასახელებს: ორ გამოცდილ სასახლის „დოქტურს“ იოსებ კამენეცკისა (О. Каменецкий) და იაკობ საპალოვიჩს (Я. Саполович) ეს წიგნი სახელმწიფო სამედიცინო კოლეგიის დავალებით შეუდგენიათ.

პეტრე კლაპიტონოვმა 1823 წლის მეშვიდე გამოცემით ისარგებლა. წინასიტყვაობაში ახსნილია წიგნის თარგმნის საჭიროება. როგორც მთარგმნელი აღნიშნავს, რუსეთში არაერთხელ გამოუთქვამთ მადლიერება ამ სასარგებლო საქმისთვის. ამ წიგნის პირველი გამოცემა 1804 წლიდან 1823 წლამდე (მეშვიდე გამოცემამდე) 60 000 ცალი გაყიდულა და ამ წიგნზე მოთხოვნა კვლავ არსებობდა. სწორედ ეს გამხდარა მიზეზი წიგნის თარგმნისა თანამემამულეებისთვისაც ქართულ ენაზე. წიგნის თარგმანი შესრულებულია “მდაბიურსა ენასა ზედა”, რათა მარტივი და გამოსაყენებლად ადვილი ყოფილიყო. თარგმნისას ავტორმა შეძლებისდაგვარად მოარგო საქართველოს ჰავას და მოსახლეობის ჩვეულებებს: „გადმოვიღე ქართულად და შევანყე ღონენი და რჩევანი წამლობისანი მიხედვისამებრ საქართუელოს ჰავისა, და ჩვეულებისა მცხოვრებთაისათსა. და დავბეჭდე წარსაგებელითა ჩემითა. შტაბ-ლეკარმან პეტრე კლაპიტონოვმან“.

კარაბადინში აღწერილია ისეთი სნეულებანი, რომლებიც ადვილად გასარჩევია და მოითხოვს სწრაფად წამლობას. მოცემულია რჩევა-დარიგებები, ადვილად ხელმისაწვდომი სამკურნალო ბალახებისგან მოსამზადებელი წამლის რეცეპტები და მიღების წესები. წიგნის მუზეუმში დაცულია არქიმანდრიტ ტარასი კანდელაკის (1939–1951) კუთვნილი სრული ეგზემპლარი (K 57,408/209).

წიგნს აქვს მესაკუთრის მინაწერი:

„ხოლო ან ეკუთვნის მღვდელ-მონაზონს ტარასი კანდელაკს.“

Eng

Petre Klapitonishvili (Klapitanov) was the first Georgian physician to receive higher medical education in Russia in the nineteenth century. Peter Klapitonishvili was born in 1800 in Istanbul. He was the son of an Erekle II Door Doctor. Areas of activity include: Diagnosis and treatment of internal organs, Sanitary-hygienic and epidemiological diseases.

Peter Klapitanov's book was published at the printing house of Moscow Synod in 1826.

მწვანე

ბიბლიოთეკები

ჭიათურაში

მირიან ხოსიტაშვილი

დღეს მთელს მსოფლიოში და, ცხადია, საქართველოშიც გარემოს დაცვისა და ეკოლოგიის პრობლემა ძალზე მწვავედ დგას. მეცხრამეტე საუკუნიდან მოყოლებული ვაცობრიობის მიერ ბუნებრივი რესურსების უკიდუგანო ათვისება დაიწყო. ამ პროცესმა დღეს შეუქცევადი ხასიათი მიიღო. ჩვენი ქვეყანა არაგანახლებადი ბუნებრივი რესურსებით მდიდარი არ არის. სასარგებლო წიაღისეულის მოპოვება მართო ამონურვას კი არ გულისხმობს, მას სხვა ბუნებრივი რესურსების დაბინძურება მოჰყვება, რაც, ცხადია, გარემოს აზიანებს და საბოლოოდ ადამიანების სიცოცხლეს უქმნის საფრთხეს. ამ საკითხების გათვალისწინებით უმნიშვნელოვანესია ჩვენს მოქალაქეებს გააჩნდეთ ცოდნა გარემოს დაცვისა და ეკოლოგიური პრობლემების მიმართულებით. თანამედროვე ეპოქაში ცოდნის მიღების მრავალი გზა არსებობს. ცოდნის მიღების ერთ-ერთი ტრადიციული გზა ბიბლიოთეკების მეშვეობით მიღებული ცოდნაა. საქართველოში ბოლო წლების განმავლობაში რეგონული და სასოფლო ბიბლიოთეკების მდგომარეობა სახარბიელო ნამდვილად არ არის. ბიბლიოთეკების წინაშე მდგარი პრობლემები მთელი ქვეყნის მასშტაბით ძირითადად ერთგვაროვანი იყო: მოძველებული წიგნადი ფონდი, გაუმართავი შენობა-ნაგებობები, ძველი კომპიუტერული ტექნიკა ან საერთოდ ტექნიკის არქონა, ბიბლიოთეკარების თანამედროვე საბიბლიოთეკო პროგრამებში გადამზადების პრობლემა და სხვა. თუმცა ბოლო პერიოდში რეგიონული ბიბლიოთეკების განვითარებისა და ახალი ბიბლიოთეკების გახსნის თვალსაზრისით მნიშვნელოვანი ნაბიჯები გადაიდგა, საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკის და ასევე, საბიბლიოთეკო ასოციაციის ძალისხმევით მრავალი ბიბლიოთეკა გაიხსნა და განახლდა, ბიბლიოთეკებს გადაეცათ ახლი წიგნები და კომპიუტერული ტექნიკა, ბიბლიოთეკარების ნაწილმა გაიარა მნიშვნელოვანი საბიბლიოთეკო ტრენინგები. საბიბლიოთეკო სისტემის მხდაჭერის პროცესი დღესაც გრძელდება სხვადასხვა პარტნიორ ორგანიზაციასთან ერთად.

საბიბლიოთეკო ასოციაცია საქართველოს პარლამენტის ეროვნულ ბიბლიოთეკასთან ერთად, „ჯორჯიან მანგანებისა“ და გაეროს მცირე გრანტების პროგრამის მხარდაჭერით, ჭიათურის მუნიციპალიტეტში ახორციელებენ უმნიშვნელოვანეს პროექტს „მწვანე ბიბლიოთეკები ჭიათურის მუნიციპალიტეტში“.

აღნიშნული პროექტი საქართველოში უნიკალურია და მისი მიზანია ჭიათურის მუნიციპალიტეტის 5 სასოფლო ბიბლიოთეკის „მწვანე ბიბლიოთეკებად“ ტრანსფორმაცია, რომელთაც, გარდა ტრადიციული საბიბლიოთეკო საქმიანობისა, ექნებათ ვალდებულება სოფლის მოსახლეობას დაეხმარონ პრაქტიკული გარემოსდაცვითი და ეკოლოგიის ცოდნის მიღებაში და ხელი შეუწყონ სამოქალაქო საზოგადოებასა და მთავრობას შორის დიალოგს გარემოსდაც-

ვითი მმართველობის გასაუმჯობესებლად, ასევე დაეხმარონ ქალებსა და სხვადასხვა სოციალურ ჯგუფებს აქტიურად ჩაერთონ გარემოსდაცვით საქმიანობაში.

პროექტის ამოცანები:

✓ ბიბლიოთეკის ტრანსფორმაცია „მწვანე ბიბლიოთეკებად“, სადაც შესაძლებელი იქნება სოფლის მოსახლეობისა და ადგილობრივი ხელისუფლების წარმომადგენლების ცნობიერების ამაღლება გარემოს არსებული დაზიანებების აღმოფხვრის, ადამიანის მიერ გამოწვეული ზიანის შეზღუდვისა და გარემოზე ზემოქმედების, ეკოლოგიის დარღვევის გარეშე ბუნებრივად მოცემული საცხოვრებელი პირობების შეცვლის შესახებ.

✓ ბიბლიოთეკარების გარდაქმნა თემის მობილიზატორებად, რომელთაც შეეძლება ადგილობრივი მოსახლეობის საჭიროებების შესწავლა, პრიორიტეტული სირთულეების გამოკვეთა და ამ საჭიროებებზე დაყდრობით მცირე სათემო პროექტების შექმნა.

✓ საინფორმაციო მასალის შექმნა მწვანე ბიბლიოთეკის მნიშვნელობისა და ეკოლოგიის შესახებ.

✓ ბიბლიოთეკის მოდერნიზება და თანამედროვე საინფორმაციო და სატრენინგო ცენტრად ქცევა, რაც გულისხმობს მათ აღჭურვას კომპიუტერული ტექნოლოგიებითა და ინტერნეტით.

ამ ეტაპისთვის უკვე პროექტის ფარგლებში მნიშვნელოვანი ღონისძიებები გატარდა: ბიბლიოთეკების ინფრასტრუქტურა მიახლოებულია „მწვანე ბიბლიოთეკის“ კონცეფციასთან, გამწვანდა და მოეწყო მარადმწვანე ნარგავებით ხუთი ბიბლიოთეკის ეზო. შერჩეული 5 ბიბლიოთეკიდან 2-ის შენობა აღიჭურვა მზის პანელებით, ბიბლიოთეკის შენობას აქვს ალტერნატიული დენის წყარო რომელიც არ აბინძურებს გარემოს და განახლებად ენერჯიაზე მდგრადი განვითარების საფუძველს ქმნის. ადგილობრივი მოსახლეობისა და ხელისუფლების წარმომადგენლებისთვის ჩატარებულია ტრენინგები გარემოსდაცვის თემებზე. ასევე სკოლის მოსწავლეებისთვის გარემოსდაცვით საკითხებში ინტელექტუალური თამაშების ჩატარების შედეგად მოსახლეობას გაცნობიერებული აქვს გარემოს დაცვის მნიშვნელობა. ხუთივე ბიბლიოთეკა აღიჭურვა კომპიუტერული ტექნიკით და გადაეცათ ახალი წიგნები. უახლოეს მომავალში კვლავ იგეგმება სათემო მობილიზაციისა და კომპიუტერული ტრე-

ნინგები, პროექტის ფარგლებში ბიბლიოთეკარებს ექნებათ შესაძლებლობა მცირე სათემო პროექტების შექმნისა და მათი განხორციელებისა. აღნიშნული პროექტებიდან შეირჩევა ხუთი საუკეთესო, რომლებიც დაფინანსდება, ცხადია, დაფინანსებული პროექტები ადგილობრივი მოსახლეობის სასარგებლოდ იქნება გამოყენებული. ამჟამად მიმდინარეობს მუშაობა, რათა შეიქმნას ციფრული ეკო-ბიბლიოთეკა, სადაც განთავსდება საგანმანათლებლო მასალები გარემოსდაცვის შესახებ; მომზადდება ვიდეორგოლი მწვანე ბიბლიოთეკების არსებობის მნიშვნელობისა და პროექტის წარმატების ისტორიის ამსახველი. ასევე მომზადდება საკომუნიკაციო მასალა (ბროშურები, ბუკლეტები, პლაკატები) და დარიგდება ბიბლიოთეკებსა და ადგილობრივ მოსახლეობაში.

ამ პროექტის განხორციელება უმნიშვნელოვანესია. პირველ რიგში გასათვალისწინებელია ის ფაქტი, რომ ბიბლიოთეკების განვითარებით დაინტერესდა და რესურსი გამოყო კომპანია „ჯორჯიან მანგანეზმა“ რომელიც თავის საქმიანობას სწორედ ჭიათურაში ახორციელებს არაგანახლებადი ბუნებრივი რესურსის მოპოვების თვალსაზრისით. ასევე მნიშვნელოვანია გაეროს დაინტერესება და თანამშრომლობა მწვანე ბიბლიოთეკების საპილოტე პროექტის განხორციელებაში. ეს თანამშრომლობა სამაგალითო უნდა იყოს სხვა ორგანიზაციებისთვისაც, ვისაც გარემოს დაცვა და ეკოლოგიური საკითხები აღელვებს, განსაკუთრებით კი მათთვის, რომლებიც ამა თუ იმ რეგიონში ბუნებრივ რესურსებს იყენებენ თავიანთი წარმოებისთვის და გარკვეულწილად ამიანებენ გარემოს. სწორედ ეს მიდგომა არის მდგრადი განვითარების მნიშვნელოვანი ხელშეწყობა.

Eng

The project is unique in Georgia and aims to transform Chiatura Municipality's 5 Libraries into Green Libraries, which, in addition to traditional library activities, will be obliged to assist rural populations in gaining practical environmental knowledge and fostering civil society and government engagement in order to improve environmental governance, and to help women and various social groups become more involved in environmental activities.

ტყის მდგრადი მართვა

მერაბ დვალი

ტყე ბუნებრივი გარემოს უმთავრესი ელემენტია. მას განსაკუთრებული ადგილი უკავია ბიოსფეროს სტაბილურობის რეგულირებაში.

ტყე ნიადაგის, მცენარეთა, ცხოველთა, მიკროორგანიზმებისა და სხვა ბუნებრივი კომპონენტების ერთობლიობაა, რომელთაც აქვთ შინაგანი ურთიერთკავშირები და კავშირები გარე სამყაროსთან, იგი თავისი თვისებებით შემოქმედებს ადამიანის, ცხოველების, მცენარეების საარსებო გარემოზე და წარმოადგენს ქვეყნის ეკოლოგიური, ეკონომიკური და სოციალური განვითარების მნიშვნელოვან საფუძვლებს.

საქართველოს ტყეებს აკისრია უდიდესი როლი ნიადაგდაცვითი, წყალმარეგულირებელი, წყალშენახვითი, კურორტოლოგიური, სპორტულ-გამაჯანსაღებელი, ტურისტულ-რეკრიაციული კუთხით.

ძალიან ბევრს ვლამპარაკობთ ბუნების, გარემოს დაცვაზე და ძალიან ცოტას ვაკეთებთ ტყის დაცვის, მოვლის, აღდგენა-გაშენების, მუდმივად და რაციონალურად გამოყენებისათვის, ახლა რომ მდგრად ტყის მართვას უწოდებენ. უამრავი ორგანიზაციაა ჩართული საქართველოს ტყეების

მდგომარეობის შესწავლისა და გადარჩენის საკითხებში, მაგრამ ტყეს საშველი მაინც არ ადგას.

სატყეო დარგის განვითარება სახელმწიფოს განვითარების ერთ-ერთი უმთავრესი საკითხია და მასაც ეკუთვნის ეროვნული შემოსავლის 1-2 %. სხვათაშორის, ფინეთში ტყეების წილი 10%-ს შეადგენს, პოლონეთში - 8%-ს. აშშ-ში ფედერალურ ტყეებს სახელმწიფო თვითონ უვლის თავისი ბიუჯეტის თანხებით.

ჩვენ არა ვართ მდიდარი სახელმწიფო ეკონომიკურად და არც სტაბილურობით გამოვიჩინეთ, მაგრამ როცა საქმე ეხება ქვეყნის ეკოლოგიურ სტაბილურობას, ამისთვის გამოყოფილი საბიუჯეტო თანხები მუსტადაც რომ ნიშნავს მოსახლეობის სოციალური დაცვის გაუმჯობესებას და ეკონომიკური ზრდის სტიმულს, რადგანაც, თუ არ დავიცავთ ტყეს, არ დავგინდობს ბუნება; რისი მაგალითებიც ბოლო წლების განმავლობაში, სამწუხაროდ, მრავლად გვაქვს. ტყის ხანძრების, წყალდიდობების, გვალვებისა და სხვა სტიქიური მოვლენების სახით; რაც სახელმწიფოს ათეულობით მილიონი ლარის ზარალს აყენებს, ხოლო ეკოლოგიური ზიანი კიდევ უფრო დიდ მასშტაბებს აღწევს. საინ-

ტერესთა, დღეს საქართველოში რამდენი დარჩა და რა მდგომარეობაშია ტყე, რომ ყველას ეყოს სასუნთქად, სასმელ და სარწყავ წყლად, ეროზიისაგან დამცავად, ქარისა და თოვლის ნამქერისაგან დამცავად და ბოლოს საშეშედ და სამასალედ გამოსაყენებლად. საზოგადოების უმეტესი ნაწილი ჯერ კიდევ ვერ აცნობიერებს ტყის მნიშვნელობას. ჩვენ ყველამ ერთად უნდა ვუთხრათ ხელისუფლებას, რომ ტყეს დაცვა, მოვლა და ახლის გაშენება სჭირდება და იმ გაშენებულში მიზნობრივი პლანტაციების წილი სოლიდური უნდა იყოს.

We are not a rich state economically and same time quite unstable, but when it comes to the country's environmental stability, budgetary allocations are precisely meant to improve social aspects for the population and stimulate economic growth, because if we do not protect the forest, nature will not forgive us;

დიდი ყურადღება ექცევა ტყეების დაცვისა და მდგრადი მართვის საკითხებს ევროპაში, სადაც შეიქმნა ორგანიზაცია „ევროპის ტყე“ ანუ მინისტრთა კონფერენცია ევროპის ტყეების დაცვის შესახებ. ამ ორგანიზაციაში გაერთიანებულია 46 ქვეყანა.

„ევროპის ტყის“ პირველხარისხიანი პრიორიტეტს წარმოადგენს გაიმართოს ტყეების როლი კლიმატის ცვლილებების შედეგების შერბილებაში, ხარისხიანი მტკნარი წყლის უსაფრთხო მიწოდებაში, ტყის ბიომრავალფეროვნების დაცვასა და ტყის პროდუქტების მიღებაში.

„ევროპის ტყემ“ შეიმუშავა მდგრადი მენეჯმენტის ექვსი კრიტერიუმი ესენია:

1. ტყის რესურსების შენარჩუნება და, შესაბამისად, გლობალური ნახშირბადის ციკლში მათი წვლილის გაფართოება.
2. ტყის ეკოსისტემების სიჯანსაღისა და სიცოცხლისუნარიანობის შენარჩუნება.
3. ტყეების პროდუქტიულობის (მერქნული და არამერქნული) შენარჩუნება და გაზრდა.
4. ტყის ეკოსისტემების ბიოლოგიური მრავალფეროვნების შენარჩუნება, კონსერვაცია და გაუმჯობესება.
5. სატყეო მენეჯმენტის გზით ტყის დაცვითი ფუნქციების შენარჩუნება.
6. სხვა სოციალური და ეკონომიკური ფუნქციებისა და პირობების შენარჩუნება.

ეს კრიტერიუმები წარმოადგეს ერთგვარ სახელმძღვანელოს ტყის დაცვისა და მდგრადი მართვის პოლიტიკის შემუშავებისთვის.

ევროპის ტყის დაცვის მინისტრიალის მიერ ასევე შემუშავებულია სახელმძღვანელო პრინციპები სატყეო სექტორში საზოგადოების მონაწილეობის შესახებ. საზოგადოების მონაწილეობის როლი ტყის მდგრად მართვაში გამოიხატება შემდეგში:

- ▶ ტყისგან მაქსიმალური სარგებლის მიღება;
- ▶ მიღებული შემოსავლებისა და სარგებლის მაქსიმალურად სამართლიანი და თანაბარი გადანაწილება;
- ▶ ტყის მდგრადი მართვის უზრუნველყოფა საზოგადოებრივი მხარდაჭერით.

მიმდინარეობს მუშაობა, რომ ეს კრიტერიუმები, პრინციპები და ინიციატივები სავალდებულოდ შესასრულებელი გახდეს, რასაც 2011 წელს ოსლოში გამართულ მინისტრიალზე საქართველოს დელეგაციამ მხარი დაუჭირა.

ზემოაღნიშნულიდან თვალნათლივ ჩანს, რომ განვითარებული ქვეყნების უმეტესობა პრიორიტეტულ საკითხად განიხილავს ტყეების დაცვას. აქედან გამომდინარე, გვსურს მოკლედ მიმოვიხილოთ საქართველოში ტყის დაცვის მდგომარეობა და, ჩვენი აზრით, გასატარებელი ღონისძიებები, რომლებმაც უნდა გააუმჯობესონ საერთო მდგომარეობა.

ნებისმიერ პროფესიონალ მეტყევეს რომ ჰკითხოთ, რა უნდა გაკეთდეს, რას უნდა მიექცეს პირველ რიგში ყურადღება საქართველოს ტყის მდგომარეობის გასაუმჯობესებლად, აუცილებლად გეტყვიან, რომ საჭიროა ტყის დაცვის საკითხის რადიკალურად გაუმჯობესება.

ტყეს ყველაზე მეტ ზიანს აყენებს უკანონო ჭრები, საქონლის უსისტემო ძოვება, მავნებელ-დაავადებები და ხანძრები, რომლებიც, სამწუხაროდ, ბოლო წლებში საკმაოდ გახშირდა და ეს მაშინ, როდესაც ხანძარსაწინააღმდეგო პრევენციულ ღონისძიებებზე ბოლო სამი წლის განმავლობაში თითქმის არ დახარჯულა არცერთი ლარი.

საქართველოს ტყის კოდექსით გათვალისწინებულია ტყის დაცვის ფუნქციების გამოიკვანა, რასაც უნდა მოჰყვეს ტყის დაცვის სტრუქტურების რეორგანიზაცია.

უნდა გაიმინჯნოს ერთმანეთისგან ტყის ფიზიკური და ტყის დაცვა მავნებელ-დაავადებებისა და ხანძრებისაგან, ვინაიდან მათ განსხვავებული სპეციფიკა აქვთ, ამიტომ განსხვავებული ცოდნა და მიდგომა სჭირდება.

The physical protection of the forest and protection from diseases and fires must be considered separately, since they have different specificities, so they need different knowledge and approaches.

ტყის ფიზიკურ დაცვაში იგულისხმება: ტყის დაცვა უკანონო ჭრებისგან, უსისტემო ძოვებისგან, რომლის დროსაც ნადგურდება აღმონაცენ-მოზარდი, რის გამოც ტყეს დიდი ზიანი ადგება და ტყის სხვა რესურსების (წიაღისეული, წყალი, არამერქნითი და სხვ.) უყარათო გამოყენებისაგან.

დღეის მდგომარეობით ტყის ფიზიკური დაცვის ფუნქცია გადაეცა გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ზედამხედველობის სამსახურს, რაც არასწორად მიგვაჩნია იმ მიზეზის გამო, რომ ერთი სამსახურის მიერ დაცვის განხორციელება და დაცვაზე კონტროლი ნაკლებ ეფექტური იქნება, ასევე ტყის დაცვის შესუსტებას გამოიწვევს ის ფაქტი, რომ რეინჯერები გაიყვანეს განპირობებული ფართობებიდან და ტყე დარჩენილია დაცვის გარეშე, და ეს ხდება მაშინ, როდესაც კარზეა მომდგარი შეშის დამზადების სემონი.

ველური ბუნება

ტყის ფიზიკური დაცვის გაუმჯობესებისთვის აუცილებელია გატარდეს შემდეგი ღონისძიებები:

➤ უნდა შეიქმნას ტყის დაცვის რეგიონული სამსახურები (ინსპექციები), რომლებიც უშუალოდ დაექვემდებარება სატყეო სააგენტოს და მის მუშაობას კორდინაციას გაუწევს ტყის დაცვისა და აღდგენის დეპარტამენტი;

➤ ტყის დაცვის რეგიონულ ინსპექციებს უნდა დაუბრუნდეს და, რაც მთავარია, ოპტიმალური რაოდენობით გაეზარდოს რეინჯერების შტატები;

➤ მეტყვევ რეინჯერებზე უნდა იქნას განპირობებული ტყის განსაზღვრული ტერიტორიები, რომლის ფართობიც არ უნდა აღემატებოდეს 3-4 ათას ჰექტარს;

➤ ტყის რეინჯერები უზრუნველყოფილი უნდა იქნან ფორმის ტანსაცმლით, კავშირგაბმულობის საშუალებებითა და ტრანსპორტით (შესაძლებლობის ფარგლებში);

➤ რეინჯერებს უნდა დაუკანონდეთ საპოლიციო უფლებები და შეღავათები, ვინაიდან მათ უკანონობის აღკვეთა დამნაშავეებთან შეხება ძირითადად მოუწევთ ისეთ ადგილებში, რომლებიც დასახლებული პუნქტებიდან დაშორებულია რამდენიმე კილომეტრით.

➤ რეინჯერებს უნდა მიეცეთ იარაღის ტარებისა და ხელბორკილების გამოყენების უფლება.

რაც შეეხება ტყეების ხანძრებისა და მავნებელი-დაავადებისგან დაცვას, ეს ფუნქცია უნდა დარჩეს ადგილობრივი სატყეო სამსახურების დაქვემდებარებაში, ამასთან ამ ფუნქციის განხორციელების გასაუმჯობესებლად აუცილებელია გატარდეს შემდეგი ღონისძიებები:

➤ ტყის კოდექსის მოთხოვნის საფუძველზე ტყეები დაიყოს მაღალი, საშუალო და დაბალი რისკის ზონებად. დაყოფა უნდა მოხდეს მავნებლების გავრცელებისა და დამინების მასშაბების გათვალისწინებით, აგრეთვე, ხანძრის გაჩენის საშიშროების რისკებიდან გამომდინარე. ეს საშუალებას მოგვცემს კონცენტრირებული ყურადღება დაეთმოს მაღალი რისკის ტყის ზონებს, სადაც ჩატარდება ფართო სპექტრის საკვლევი და სამეურნეო ღონისძიებები;

➤ ტყის პათოლოგიური გამოკვლევების ყოველწლიურად ჩატარება და საჭიროების შემთხვევაში შესაბამისი სამეურნეო ღონისძიებების დაგეგმვა-განხორციელება;

➤ ხანძარსა და ბილიკების გაყვანა და საჭიროების მიხედვით მათი პერიოდული შეკეთება;

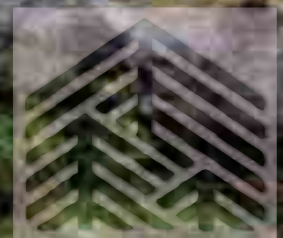
➤ ხანძარსა და ბილიკების აღიარების ტყისპირების გაყოფებით მინერალიზებული ბოლოების მოწყობა;

➤ ტყის ფართობების განმენდა ძირნაყარი ხე-ტყისგან;

➤ ახალგაზრდა (30 წლამდე) წიწვოვან კორომებში ქვედა ტოტების შეჭრა ორ მეტრ სიმაღლეზე, რათა ტყეში დაბლანარი ხანძრის შემთხვევაში თავიდან იქნას აცილებული ხანძრის ხეებზე გადასვლა (მაღლივი ხანარი);

➤ ცხელ, გვალვიან პერიოდში (ივლისი, აგვისო, სექტემბერი, საჭიროების შემთხვევაში - ოქტომბერშიც) მეხანძრე დარაჯების აყვანა, რომლებიც უზრუნველყოფილი იქნებიან კავშირგაბმულობისა და ცეცხლის ჩასაქრობი მარტივი საშუალებებით.

ტყის მავნებლებისა და ხანძრებისგან დაცვის პრევენციული ღონისძიებების სწორად დაგეგმვისა და სრულად განხორციელებისათვის ასევე საჭიროა გაუქმდეს ყოფილი

სატყეო მეურნეობების მაგივრად არსებული (ყოვლად მიუღებელი) სატყეო უბნები და მათი ოპტიმიზაციის საფუძველზე ჩამოყალიბდეს ადგილობრივი სატყეო სამსახურები, პირველ ხანებში თუნდაც - ორ-სამ რეგიონში, რომლებიც უზრუნველყოფილი უნდა იქნან მინიმუმ შემდეგი სამტატო ერთეულებით:

- სატყეო სამსახურის უფროსი;
- მთავარი მეტყევე;
- ტყის დაცვის ინჟინერი;
- ტყის მეურნეობის ინჟინერი-ტყით სარგებლობისა და ტყის აღდგენის განხრით;
- სატყეოს უფროსები-საჭიროების მიხედვით

სატყეოების აღდგენის გარეშე წარმოუდგენელია სატყეო დარგში მდგომარეობის მინიმალურადაც გაუმჯობესება, ამასთან ყველა აღნიშნულ თანამდებობაზე ტყის კოდექსის მოთხოვნის საფუძველზე აუცილებელია კვალიფიციური მეტყევე სპეციალისტების დანიშვნა, რაც არანაკლებ პრობლემატურ საკითხს წარმოადგენს კადრების სიმცირის გამო, რაც გამოწვეულია წინა წლებში სატყეო დარგისადმი აგდებული დამოკიდებულებით, რასაც მოჰყვა სამთო მეტყევეობის ინსტიტუტის ფუნქციონირების ფაქტობრივი იგნორირება და თითქმის დახურვამდე მიყვანა, ასევე - აგრარულ უნივერსიტეტში სატყეო ფაკულტეტის შემცირება.

გარდა ზემოთ აღნიშნულისა, ტყის დაცვის მდგომარეობის გაუმჯობესების მიზნით, აუცილებელია მთელი რიგი ღონისძიებების გატარება, კერძოდ:

- საჭიროა გადაიხედოს ადმინისტრაციულ და სისხლის სამართლის კოდექსში ტყის კანონმდებლობის დამრღვევთა მიმართ სანქციების ქმედითობის მიზანშეწონილობა. წარმოუდგენელია იმ პირის მიმართ, რომელიც რამდენიმეჯერ მხილებულია სახელმწიფო ქონების (ტყის რესურსების უკანონოდ მოპოვება) ხელყოფაში, შემოვიფარგლებოდეთ მხოლოდ ფულადი ჯარიმებით, ასეთი პირების მიმართ აუცილებელია სისხლის სამართლის საქმის აღძვრა და სახელმწიფოზე მიყენებული ზიანის ანაზღაურების დაკისრება.

➤ აუცილებელია უკანონოდ მოპოვებული და ჩამორთმეული (სეკვესტრირებული) ხე-ტყის რეალიზაციის მოწესრიგება. სეკვესტრირებული ხე-ტყე უნდა გადაეცეს ადგილობრივ სატყეო სამსახურებს, რომლებიც მოახდენენ მის რეალიზაციას აუქციონის ან პირდაპირი მიყიდვის წესით (სავადმყოფოები, სკოლები, ბიბლიოთეკები, სოციალურად დაუცველი პირები და სხვა). წარმოუდგენლად მიგვაჩნია დღევანდელი მანკიერი წესის შენარჩუნება, როდესაც ფასს ადგენს სამხარაულის საექსპერტო ბიურო (ადგილზე ჩაუსვლელად, მერეღედ) და რეალიზაცია დავალებული აქვს ფინანსთა სამინისტროს შესაბამის უწყებას. ასეთ პირობებში ფერხდება ხე-ტყის რეალიზაცია, რის გამოც ფაქტურად არის ათასობით მ³ არარეალიზებული პროდუქცია, გასათვალისწინებელია ის ფაქტიც, რომ ხე-ტყე, შესაბამის პირობებში არ ყოფნის შემთხვევაში, წარმოადგენს მალფუჭებად პროდუქტს და, რაც მთავარია, სეკვესტრირებული ხე-ტყის რეალიზაციიდან მიღებული თანხების აკუმულირება უნდა მოხდეს სატყეო სამსახურების ანგარიშზე, რათა ოპერატიულად განხორციელდეს ტყის დაზიანებულ ფართო-

ბებზე აღდგენითი ღონისძიებები.

➤ შესაცვლელია ძირნაყარი ხე-ტყის (და არა ნარჩენების) ტყიდან გამოტანისა და რეალიზაციის საკითხი. დღეის მდგომარეობით მისი გაცემა შესაძლებელია მხოლოდ ადგილობრივ მოსახლეობაზე, თუმცა უმეტეს შემთხვევაში ადგილობრივი მოსახლეობა არაა დაინტერესებული ძირნაყარი ხე-ტყის გამოყენებით, რის გამოც ეს ხე-ტყე რჩება ტყეში, რაც ზრდის ხანძრის გაჩენის რისკს, ამასთან, სხვა რეგიონის მცხოვრებლებისა და იურიდიული პირებისგან არის მოთხოვნები ძირნაყარი ხე-ტყის ათვისების ნებართვაზე. ამიტომ იმ შემთხვევაში თუ ერთი წლის განმავლობაში ადგილობრივი მოსახლეობისგან არ იქნება მსურველი ძირნაყარ ხე-ტყის ათვისებაზე, მაშინ მისი გამოყენების უფლება უნდა მიეცეს ნებისმიერ მსურველს ან/და მისი გამოტანა და რეალიზაცია შესაბამისი წესით უნდა განახორციელოს სატყეო სამსახურებმა.

წარმოუდგენელია, სატყეო სააგენტოს დღევანდელ პირობებში მოსთხოვო ტყეში შექმნილი კატასტროფული (ყოველგვარი გადაჭარბების გარეშე) მდგომარეობის გამოსწორება, როდესაც ქვეყნის ტერიტორიის 40%-ის დაცვაზე, აღდგენასა და ტყით სარგებლობის ორგანიზებაზე, შტატებისა და მექანიზმების შენახვაზე გამოყოფილი აქვს მხოლოდ 10 მილიონამდე ლარი, და ეს ხდება იმ დროს, როდესაც სატყეო სექტორიდან შენატანები გაცილებით მეტია, ხოლო საქართველოს ტყიდან ყოველწლიური ეკონომიკური ეფექტი „მსოფლიო ბანკისა“ და „ფაოს“ ექსპერტთა გათვლებით ყოველწლიურად შეადგენს მინიმუმ 500 მილიონ ლარს.

It is unreal to require from the National Forestry Agency disaster (current situation without exaggeration) recovery, when for the protection, recovery and organization of forest use of 40% of the country's territory provided budget is only 10 million GEL. At the same time according to the experts of World Bank and FAO, annual economic impact of Georgian forest is minimum 500 million GEL.

ჩვენი გათვლებით, სატყეო სააგენტოს ნორმალური ფუნქციონირებისთვის აუცილებელია მომავალი წლისთვის გამოეყოს მინიმუმ 25 მილიონი ლარი, რაც შეადგენს 2020 წლის ბიუჯეტის საპროექტო მონაცემის მხოლოდ 0.15%-ს.

ეს მოთხოვნები ზოგიერთს შეიძლება გადაჭარბებულად მოეჩვენოს, მაგრამ მათ შევასხენებთ, რომ ბოლო 3-4 წელიწადში ტყის ხანძრების ლიკვიდაციაზე დახარჯულია რამდენიმე მილიონი ლარი, აღარაფერს ვამბობთ ეკოლოგიურ ზარალზე, რომელიც გაცილებით მეტია და რომელმაც შეიძლება გამოიწვიოს შეუქცევადი ბუნებრივი კატაკლიზმები, ამას დაუმატეთ უკანონო ჭრებისა და უსისტემო ძოვებისგან ტყეზე მიყენებული ზიანი და მივიღებთ რამდენიმე ათეულობით მილიონ ლარს.

იმედია, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროსა და სატყეო სააგენტოს დღევანდელი ხელმძღვანელობა, რომელთაც არ აკლიათ სურვილი და მონდომება გამოასწორონ მდგომარეობა, გაითვალისწინებენ ჩვენს რჩევებს ტყის დაცვის კუთხით გასატარებელ ღონისძიებათა შესახებ.

მიზანი – ნაკლები ზიანი გარემოს

მდინარე მაშავერა – იქთიოფაუნის კვლევა

კვლევა ჩატარებულია „მწვანე ბოლნისის“ მიერ, ექსპერტი აბესალომ ჯალალონიძე

მაშავერა – მდინარე საქართველოში, ქვემო ქართლის მხარის დმანისისა და ბოლნისის მუნიციპალიტეტებში. სათავეს იღებს ჯავახეთის ქედის აღმოსავლეთ კალთაზე, ზღვის დონიდან 2125მ სიმაღლეზე, მდინარე ხრამს ერთვის მარჯვნიდან სოფელ ნახიდურთან. სიგრძე 66 კმ, აუზის ფართობი 1390კმ². აქვს ღრმა, კანიონისებური ხეობა.

გამაფხულზე ჩამოედინება წლიური ჩამონადენის 40%, მაფხულში - 30, 8%, შემოდგომაზე - 16, 8% და ზამთარში - 12, 4%. საშუალო წლიური ხარჯი 7, 78 მ³/წმ. მაშავერის საერთო ვარდნა უდრის 968 მ-ს, საშუალო ქანობი 14, 7°.

კვლევის მიზანი:

მდ. მაშავერას 9 ადგილიდან სხვადასხვა ნიმუშების აღება, რათა მოხდეს:

- თევზის სახეობების, მათი პოპულაციის ასაკობრივი ურყევობის დადგენა;
- მდ. მაშავერაში ბინადარი ან მიგრირებული თევზის სახეობების იდენტიფიცირება;
- ნიმუშების აღების ადგილებიდან ზოო და ფიტო პლანქტონის არსებობის და/ან არარსებობის დადგენა;
- თევზებში (ბაქტერიული, სოკოვანი, ვირუსული, პარაზიტული) დაავადებების გამოვლენა მიკროსკოპის საშუალებით;
- ანალიზი შემდეგი ბაზის შესაქმნელად, შესაძლო გავლენის შესაფასებლად მდ. მაშავერას იქთიოფაუნაზე.

საკვლევი ტერიტორია და ნიშნების აღების ადგილები

„მაშავერა ქვედა“ საკვლევი წერტილი მდებარეობს მდ. მაშავერაში კაზრეთულას ჩადინების წერტილიდან მდინარის დინების მიმართულებით, ქვედა წელში, დაახლოებით 15კმ-ის მანძილზე, ამ წერტილებში შესაძლებელია დაფიქსირებულიყო საწარმოების ტერიტორიიდან გასული ნებისმიერი დაბინძურებული და მყავე კარიერული წყლები (კაზრეთულას ჩადინების მიმდებარედ დამონტაჟებულია სსიპ გარემოს ეროვნული სააგენტოს ავტომატური დაკვირვების სადგური).

„მაშავერა ფონის“ შერჩეული წერტილები მოიცავს კაზრეთულას ჩადინების წერტილიდან მდ. მაშავერას ზედა წელს, მდინარის საპირისპირო მიმართულებას დაახლოებით 5კმ-ის მანძილზე და წარმოადგენს ფონური კვლევების ტერიტორიას.

მდ. მაშავერაზე შერჩეული ლოკაციები წარმოადგენს შესასწავლი ადგილების მაქსიმალურ და/ან მინიმალურ რაოდენობას. შესაგროვებელი მონაცემები მოიცავს:

- თევზები - ორიენტირება ხდება სახეობების სიმრავლეზე, გავრცელებაზე და თევზების ქსოვილების დაავადებაზე, დაბინძურებაზე;
- მიკრო-უხერხემლოები - მრავალფეროვნება, სიმრავლე;
- პერიფიტონი - რიყის ქვებსა და ლოდებზე მზარდი ბიომასა, რომელიც იქმნება სუფთა წყალში, დაბალი დინების პირობებში, სინათლის კარგი შეღწევალობით;
- წყლის ხარისხი - ორიენტირება ხდება მძიმე მეტალებზე, ურბანულ დამაბინძურებელ ნივთიერებებზე, მიკრო-ბიოლოგიურ ანალიზზე.

მდინარე მაშავერის იქთიოფაუნის კვლევა მოიცავდა კამერალურ სამუშაოებს, ვიზუალურ აუდიტს, სავლევ კვლევებს, ანამნეზს (ადგილობრივი მოსახლეობის და მოყვარული მეთევზეების გამოკითხვა) და მოპოვებული მასალის ლაბორატორიულ დამუშავებას.

№	სახეობათა დასახელება	თევზის ზომა (სმ)	თევზის წონა (გრ)
1.	მტკვრის ტობი	17	80
2.	მტკვრის წვერა	18	67
3.	მტკვრის ბლიკა	8	27
4.	მურწა	17	75
5.	ხრამული	22	154
6.	ჭერეხი	11	32
7.	ქაშაპი	16	83

№	სამეცნიერო დასახელება	ქართული გავრცელებული დასახელება	ნიმუშად აღებული თევზები	საქართველოში გავრცელებადობა მდინარე, ტბა, წყალსაცავი
1.	<i>Chondrostoma curi</i>	მტკვრის ტობი		მდ. მტკვარი, ლიახვი, ხრამი, იორი, ქსანი, არაგვი. წყალსაცავი: თბილისი.
2.	<i>Barbus lacerta</i>	მტკვრის წვერა		მდ. მტკვარი და მისი შენაკადები. ტბები: ჯანდარა, ფარავანი. წყალსაცავი: ხრემი, თბილისი.
3.	<i>Alburnus filippi</i>	მტკვრის ბლიკა		მდ. მტკვარი და მისი შენაკადები. ტბა - ჯანდარა. წყალსაცავები: თბილისი, სიონი.
4.	<i>Luciobarbus mursa</i>	მურწა		მდ. მტკვარი და მისი შენაკადები, იორი.
5.	<i>Capoeta capoeta</i>	ხრამული		მდ: მტკვარი, ლიახვი, ქსანი, არაგვი, ხრამი და მისი შენაკადები, მაშავერა, დებედა, ალაზანი და მისი შენაკადები
6.	<i>Aspius aspius</i>	ჭერები		მდ. მტკვარი, რიონი, ენგური
7.	<i>Spualius cephalus</i>	ქაშაპი		მდ. მტკვრის, რიონის, ენგურის, და ალაზნის აუზები, ასევე, წყალსაცავები და ტბები.

მას შემდეგ, რაც „არემჯი გოლდის“ მიერ განხორციელდა მდ. კაზრეთულას კაფსულიზაცია, ანუ მდ. მაშავერაში ჩადინების ადგილიდან ოთხი კილომეტრის მანძილზე მისი მიწებში მოთავსება, მდ. მაშავერას ეკოლოგიური მდგომარეობა აშკარად გაუმჯობესებულია და იგი აღიდგენს იქთოლოგიისთვის შესაბამისი ჰაბიტატის სტატუსს.

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ თუ „არემჯი გოლდის“ მიერ მდ. კაზრეთულასთან დაკავშირებით ხისტი გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების (მდინარის კაფსულიზაცია) მიღებამდე სხვა ფაქტორები ნაკლებად მნიშვნელოვნად მიიჩნეოდა, დღეის მდგომარეობით, გაცილებით აქტუალური გახდა კერძო კომპანიების მიერ მდ. მაშავერაზე მოწყობილი ქვა-ლორღის კარიერების ზეგავლენა იქთოლოგიის განვითარებაზე. კერძოდ, იმ ადგილას, სადაც მდინარე მაშავერას

უერთდება მდ. ფოლადაური იღებენ ქვა-ლორღს და სამშენებლო მასალებს დასამზადებლად გამორეცხენ. ნარეცხი (დაბინძურებული წყალი) მდ. ფოლადაურის წყალთან ერთად ჩადინდება მდ. მაშავერაში. ქვა-ლორღის ამოღების შედეგად მიღებული წყლის სიმღვრივე არის საგანგაშო და სერიოზულ საფრთხეს უქმნის მდ. მაშავერას საუკეთესო მდებარეობას, რომელიც მდიდარია მაკრო-უხერხემლოებით, პერიფიტონებითა და მდინარეში არსებული თევზის ყველა სახეობით. აქ აქვთ საუკეთესო პირობები თევზებს ტოფობისათვის, გამოსაზრდელად და გამოზამთრებისაც კი. საჭიროა, რომ შესაბამისმა კომპანიამ მოაწყოს სალექარი, რათა მათ მიერ მოხმარებული წყალი პირდაპირ არ ჩადინებოდეს მდინარის კალაპოტში.

Eng Since “RMG Gold” has implemented the project of encapsulation of the Kazretula river (4km from the point of merging with Mashavera river, Kazretula river is placed in the pipes), Mashavera's ecological status is clearly improving and it will restore the habitat status appropriate for fish fauna.

ქ ა თ ა მ უ რ ა
K A T A M U R A

„ქათამურა“ ხელნაკეთი ნამუშევრების სახელოსნო, რომელიც საქართველოს ველურ ბუნებაში გავრცელებული სახეობების პოპულარიზაციას ეწევა. ამჟამად როგორც ენდემურ სახეობებს, ასევე - არაენდემურებს, ბუნებაში ხშირად შემხვედრ ცხოველებს და ისეთებს, რომლებიც ნაკლებად ცნობილია საზოგადოებისთვის.

ამჟამად, ჭკუფში ოთხი ადამიანი: თომა გლურჯიძე, თათია თვალაძე, ლუკა ტყემალაძე და ნინო ტორიაშვილი.

სახელოსნო 2017 წლის ნოემბერში დაარსდა. სახელი „ქათამურა“ შეარჩიეს გარეული ფრინველის „ქათამურას“ საპატივცემულოდ, რომელიც იმ პერიოდში თომასა და თათიასთვის საყვარელი ფრინველი იყო. თომა და თათია სამხატვრო აკადემიის კურსდამთავრებულები არიან. დაამთავრეს სახვითი ხელოვნების ფაკულტეტი. ამის პარალელურად პატარა ქანდაკებებსა და კონსტრუქციებზე უმუშავიათ ერთობლივ პროექტებში. როცა უნივერსიტეტი დაამთავრეს, გადაწყვიტეს, თავიანთი ინტერესებიდან და შესაძლებლობებიდან გამომდინარე, დაეწყოთ საკუთარი, დამოუკიდებელი საქმე, რომელიც თან სახალისო იქნებოდა და, ამავდროულად, შემოსავლის წყაროც გახდებოდა. „ქათამურამ“ შექმნიდან მოკლე ხანში ინტერესი გამოიწვია, მართალია, არც ისე დიდ აუდიტორიაში, თუმცა ესეც საკმარისი იყო. თანდათან უფრო და უფრო მეტს მოეწონა იდეა და შესრულების ტექნიკა. ნელ-ნელა თემატური შეკვრებებიც მოგროვდა, რომლებიც ასე გამოიყურებოდა: ხისგან გამოთლილი ფუნის წარმომადგენლები, რომლებსაც მოჰყვება ზოგადი, მოკლე ინფორმაცია ბროშურის სახით. შემდეგ თომამ და თათიამ ლუკა გაიცინეს. ლუკას ეხერხება სხვადასხვა ტექნიკით და მასალით მუშაობა და პირველივე ცდაზე აღმოჩნდა, რომ ხისგან ფიგურების გამოთლაც მშვენივრად გამოსდის. რაც ასევე მნიშვნელოვანია, მას თეორიული ცოდნა აქვს საქართველოს ველური ბუნების შესახებ. ზოოპარკის მოხალისე იყო ბავშვობიდან, ამჟამად ზოოპარკის თანამშრომელია და პარალელურად სწავლობს ბიოლოგიის ფაკულტეტზე. ეს ყველაფერი, რა თქმა უნდა, კარგად ერწყმის „ქათამურას“ იდეას. შემდეგ ნინოც შემოუერთდა გუნდს, რომელიც ასევე ბიოლოგიის ფაკულტეტზე სწავლობს. დაინტერესებულია ფლორით და აპირებს ბოტანიკოსობას. ქალაქიდან გასვლისას ყოველთვის აგროვებს ველური ფლორის ერთეულ ნიმუშებს, აქვს ჰერბარიუმი,

რომლისგანაც შემდეგ სხვადასხვა დიზაინისა და დანიშნულების აქსესუარებს ამზადებს. ეს ცალკე პატარა განხრია „ქათამურაში“ - ველური ფლორა, რომელიც ბევრს მოეწონა. აქსესუარებს ასევე აწერია მცენარის ლათინური სახელწოდება, ამიტომ ვინც დაინტერესდება იმით, თუ რა მცენარისგან შედგება, მაგალითად, მისი ბროში, მარტივად მოიძიებს ინტერნეტში ან შესაბამის წიგნებში. ნინოს აქსესუარები უმეტესად პატარა გამოფენა-გაყიდვებზეა წარმოდგენილი

ლი და ნაკლებად დამოკიდებულია შეკვეთებზე. ნინოს აქსესუარებიც ბევრს მოეწონა, მსგავსად ფაუნისა, ფლორის ეს აქსესუარებიც ლიმიტირებულია, რადგან ხელით მზადდება მისი ფორმა და სხვა დეტალები.

„ქათამურას“ ძირითადი სამუშაო მასალა არის ცაცხვი. აღმოჩნდა რომ დეტალიზებული, მომცრო ფიგურის გამოსათლელად იგი მოსახერხებელი მასალაა, რბილი და ერთგვაროვანი. პირველ ეტაპზე ჭრიან ფიგურის ზოგად ფორმას, სილუეტს. რომელსაც შემდეგ ამუშავებენ სპეციალური დანებით, საჭრეთლებით, სხვადასხვა ფორმის ქლიბებით, საჭიროებისამებრ - ბორმანქანით და ზუმფარით. ბოლოს დებავენ წყლის საღებავებით და ფარავენ დამცავი ლაქით. ფიგურა უმეტესად აკვარელით იხატება, რომელიც ასევე გამჭვირვალეა და ნაწილობრივ ხის ფაქტურასაც ტოვებს. თითოეულ ფიგურას აქვს მისთვის შერჩეული, სხვადასხვანაირი დიზაინის სადგამი. ძირითად შემთხვევაში სადგამები ნაკლებად გადატვირთული, მინიმალისტური და მარტივია. როგორც ჯგუფის წევრები აღნიშნავენ, ჰქონიათ ბევრნაირი სადგამი, მაგრამ ცდილობენ, რომ ძირითადი აქცენტი მაინც თვითონ ცხოველზე იყოს. ხშირად იყენებენ სპილენძის, თითბრის ან ალუმინის მცირე დეტალებს: ფრინველის ნისკარტისთვის, ფეხებისთვის, ჩლიქოსანთარქებისთვის და ა.შ. მასალად იყენებენ ხეს, მაგალითად, ცაცხვს, რომელიც ავეჯისთვის უვარგისია, თუმცა ფიგურებისთვის გამოსადეგია. ასევე აგროვებენ ბუნებაში ჩამოვარდნილ ან უკვე მოჭრილ ტოტებს.

მათთვის თანაბრად საინტერესო და სახალისოა ნებისმიერ სახეობაზე მუშაობა, იქნება ეს ძუძუმწოვარი, ფრინველი, მწერი, ამფიბია, ქვეწარმავალი თუ თევზი. შეკვეთებს იმის მიხედვით ინაწილებენ, თუ რომელს აქვს დრო, ან რომელს უფრო ეხალისება (ან გამოსდის). მაგალითად, თომას

ეხალისება და ეხერხება ქვეწარმავლები და ამფიბიები. ასევე ჩლიქოსნები, მაგალითად ჯიხვი. ლუკასთვის ყველაზე ახლოსაა ფრინველების თემა. თათიასთვის - ხან როგორ, ხან როგორ, კონკრეტულად საყვარელი „ჟანრი“ არა აქვს. ფიგურებს ხშირად უკვეთავენ საჩუქრებისა ან პირადი კოლექციისთვის. არსებობს 4-5 ადამიანი, რომელიც, პერიოდულად საკუთარი „ქათამურას“ კოლექციისთვის უკვეთავს. მსგავსი ფაქტები დიდ სტიმულს აძლევს ჯგუფის წევრებს. რა თქმა უნდა, სასიხარულოა, როცა შრომასა და ჩანაფიქრს გიფასებენ.

რადგან ყველა ნივთი ხელნაკეთია, ორი იდენტური ფიგურა ვერ გამოვა, შეიძლება დაამზადონ მსგავსი, თუმცა განსხვავება მაინც ბევრ ნიუანსში იქნება. ამიტომ გამოდის, რომ ყველა ნივთი ერთადერთია. ყველაზე პოპულარული სახეობები, რომლებსაც უკვეთავენ, არის ტყის ბუ, შაშვი, მერცხალი, ჯიხვი, ზღვის ცხენი და ა.შ. ჯერ კიდევ ბევრი სახეობა დარჩათ გასაკეთებელი და „სათვისებელი“ სხვადასხვა ინტერპრეტაციით, ამიტომ არ თვლიან რომ ამ თემას მარტივად ამოწურავენ.

ფიგურის ფასი დამოკიდებულია სირთულესა და დეტალებზე. საშუალო ფასი 50-70 ლარია, რასაც ადეკვატურად მიიჩნევენ, ნამუშევრის სირთულისა და ქვეყნის ეკონომიკური მდგომარეობის გათვალისწინებით. საქართველოს გარეთ მათი ფიგურები ჯერჯერობით არ იყიდება, რადგან გაგზავნა სირთულესა და ხარჯებთანაა დაკავშირებული.

„ქათამურას“ წევრები აპირებენ ეტაპობრივად გაამრავალფეროვნონ თავიანთი პროდუქცია, შემოიტანონ სიახლეები და ეცადონ საქართველოს ველური ბუნების პოპულარიზაციას სხვადასხვა მხატვრულ-დეკორატიული ხერხით.

Eng

„Katamura“ is a handmade art workshop popularizing Georgia's wildlife species. They produce both endemic and non-endemic species, often common in nature and those that are not well known to the public.

ცხენთან პირველი კონტაქტი

ზურაბ ჭინჭარაძე

ახალუბნის საცხენოსნო კლუბის დირექტორი

ხარვეზების გამოსწორება

რაც უნდა მონდომებით ვარჯიშობდეს დამწყები მხედარი, უხარვეზო მაინც ვერ იქნება, ამიტომ ინსტრუქტორმა ყურადღებით უნდა ადევნოს თვალყური ვარჯიშებს და ხარვეზების შენიშვნის შემთხვევაში მხედართან ერთად გაანალიზოს სიტუაცია, დაადგინოს მისი წარმოშობის მიზეზი და დასახოს აღმოფხვრის გზები. ხარვეზის მიზეზი შეიძლება იმალებოდეს მხედრის აგებულების თავისებურებაში, ყოფილ ტრავმებში და ა.შ. ამასთანავე, ხარვეზი არ უნდა აგვერიოს მხედრის თავისებურ სტილში, რომელიც ყველას, მათ შორის დამწყებ მხედრებსაც გააჩნია. ზოგიერთ შემთხვევაში მხოლოდ სიტყვიერ შენიშვნას შედეგი არ მოაქვს და საჭიროა სპეციალური სავარჯიშოების ჩატარება. გაგაცნობთ ყველაზე გავრცელებულ ხარვეზებსა და მათ აღმომფხვრელ სავარჯიშოებს:

ხარვეზი

მხედარი ზის მოხრილად, მხედრის ხერხემალი არ არის გასწორებული

საპარაზიშო

მხედარი იჭერს გრძელ წვეპლას ზურგს უკან, იდაყვში და მხრებით, ისე, რომ წვეპლა არ გაიღუნოს, და მოძრაობს წყნარი ჩორთით რამდენიმე წუთის განმავლობაში (სურ 1).

ხარვეზი

მხედრის ფეხები დახტიან ან ქანაობენ უზანგებთან ერთად საქანელასავით.

საპარაზიშო

შენკელსა და უნაგირს შორის მხედარი იჭერს

დიდი წიგნის ზომის, დაახლოებით 5მ. სისქის ღრუბლის ნაჭერს ან რამდენჯერმე დაკეცილ ტილოს და მოძრაობს წყნარი ჩორთით რამდენიმე წუთის განმავლობაში ისე, რომ ღრუბელი ან ტილო არ ჩამოუვარდეს (სურ 2).

ხარვეზი

მხედარი ახტუნავებს ან ზედმეტად განზე შლის იდაყვებს.

საპარაზიშო

მხედარი იღებს ღრუბლის ნაჭერს ან ტილოს ილიების ქვეშ (ღრუბლის ნაჭერი უმჯობესია) და მოძრაობს წყნარი ჩორთით რამდენიმე წუთის განმავლობაში (სურ 3).

ხარვეზი

მხედარი ზედმეტად დახტის უნაგირში ჩამჭდარი ჩორთის დროს

საპარაზიშო

მხედარი იღებს ღრუბლის ნაჭერს საჯდომის ქვეშ სივრცეზე და მოძრაობს წყნარი ჩამჭდარი ჩორთით რამდენიმე წუთის განმავლობაში ისე, რომ ღრუბელი არ ჩამოუვარდეს (სურ 4).

ხარვეზი

მხედარი ვერ აჩერებს ერთ ადგილას ხელის მტევნებს

საპარაზიშო

მხედარი ხელებით ეჭიდება ცხენის ფაფარს და მოძრაობს ტანაყოლით და ჩამჭდარი ჩორთით.

ეს სავარჯიშოები კეთდება ერთჯერადად და მხოლოდ რამდენიმე წუთით. ხარვეზების ბოლომდე გამოსწორება ჩვეულებრივი ვარჯიშების დროს გრძელდება. არ შეიძლება ორი ან რამდენიმე სპეციალური სავარჯიშოს ერთდროულად შესრულება (მაგ., ღრუბლები იღლიების ქვეშ და ღრუბელი საჯდომის ქვეშ) და აგრეთვე ამ სავარჯიშოების ხანგრძლივი ან სისტემური გამოყენება, რადგან ეს ზედმეტად დაძაბავს მხედარს და ეფექტიც სანაღმდეგო ექნება.

ვარჯიშის პროცესში ინსტრუქტორი ხშირად თავადაც უნდა შექდეს მოსწავლის ცხენზე და უჩვენოს სწორი ჯდომის მაგალითი. სპეციალური სავარჯიშოები და პირადი მაგალითი მნიშვნელოვანი დახმარებაა სწავლის პროცესში.

მართვდაბრკოლებათა გადალახვა

უკვე იმ ეტაპზე, როდესაც დამწყებ მხედარს ჯერ ნავარდი არ გაუკეთებია, მაგრამ საკმაოდ თავისუფლად

მართავს ცხენს ნაბიჯზე და ჩორთზე, შეგვიძლია შევედგეთ მარტივ დაბრკოლებათა გადალახვას. ამისათვის საცხენოსნო კლუბს უნდა ჰქონდეს დაბრკოლებათა კომპლექტი, რომელიც შედგება სხვადასხვა შეფერილობის ბოძებისა და ძელებისაგან. ძელის სიგრძეა დაახლოებით 3მ. ბოძებზე დამაგრებული საკიდების მეშვეობით შეგვიძლია ძელის სასურველ სიმაღლეზე დამაგრება. თავდაპირველად ძელი იდება მიწაზე მანუის კედლის შუა ნაწილში. მას შემდეგ, რაც მხედართა ჯგუფი გამოცდილი მენიწავე მხედრის მიყოლებით რამდენჯერმე გადალახავს პირველ დაბრკოლებას ნაბიჯით და ჩორთით, ასეთივე დაბრკოლებები შეიძლება დალაგდეს დანარჩენი სამი კედლის შუაშიც, შემდეგ - კედლებიდან მოშორებით, დიაგონალებზე, ვოლტებზე და ა.შ. დაბრკოლება შეიძლება ამაღლდეს 30სანტიმეტრამდე.

შესრულების ტექნიკა

დაბრკოლებაზე შევდივართ სწორხაზოვნად, ზუსტად შუაში, მართი კუთხით დაბრკოლებისადმი. რიტმი უცვლელია დაბრკოლების წინ და დაბრკოლების შემდეგ. მხედრის მზერა მიმართულია წინ, დაბრკოლებისაკენ. საჭიროების შემთხვევაში დაბრკოლებასთან მიახლოებისას ვაძლიერებთ შენკვლებით ზემოქმედებას. სადავეები ზომიერად მოჭიმულია. სამი-ოთხი წარმატებული ცდის შემდეგ უნდა მივეფეროთ ცხენს, მივუშვათ სადავეები და გავატაროთ ნაბიჯით რამდენიმე წუთით მანუის თავისუფალ სივრცეზე.

Eng

The author, being a professional horse riding instructor, talks about common mistakes during riding a horse and exercises that will help us to overcome those mistakes.

“The mistake should not be confused with the peculiar style of rider that everyone, including beginner riders, has.”

ფოტოგრაფია **ხეობები**

ვერეჩი ბუნებრივ ეროვნული სარეზერვუარი

თინათინ თოლუაშვილი

მედიცინის მეცნიერებათა დოქტორი
ჰომეოპათიის აკადემიის პრეზიდენტი
ადამიანის ეკოლოგიის ექსპერტთა საბჭოს თავმჯდომარე

ჰომიდორი -
„ოქროს ვაშლი“
თუ
„ცოფიანი ქენკოს“
- სსწამლავი?!

დღეს ძნელად თუ წარმოგვიდგენია სუფრა ჰომიდორის გარეშე. სალათი თუ ჩახობილი, „ოსტრი“ თუ ჩაშუშული, პიცა თუ ერბოკვერცხი და კიდევ, ვინ მოთვლის, რამდენი კერძია, რომლებსაც სწორედ ჰომიდორი ხდის ესოდენ მადისაღმძვრელს და ანიჭებს განსაკუთრებულ პიკანტურ გემოს!

არადა, საუკუნეების მანძილზე კაცობრიობა მხოლოდ მისი სილამაზით ტკბებოდა და დეკორატიული კულტურათა რიცხვს მიაკუთვნებდა. მეტიც, ბევრ ქვეყანაში ის შხამიან, მომწამლაგ მცენარედ ითვლებოდა! სწორედ

ეს შეცდომა აღმოჩნდა საბედისწერო ინგლისელი მზარეულის ჯეიმს ბესტლისათვის, რომელმაც ამერიკის პრეზიდენტის ჯორჯ ვაშინგტონის მონამულა სცადა საჭმელში „ძლიერი საწამლაგის“- ჰომიდორის შეპარებით. თავისი ჩანაფიქრის წარმატებაში სრულიად დარწმუნებულმა ამის შესახებ წერილობით უპატაკა ინგლისის ჯარის სარდალს, მაგრამ როდესაც თავისი ავანტიურის წარუმატებლობაში

დარწმუნდა, სასჯელის შიშით შეპყრობილმა სიციხეებზე თვითმკვლელობით დაასრულა - ყელი გამოიჭრა! რა იყო იმ სანყალმა, რომ მისი დანაშაულებრივი ზრახვის შესახებ არავინ იცოდა, რადგან წერილი აღრესატამდე არ მისულა და მას შემთხვევით გადააწყდნენ მტვერდადებულ თაროზე ძველ, გაუხსნელ კორესპონდენციაში მხოლოდ 22 წლის შემდეგ! ბედის ირონია! მაგრამ მედალს ხომ 2 მხარე აქვს და სწორედ ჰომიდორის შავბნელ რეპუტაციას უნდა უმაღლოდეს ეს უცნობი მზარეული იმას, რომ მისი სახელი შევიდა ამერიკის ისტორიაში. ვილაცისთვის კი ის ეროვნული გმირიც გახდა, რადგან ეს ამბავი 1776 წელს მოხდა, როდესაც ინგლისის კოლონიები თავისუფლებით იბრძოდნენ. ჯორჯ ვაშინგტონს კი არც კი უეჭვია, რომ „საწამლაგი“ შესთავაზეს. პირიქით, ისე მოეწონა ეს წითელი „უცხო ხილი“, რომ მის გარეშე სადილს აღარ მიირთმევდა. მას შემდეგ დაიწყო ჰომიდორმა ამერიკელთა გულის დაპყრობა, რაც საკმაოდ სწრაფად მოახერხა. მაგრამ ამას თავისი სირთულეებიც მოჰყვა: ამერიკელებმა დიდხანს ვერ გაარკვიეს, რასთან გვაქვს საქმე, რა არის ჰომიდორი - ხილი, ბოსტნეული თუ კენკრა? მოგვხსენებათ, როგორ უყვართ მათ ყველაფრის კანონის ჩარჩოში მოქცევა და ნებისმიერი დავის სასამართლოს გზით გადაწყვეტა. არც ჰომიდორი აღმოჩნდა გამონაკლისი. დავა დიდხანს მიმდინარეობდა. საკითხი იმდენად სერიოზული იყო, რომ უმაღლესი სასამართლოს განსჯის საგანი გახდა და, აი, მწვავე დებატებისა და ხანგრძლივი განსჯის შემდეგ, 1893 წელს, ამერიკის უზენაესმა სასამართლომ საბოლოო ვერდიქტი გამოიტანა და ერთხელ და სამუდამოდ დაადგინა, რომ ჰომიდორი მიეკუთვნოს ბოსტნეულს და არამც და არამც ხილს ან კენკრას, რადგანაც იგი სადილის შემადგენელი ნაწილია და არა დესერტი!

For centuries, mankind has only enjoyed tomato's beauty and attributed it to a number of decorative cultures. Moreover, in many countries it was considered as a poisonous plant!

ოპონენტები დანებდნენ, ველარაფერი თქვეს ასეთი დამატარებელი არგუმენტის წინააღმდეგ. ვერაფერს იტყვი, რკინის ლოგიკაა! უტყუარ არგუმენტებზე დაყრდნობილი ნამდვილად ბრძნული გადანყვეტილება! აი ასე დაიპყრო პომიდორმა ამერიკის კონტინენტი, უფრო სწორად კი იგი ახალი სახით დაბრუნდა, რადგან მის სამშობლოდ სამხრეთ ამერიკა მიიჩნევა. სწორედ სამხრეთ ამერიკელი აბორიგენების მიერ ამ ლამაზი მცენარისათვის დარქმეული სახელიდან (ტომატლე) მოდის მისი თანამედროვე სახელი - ტომატო. პერუანელები მის წითელ ნაყოფებს სხვადასხვა სახით ხმარობდნენ, მათ შორის - სამკურნალოდ. აცტეკი კანიბალები კი იმთავითვე კულინარიაში იყენებდნენ - კერძოდ, ხორცისგან პომიდვრიან შეჭამადს ამზადებდნენ. ასე რომ ქართველები ტყუილად ვიბრალებთ „ოსტრისა“ და ჩაშუშულის ავტორობას!

პერუში ჯერ კიდევ მე-5 საუკუნეში სცოდნიათ ამ საოცარი ნაყოფის გემო.

ევროპაში პომიდორი მე-16 საუკუნეში მექსიკიდან შემოიტანეს ესპანელებმა კონკისკალორებმა. მან ესპანეთსა და პორტუგალიაში მალე მოიკიდა ფეხი. აქედან კი სწრაფად გავრცელდა მთელს ევროპაში.

თავდაპირველად მას თითქმის ყველგან ეჭვის თვალით უყურებდნენ და ძირითადად ბაღების დასამშვენებლად იყენებდნენ, როგორც უცხოურ, მოღურ ფუფუნების საგანს.

1774 წელს გამოცემულ დანიურ ენციკლოპედიაში ტომატო მოხსენიებულია, როგორც მანენე, ამღვანები ნაყოფი, რომელსაც „ჭკუიდან გადაჰყავს ყველა, ვინც მას გასინჯავს“.

იტალიელები და ჩეხები მას აფროზიაკებს მიაკუთვნებენ და „სამოთხის ვაშლს“ უწოდებენ.

ფრანგებმა „პომ დ'ამური“ ანუ „სიყვარულის ვაშლი“ შეარქვეს.

იტალიელებმა - ოქროს ვაშლი ნუ „პომო დორო“ უწოდეს, რაც ისე მოიხდინა ამ საოცარმა ნაყოფმა, რომ დღეს მთელი მსოფლიო ამ სახელით მოიხსენიებს - პომიდორი.

უკრაინაში იმდენად არის დაფასებული, რომ ამ პატივცემულ ნაყოფს ძველიც კი დაუდგეს, უზარმაზარი წითელი პომიდვრის სახით, რომელსაც ქვია „დიდება პომიდორს!“

ხოლო საბერძნეთსა და იტალიაში პომიდვრის მუზეუმებიც კი არსებობს.

ჩინეთში მოხვედრილ პომიდვრის თაყვანისმცემელს შეუძლია ეწვიოს პეკინის ცნობილ სათბურს, სადაც 1 საათიანი ექსკურსიის დროს შეეძლება იხილოს ჩინელი სელექციონერების სიამაყე - პომიდვრის ხე, რომელიც ერთდროულად 14000 პომიდორს ისხამს და მოისმინოს ამ შედეგის შექმნის ისტორია.

ამერიკელები თავს 2,5 კილოგრამიანი პომიდვრით იწონებენ, ხოლო ისრაელი, რომელიც ჩერი ჯიშის სამშობლოა, 2 სანტიმეტრის დიამეტრიანი პომიდვრით ამაყოფს.

რუსეთში პომიდვრის კულტურა ეკატერინე II-ის დროს შემოვიდა. იტალიაში რუსეთის ელჩს დედოფლისათვის ძღვენი მიურთმევია, რომელშიც სხვადასხვა უცხო სასუსნავებთან ერთად პომიდორიც ყოფილა. ეკატერინეს ისე მოსწონებია ეს ეგზოტიკური ნაყოფი, რომ მისი რუსეთში მოშენება უბრძანებია. სხვადასხვა რეგიონში დაიწყო პომიდვრის მოშენება. რუსებმა ის „ცოფიან კენკრად“ და ცოდვის ნაყოფად“ მონათლეს. რუსეთის მკაცრი კლიმატი არ იყო პომიდვრისათვის შესაფერისი, ის ვერ ასწრებდა დამწიფებას. მაშინ მისივე ბრძანებით დაიწყო ამ მცენარის სხვადასხვა სახით კულტივირება მანამ, სანამ არ „მთარჯულეს“ და კლიმატს არ მთარგეს, მაგრამ ვერაფრით მიაღწიეს იმ განუმეორებელ არომატს, რაც თბილ ქვეყნებში ბუნებრივად მოსულ პომიდორს აქვს. რა იყო და რუსეთის დედოფალმა, რომ მისი სამფლობელოების ზოგიერთ ადგილას ეს კულტურა უკვე ხარობს და არაჩვეულებრივი გემო აქვს, მათ შორის საქართველოშიც, სადაც ის მე-18 საუკუნის მეორე ნახევარში შემოვიდა.

დღეის მონაცემებით ყოველწლიურად მსოფლიოში 177 მილიონი ტონა პომიდორი მოჰყავთ. აქედან ლომის წილი ინდოეთზე მოდის, 30% კი ჩინეთისაა.

გენური ინჟინერიის მეშვეობით გამოყვანილი ე.წ. გენმოდიფიცირებული ჯიშები წელიწადში რამდენიმე მოსავალს იძლევა. მათ ისეთი ძლიერი თვისებები აღმოაჩინდათ, რომ დამტვერვის პერიოდში ახლომახლო მინდვრებში მეზობელი პომიდვრები თავიანთ „ჭკუაზე გადაიყვანეს“ და ჯიშებს თავიანთი მტვრით თვისებები შეუცვალეს. ასე გადაჭიმდა ბევრი უგემრიელესი პომიდორი. აბა, მოიკითხეთ ვისაც გახსოვთ, ჭოპორტის ვერცხლისფერგულიანი პომიდორი, ანდა ქედის ხორციანი, თითო ნაყოფი ლამის ნახევარ კილომდე რომ აღიოდა! ახალგაზრდებს არც ახსოვთ და ვერც გაიგებენ, როცა ამაზე ვსაუბრობთ, უკვირთ რას ჰქვია გემრიელი და უგემურიო?! პომიდორი, პომიდორია! ასევე გვიკვირდა ჩვენ, როდესაც ჩამოსული სტუმრები აღფრთოვანებას გამოთქვამდნენ რა გემრიელი პომიდორია საქართველოშიო, ნეტა რა უკვირთ? პომიდორია ჩვეულებრივიო! ჩვენ ვერ წარმოგვედგინა, რომ უგემური პომიდორიც არსებობდა, ამათ კი ის არ იცინა, რომ გემრიელიც არსებობს (ან უკვე შეიძლება ვთქვათ რომ არსებობდა).

ჯანსაღი კვების მიმდევრებს შორის არ წყდება კამათი იმის თაობაზე, თუ რამდენად სასაგებლოა პომიდორი და რა რაოდენობით შეიძლება მისი მირთმევა. ერთნი მას სრულად კრძალავენ, მეორენი კი შეუცვლელ პროდუქტად მიიჩნევენ და ლამის პანაცეად გამოაცხადონ. პომიდვრის დიეტის პროპაგანდისტები კი გვირჩევენ ყოველდღიურად 1 კილოგრამის მიღებას! პომიდორი გასახდომი დიეტის თვალსაზრისით შესანიშნავი პროდუქტია, რადგან მისი კალორიულობა 100 გრამში არის სულ 20 კალ.

Fans of healthy eating do not stop to argue over how favorable the tomatoes are and how much they can be consumed. One completely forbids it, and the other considers it as an indispensable product. Tomatoes are an excellent product in terms of dietary intake, as their calorie content per 100 grams is 20 calories.

რა ღირსეუბებით არის დაჯილდოებული ეს ლამაზი ნაყოფი? მასში უამრავი საჭირო და სასარგებლო ნივთიერება შედის: ვიტამინები: A, B1, B2, B4, B6, B9, E, C, PP, მიკრო და მაკროელემენტები: ფოსფორი, სელენი, მარგანეცი, მაგნიუმი, კალიუმი, ფოსფორი, რკინა, ნატრიუმი, ფტორი, გოგირდი, იოდი. ის შეიცავს ისეთ ანტიოქსიდანტს, როგორცაა ლიკოპენი, რაც ხელს უწყობს ქოლესტერინისა და პროთრომბინის დონის რეგულირებას, ახდენს ათეროსკლეროზისა და თრომბოზის პროფილაქტიკას და, რაც მთავარია, შეიცავს „ბედნიერების ჰორმონს“ - სეროტონინს. სწორედ ეს განაპირობებს იმას, რომ ეს ულამაზესი ნაყოფი ცნობილი ანტიდეპრესანტია და იმდენად კარგად მოქმედებს გუნებაგანწყობაზე, რომ „სამოთხის ვაშლის“ ეპითეტიც კი დაიმსახურა. მასში შემავალი ფოლიუმის მჟავა ამავრებს ძვლებს და ხელს უშლის მათ ასაკობრივ გამოფიტვას,

ამიტომ მისი მირთმევა განსაკუთრებით აქტუალურია მენოპაუზის ასაკში დაბერების პროცესების შესანელებლად.

დადგენილია, რომ პომიდორი იცავს მამაკაცებს პროსტატის კიბოსაგან, ხოლო ქალებს საშვილოსნოს ყელის სიმსივნისაგან.

პომიდორი აუმჯობესებს მხედველობას, თვალის ბადურის კვებას, ხელს უშლის კატარაქტის ჩამოყალიბებას, აძლიერებს ღვიძლისა და ფილტვების ფუნქციებს, აწესრიგებს კუჭის მოქმედებას.

ძალიან მნიშვნელოვანია, რომ პომიდორი არის კალიუმის ერთ-ერთი უნივერსალური წყარო, საიდანაც ადვილად ხდება ორგანიზმის მიერ ამ ძნელად დასაგროვებელი მინერალის ათვისება. კალიუმი აუცილებელია გულის ნორმალურად მუშაობისათვის. აქვე მინდა გაგაფრთხილოთ, რომ მოერიდოთ პომიდორს, თუ დანიშნული გაქვთ კალიუმის შემცველი პრეპარატი.

საერთოდ, რაც შეეხება კვებას, ყველაფერი ინდივიდუალურია და ყველაფერში ზომიერებაა საჭირო. ხშირად მხედებიან ადამიანები, რომლებსაც პომიდორი ძალიანაც უყვართ, მაგრამ ერიდებიან, რადგან დისკომფორტს უქმნის: ინვესს მუცლის შებერვას, გულძმარვას და ასე შემდეგ. არის გარკვეული დაავადებები, რომელთა დროსაც მისი მიღება არ არის სასურველი, ან საერთოდ ეკრძალებათ. ასეთებია: ნადველკენჭოვანი დაავადება, პანკრეატიტი, თირკმლების პათოლოგია, პოდაგრა, ღვიძლის სერიოზული პრობლემები, გასტრიტი, ალერგია.

უმწიფარი ნაყოფი შეიძლება ინტოქსიკაციის მიზეზიც გახდეს, რადგან შეიცავს მომწამლაგ ნივთიერებას - სოლანინს. ასეთი ნაყოფი ეფექტურია ვარიკოზული ვენების სამკურნალოდ, როგორც ადგილობრივი, გარეგანი საშუალება. მისი საფენების მეშვეობით შესაძლებელია ვარიკოზული კვანძების განოვა. ასევე ეფექტურია ის პოლადარული წანაზარდების ტკვივლების დროს.

მწიფე პომიდვრის ნიღბები ფართოდ გამოიყენება სახის მოვლისათვის ფერიჭამიების დროს, ფორების გასასუფთავებლად, ასევე აძლიერებს კანის ტონუსს.

იმისათვის, რომ ამ გემრიელი პროდუქტის მირთმევისას, გარდა გასტრონომიული სიამოვნებისა, მივიღოთ მაქსიმალური სარგებელი და არაფერი დავიზიანოთ, საჭიროა ვიცოდეთ მისი მიღების წესი, რასაც მუდმივად ვარღვევთ. როგორც წესი, პომიდვრს ვაყოლებთ ყველანაირ საჭმელს. განსაკუთრებით გემრიელი და ამიტომაც პოპულარული პომიდვრიანი ერბოკვერცხია. მაგრამ, სამწუხაროდ, მეცნიერებმა დაადგინეს, რომ ეს კომბინაცია კატეგორიულად დაუშვებელია! არადა, რა გემრიელია!! ასევე არ შეიძლება მისი მიყოლება ხორცთან, თევზთან და პურთან! რა სამწუხაროა! უმჯობესია მიირთვათ კანგაცლილი პომიდორი. უნდა აღინიშნოს, რომ პომიდორი, სხვა ბოსტნეულისაგან განსხვავებით, თერმული დამუშავებისას არ კარგავს თავის სასარგებლო თვისებებს, პირიქით, მისი გადამუშავებული პროდუქტები გაცილებით იოლად ასათვისებელია და, შესაბამისად, უფრო სასარგებლოც, ვიდრე უმი პომიდორი, განსაკუთრებით ტომატის წველის სახით.

P.S. ორიგინალური იდეების ავტორებს რა გამოლევს? ხოდა ოდესღაც ვიღაც ენთუზიასტს მოუვიდა იდეა შეეჯვარებინა პომიდორი კარტოფილთან! სხვებმაც აიტაცეს ეს ერთი შეხედვით არარეალური იდეა და დაიწყო ექსპერიმენტების მთელი სერია. არაერთი მცდელობისა და მრავალწლოვანი ექსპერიმენტების შედეგად ამ „ქორწინებისგან“ სხვადასხვა ვარიაცია მიიღეს. მათგან ყველაზე შთამბეჭდავ და ალბათ მომავალში პერსპექტიულ ჰიბრიდს Tom-Tato დაარქვეს. ეს არის ბუჩქი, რომელიც იძლევა მინისზედა ნაყოფს 500 ცალი ჩერი პომიდვრის სახით და 2 კილოგრამ კარტოფილს მინის ქვეში!!! რა თქმა უნდა, ეს ვერ შეგვიცვლის ჭოპორტის პომიდორს და ყაზბეგის კარტოფილს, სამაგიეროდ, შეიძლება დიდი როლი ითამაშოს კაცობრიობის დანაყრების პროგრამაში.

იმავეს ვერ ვიტყვი სხვა ექსპერიმენტების შედეგად მიღებულ ჰიბრიდებზე, რადგან ისინი უჩვეულო გემოს მატარებლები აღმოჩნდნენ და, მიუხედავად ორიგინალურობისა, ჯერჯერობით აღიარება ვერ მოიპოვეს. ეს არის ლიმონისა და პომიდვრის სინთეზი - ლეტამო, რომელსაც ლიმონისა და რატომღაც ვარდის არომატი ჰქონია და ვაშლისა და პომიდვრის ნაჭვარი - რედ ლავ (წითელი სიყვარული), რომელიც გარედან ვაშლს ჰგავს, შიგ კი პომიდვრის რბილობი გვხვდება. ექსპერიმენტები გრძელდება და დაუზარელი სელექციონერები ახალ სიურპრიზებს გვპირდებიან.

ასე რომ, საზამთროსა და ბუგების შეჯვარების იდეა სულაც აღარ მეჩვენება სასაცილოდ და ველი, რომ უახლოეს მომავალში ვიხილავთ საზამთროს, რომლიდანაც გაჭრისთანავე თავისით ამოფრინდებიან კურკები.

Today it is hard to imagine any cuisine without tomatoes. Various dishes are so attractable thanks to tomatoes that make them so appetizing and add a special spicy flavor!

Caucasus Environmental NGO Network

The World Cleanup Day

დასუფთავების მსოფლიო დღე

დასუფთავების მსოფლიო დღის აღსანიშნავად კავკასიის გარემოსდაცვითი არასამთავრობო ორგანიზაციების ქსელის (CENN) ორგანიზებით, USAID-ის ფინანსური მხარდაჭერით, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ველური ბუნების სააგენტოსა და თბილისის მერიასთან პარტნიორობით, კრწანისის ტყეპარკში დასუფთავების აქცია გაიმართა.

The World Cleanup Day was organized in the Krtsanisi Forest Park by the Caucasus Environmental NGO Network (CENN), with the financial support of USAID, in partnership with the Wildlife Agency of the Ministry of Environment and Agriculture and the Tbilisi City Hall.

ინიციატივა მიზნად ისახავს საქართველოს მასშტაბით დანაგვიანებული ადგილების შემცირებასა და საზოგადოებაში გარემოსდაცვითი ცნობიერების ამაღლებას. კამპანიის ფარგლებში კრწანისის ტყეპარკში თბილისის სკოლებს შორის შეჯიბრი გაიმართა, რომელშიც სკოლა „სერვანტესმა“ გაიმარჯვა.

The initiative aims to reduce the number of depleted sites throughout Georgia and raise environmental awareness in the community. As part of the campaign, a competition was held between Tbilisi schools and the Cervantes School won it.

USAID-ის ფინანსური მხარდაჭერით CENN 2018 წლიდან ახორციელებს მასშტაბურ გარემოს დაცვით კამპანიას - „გარემოს გულისათვის“ (Keep Georgia Beautiful), რომლის მიზანი გარემოზე ზრუნვაა მთავრობის, ბიზნესსექტორისა და საზოგადოების მჭიდრო თანამშრომლობით.

With the financial support of USAID, CENN has been conducting a large-scale environmental campaign - Keep Georgia Beautiful since 2018, with the aim of protecting the environment in close collaboration with the government, the business sector and the public.

კამპანია უკვე 27 ორგანიზაციას აერთიანებს, მათ შორის, საფინანსო ინსტიტუტებს, საერთაშორისო ორგანიზაციებს, სახელმწიფო სტრუქტურებსა და სკოლებს.

The campaign already brings together 27 organizations, including financial institutions, international organizations, government agencies and schools.

ნაღირობა თევზობა

86

პაჭუ უორღანია

91

88

98

www.vinoge.com

ნაკადულის კალმახი (Trout)

ველეჩი ბუნების ეროვნული სააგენტო

ამა წლის 27 აგვისტოს, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს, ველური ბუნების ეროვნულ სააგენტოსა და საქართველოს საერთაშორისო ენერჯეტიკული კორპორაციის ერთობლივი პროექტის ფარგლებში, რომელიც მიზნად ისახავს ყოველწლიურად რაჭის რეგიონის მდინარე რიცველას და ხეთედურის სათავეებში ნაკადულის კალმახის მხარდაჭერას, მეორე ეტაპი წარმატებით განხორციელდა.

ველურ ბუნებაში გაშვებულია 10,000 ერთეული ნაკადულის კალმახის ლიფსიტა. აღნიშნული პროექტი დაწყებულია 2018 წელს, როდესაც 2,500 ერთეული ნაკადულის კალმახის ლიფიტი იქნა გაშვებული.

გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის რაჭის დეპარტამენტის მიერ ხეობაში დამონტაჟებულია ფოტო, ვიდეო ხაფანგები.

2020 წლიდან დაგეგმილია 20,000 ერთეული ლიფსიტის გაშვება ყოველწლიურად, რაც საქართველოს მთის მდინარისათვის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია, რადგანაც ნაკადულის კალმახის პოპულაცია საფრთხის წინაშე დგას და წარმოადგენს წითელი ნუსხის სახეობას.

სამომავლოდ ასევე დაგეგმილია საქართველოს სხვადასხვა რეგიონის მთის მდინარეების მხარდაჭერა.

ადგილობრივი მოსახლეობა სასიამოვნო გაკვირვებას გამოხატავს მსგავსი პროექტის მიმართ, მაგრამ ნომერ პირველ პრობლემად ისევ და ისევ სახელდება ბრაკონიერობა!!! საკმარისია ეს სიტყვა ვახსენოთ და ბუნების მოყვარული ადამიანის სიხარული პროექტის მიმართ მომენტალურად სევდად და სიბრაზედ იქცევა ხოლმე.

ათასობით ადამიანის სევდისა და სიბრაზის თბიერეტი ერთეული ბრაკონიერია, რომელიც პირადი სარგებლის გამო უმოწყალოდ ანადგურებს ბუნებას.

გასული საუკუნის მიწურულიდან ბრაკონიერობა იყო და რჩება მოუგვარებელ პრობლემად. შესაბამისად, საზოგადოების ნაწილის მიდგომა თუნდაც ასეთი კეთილი საქმის მიმართ არაერთგვაროვანია.

აშკარაა რომ, მოსახლეობა უკვე გადაიღალა ბრაკონიერობის ხშირი ფაქტებით და სინანული დიდი ხანია სიბრაზეში გადაიბარდა, რაც კიდევ უფრო დიდი პრობლემის წინაშე გვაყენებს თითოეულ ჩვენგანს.

ასევე ხშირია ისეთი ფაქტებიც, როდესაც ჩვეულებრივი მოქალაქეები დამოუკიდებლად ცდილობენ აღკვეთონ ბრაკონიერობის ფაქტები, რაც, როგორც წესი, სამწუხაროდ, კონფლიქტითა და ძალადობით სრულდება.

ნუთუ ამ პრობლემის მოგვარება შეუძლებელია? მაშ, როგორ მოგვარდა იგი ცივილიზებულ სახელმწიფოებში?

Eng

On August 27th, the second phase was successfully implemented as part of a joint project between the National Wildlife Agency of the Ministry of Environment protection and Agriculture of Georgia and the International Energy Corporation of Georgia, which aims to support trout streams in the Ritseula and Kheteduri rivers annually.

The Racha Department of Environmental Supervision has installed photo and video traps in the valley.

The project began in 2018, and already 10,000 trout were released to wildlife. It is planned to release 20,000 trout annually by 2020, which is vital for Georgia's mountain rivers, as Brown Trout populations are at risk and represent a species of red list.

კამოხმარებთ

ველური ბუნების ეროვნული სააგენტო/Agency of Wildlife

2 სექტემბერი, 11:00

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ველური ბუნების სააგენტომ „საქართველოს წითელი ნუსხის“ სახეობის ნაკადულის კალმახის 10 000 ცალი ლიფსიტა მდინარე რიცეულასა და ხედეთურის სათავეში გაუშვა. ნაკადულის კალმახის დაცვის მიზნით გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტმა ფოტო და ვიდეო ხაფანგები დაამონტაჟა.

ბექა ირემაშვილი მაგას დაცვა უნდა თან ბრაკონიერებისგან პატივცემულებო.

Davit Siradze ბრაკონიერი, აბა თქვენ იცით.

ჩივადე ნიკა რა პრობლემაა ჩამოირბენს ვინმე აპარატით.

შორენა ქათამაძე დაცვაც მთავარია. ვაი მეთევზეებისთვის ეს კარგინადავლია.

Mari Lanchava დაცვით აბა ბრაკონიერებო და ამოუყუთ არ გაუშვით არცერთი

Zura Museridze აუცილებლად უნდა გამკაცრდეს კანონი ბრაკონიერების წინააღმდეგ... დენის აპარატით თევზაობა კი ასმაგად.

ვახტანგ მჭედლიძევილი და რატო წვალობთ აპარატებს გაამზადებენ.

ლუკა გაბაშვილი არ უნდა გეთქვით :(„ახლა მანდ დაიწყებენ ბრაკები წანწალს!!!“

ჭარჭი ქუჭაძე სამუდამო უნდა იყოს და არ წავლენ დენით თუ გამკაცრება გინდათ კარგი აზრია.

Nariko Lataria გაშვება ერთია და დაცვა - მეორე, უფრო მნიშვნელოვანი.

GCFF

GEORGIAN CARP FISHING FEDERATION

უკვე რამდენიმე წელია რაც არსებობს საქართველოს კარპფიშინგის ფედერაცია, რომელიც პოპულარიზაციას უწევს თევზაობის - დაიჭირე - გაუშვი - პრინციპს, ხელს უწყობს თევზაობის ამ სახეობის სპორტული მიმართულებით განვითარებას, ატარებს ეროვნულ სარეიტინგო ჩემპიონატებს, მონაწილეობს საერთაშორისო და მსოფლიო ჩემპიონატებში.

საქართველოს კარპფიშერთა ფედერაცია ოფიციალურად FIPSED-ის წევრია და ყველა მათ მოთხოვნას აკმაყოფილებს. ჩვენს ნაკრებს უკვე ორჯერ აქვს მიღებული მონაწილეობა მსოფლიო პირველობაზე საკმაოდ კარგი შედეგით. 2020 წელს კი მივემგზავრებით უკრაინაში მსოფლიო ჩემპიონატზე. ჩნდება კავშირები სხვადასხვა ქვეყნის სახელოვან და წამყვან ფიგურებთან კარპფიშინგის სამყაროში.

ცნობისთვის, 2018 წლის მაისში, შაორის წყალსაცავზე ჩატარდა საერთაშორისო ლიგის ეტაპის ერთ-ერთი ტური, რომელშიც მონაწილეობა მიიღეს ისრაელის, რუსეთისა და საქართველოს გუნდებმა. არავის გაუკვირდება, რომ შაორის სილამაზემ გააოცა ჩამოსული მონაწილეები. საერთოდ, მსოფლიოში დიდი პრობლემაა ტბებისა, რომლებიც თავის ბუნებრივი სიდიდითა და ფსკერის რელიეფით, ასევე ბუნების სილამაზით აკმაყოფილებდეს საერთაშორისო სტანდარტებს მსოფლიო ჩემპიონატის გასამართად, ითქვას ისიც, რომ თუ შეიქმნება შესაბამისი პირობები, საქართველოს თავისუფლად შეუძლია უმასპინძლოს მსოფლიო პირველობას, რაც ჩვენს ქვეყანას კიდევ უამრავ ტურისტს უშეშბატებს.

თბილი კლიმატი, ტბების სიუხვე (ცნობისათვის - საქართველოში 850 ტბაა), მათი ბუნებრივი სილამაზე და კიდევ უამრავი მიზეზი, რაც ქვეყანას შეუძლია დამატებით შემოსავლის წყაროდ აქციოს.

მაგალითისთვის, 2019 წლის მაისში კარპფიშინგის ფედერაციის პრეზიდენტი დავით ალექსიძე და მისი მეწყვილე იმყოფებოდნენ ხორვატიაში, ტბაზე შუმბარი, რომელიც დიდი პოპულარობით სარგებლობს მსოფლიო კარპფიშერებს შორის. სადაც უწყვეტად ტარდება საერთაშორისო, როგორც ტურნირები, ასევე სხვადასხვა კომერციული სესიები. ტბაზე თევზაობის ღირებულება შეადგენს 6000 ევროს 5 დღის განმავლობაში და რიგი 2 წლით წინასწარ არის გაწერილი. ჩამოსული მეთევზეები სარგებლობენ ადგილობრივი სასტუმროებით, ქირაობენ კემპერებს, აღჭურვილობას. ტბაზე ყველანაირი პირობაა შექმნილი კომ-

ფორტული თევზაობისა და დასვენებისთვის. უამრავი მაგალითი შეგვიძლია ავიღოთ სხვადასხვა ქვეყნებიდან, რომლებშიც ტბები ადგილობრივი კლუბებისა და ფედერაციების სარგებლობაშია და ყოველ ტბას სარგებელი მოაქვს თავისი ქვეყნისთვის. ამის მისაღწევად საჭიროა კანონდებლობის მოქცევა საერთაშორისო სტანდარტებში, კობრისა და თეთრი ამურის ჯიშების თევზების დაჭერის შემდგომ წაყვანის აკრძალვა, რათა მათმა ზომამ და კონცენტრაციამ მიაღწიოს მაღალ ნიშნულს. მხოლოდ მაშინ შეიძლება წამოვიდეს საქართველოს ტბებზე მოთხოვნილება.

სამწუხაროდ, ჩვენი ტბებისა და მდინარეების მდგომარეობა დღეს სავალალოა, არ არსებობს არანაირი მექანიზმი ბრაკონიერებთან ბრძოლისა, რომლებიც უმონყალოდ ანადგურებენ ტბებსა და მდინარეებს.

საქართველოს აქვს კარგი პოტენციალი განავითაროს სათევზაო ტურიზმი, როგორც სამოყვარულო, ასევე სპორტული თევზჭერის და მიიღოს მონაწილეობა არაერთ საერთაშორისო ღონისძიებაში სპორტული თვალსაზრისით. კარგ ფიშერების რაოდენობა მსოფლიო მასშტაბით ითვლის რამდენიმე მილიონ ადამიანს. ეს სპორტული ტურიზმის ის დიდი რესურსია, რომელიც დღეში საშუალოდ 200-300 ევროს ხარჯავს. ამ ინდუსტრიის დადებითი მხარე ისიცაა, რომ არ მოითხოვს ინფრასტრუქტურაში არანაირ ინვესტიციას, არაა საჭირო არანაირი მაღალი კლასის სასტუმროები, მთავარია ტბისა და მის შემოგარენის ველურად შენარჩუნება და თევზის უკან დაბრუნება.

Eng

There are many examples from different countries where lakes are used by local clubs and federations, and each lake benefits its own country. To achieve this, it is necessary to comply with international standards, prohibiting the subsequent catch of Syprinid fishes in order to achieve their high size and concentration. Only then can demand come up on the lakes of Georgia.

ქართული სამონადირეო კინოლოგიის ტრიუმფი

ვიორგი ანდრონიკაშვილი

საქართველოში პოინტერისა და ინგლისური სეტერის გამოჩენა მე-19 საუკუნის მეორე ნახევრით თარიღდება, თუმცა ზოგიერთი მონაცემებით, ისინი უფრო ადრეც, მე-19 საუკუნის პირველ ნახევარში გამოჩნდნენ. პირველი დოკუმენტური ასახვა იმისა, რომ მეძებარი ძაღლები საქართველოში, კერძოდ კი თბილისში, მე 19 საუკუნეში გამოჩნდნენ, ცნობილ რუს მწერალს, კინოლოგსა და ნადირობათმცოდნეს, არა ერთი წიგნის ავტორს საბანეევს ეკუთვნის. თავის წიგნში „მეძებარი ძაღლები“ იგი აღნიშნავს, რომ 1838 წელს თბილისში დაიბადა პოინტერის ლეკვი სახელად „ტრუველი“, რომლის მშობლები შემოყვანილი იყვნენ საქართველოში. „ტრუველი“ ეკეთვნოდა პოპულარული ჟურნალის „მეცხენობა და ნადირობა“ გამომცემელს რეუტს.

მე-19 საუკუნის ბოლოსთვის თბილისში უკვე ბევრი მონადირე ძალი იყო, მაგრამ მათი გამრავლება ხდებოდა არასისტემურად, ყოველგვარი გეგმის გარეშე. სელექცია არ არსებობდა. არ არსებობდა აგრეთვე სავარაუდო წიგნი. გამოფენები და საველე გამოცდები არ ტარდებოდა.

თუმცა ამ პერიოდისთვის თბილისში ჩამოყალიბდა „სამონადირეო ცხოველების გამრავლებისა და სწორად ნადირობის კავკასიის განყოფილება“, რომლის შემადგენლობაშიც შედიოდა ფრინველზე ძაღლით ნადირობის საზოგადოება.

1921 წელი ითვლება საქართველოში სამონადირეო კინოლოგიის დაარსების თარიღად. ამ წელს შეიქმნა „საქართველოს მონადირეთა საზოგადოება“, რომელიც მოგვიანებით „მონკავშირად“ გადაკეთდა. ამიტომ ჩვენი ცნობილი კინოლოგები: სარაჯიშვილი, ციციშვილი, ჟორდანი, შარაშენიძე, მარკოვი, შახბაზიანი და სხვები სწორედ ამ წელს ასახელებენ ქართული სამონადირეო კინოლოგიის დაარსების წლად.

1922 წელს თბილისში ჩატარდა პირველი მონადირე ძაღლების გამოფენა, ამავე 1922 წლის 19 მაისს კი პირველი საველე გამოცდა. ამ საველე გამოცდაში მონაწილეობდა 15 ძაღლი, სრული სავარაუდო ნუსხით. ამის შემდეგ გამოფენებმა, საველე გამოცდებმა და შეჯიბრებმა სისტემატიური ხასიათი მიიღო.

განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი იყო ჩვენი სამონადირეო კინოლოგიისთვის 1939 წელს ჩატარებული ორი საველე შეჯიბრი, რომელიც მოსკოვის ოლქში და

ბელორუსში ჩატარდა, ორივე შეჯიბრი საკავშირო მნიშვნელობის იყო და ორივეჯან ქართველების ტრიუმფით დასრულდა. ამ საველე შეჯიბრებში გამარჯვებამ განსაკუთრებულად დიდი მნიშვნელობა იქონია ჩვენი კინოლოგიის წინსვლისთვის და წარმოაჩინა ის დიდი სამუშაო რაც ჩვენმა მონადირე ძაღლების მოყვარულებმა გასწიეს ამ წლების განმავლობაში.

განსაკუთრებით აღსანიშნავია ჩვენი დიდი კინოლოგის, დიდებული და საამაყო ადამიანის ბატონი ლევან ციციშვილის გამარჯვებები ამ შეჯიბრებზე. მის მიერ დაგეგმილმა ოთხმა პოინტერმა უმაღლესი შედეგები აჩვენეს, მათ შორის მისმა შავმა პოინტერმა „მერცხალმა“ პირველი ხარისხის საველე დიპლომი მიიღო და გახდა შეჯიბრის გამარჯვებული. ასავე ძალიან კარგი შედეგები აჩვენეს სხვა პოინტერებმაც მათ შორის შარაშენიძის „ლალიმ“, არზუმანოვის „აბრეკმა“, და მონკავშირის „ბარმა“, ეს პოინტერებიც ბატონი ლევან ციციშვილის დაგეგმილები იყვნენ. ასე, რომ საერთო გუნდურ ჩათვლაში პირველი ადგილი და ბატონი ლევანის პირველი მგეშავის ჯილდო იყო მოპოვებული.

გთავაზობთ ამ მოვლენების დეტალურ აღწერას, რომლის ავტორია ჩვენი გამოჩენილი საკავშირო კატეგორიის ექსპერტ-კინოლოგი ბატონი პაჭუ ჟორდანი.

პაჭუ ჟორდანი

Eng

Of particular importance for our hunting cynology were two field competitions in 1939 in the district of Moscow and Belarus, both of which were of union importance and both ended with the triumph of Georgians. Winning these field competitions has been extremely important for the advancement of our cinology and has shown the great work that our hunting dog lovers have done over the years.

We provide a detailed description of these events, authored by our expert of Cynology Mr. Pachu Jordania.

საქართველოს მონადირეთა კავშირის სანადირო ძალების ბრწყინვალე გამარჯვება საკავშირო და მოსკოვის საპაე შეჯიბრებაში

საქართველოს მონადირეთა კავშირის ჯიშის მეძაღლეობას მხოლოდ 14 წლის ისტორია აქვს, ხოლო რაც შეეხება საველე შეჯიბრებას - კიდევ ნაკლები. სანადირო ძალების საველე შეჯიბრება ჩვენ დაიწყო 1927 წლიდან. ამ ხნის განმავლობაში, მიუხედავად მრავალი დამაბრკოლებელი, ხელისშემშლელი მიზეზისა, რასაც ადგილი ჰქონდა ჩვენს მუშაობაში 1937 წლამდე, უნდა ითქვას, რომ ბევრი რამ არის გაკეთებული. გადაჭარბებული არ იქნება, თუ ვიტყვით, რომ მონაკავშირის კინოლოგიური სექციის მუშაობამ ის შედეგი გამოიღო, რომ ჩვენში დაბადებულმა, ჩვენ მიერ აღზრდილმა და დაგეშილმა ჯიშის ძაღლებმა მოსკოვის ოლქის და სრულიად-საკავშირო შეჯიბრებაში, როგორც ჯგუფურში, ისე ინდივიდუალურში, პირველობა მიიღეს. დიდ გამარჯვებად უნდა ჩაითვალოს ისიც, რომ ზემოაღნიშნულ შეჯიბრებაში ჩვენმა დამგეშავებმა ლ. ციციშვილმა და ე. შაპატინმა, რომლებსაც მოსკოვში დაუხვდათ კარგად ცნობილი სპეციალისტი კონკურენტები, დაიკავეს: პირველმა - პირველი, ხოლო მეორემ-მეორე ადგილი. ჩვენ

გვწერენ, რომ მონადირეთა კავშირმა ამ შეჯიბრებით ფურორი მოახდინა მოსკოვშიო ეს გასაგებია, რადგან, თუ გადავხედავთ საბჭოთა კავშირის სანადირო ძალების გამოფენა-შეჯიბრების ისტორიას - აქამდე პირველობა მხოლოდ და მხოლოდ ლენინგრადს და მოსკოვს ეჭირათ (შეჯიბრება ლენინგრადში სისტემატურად მიმდინარეობს 1887 წლიდან, მოსკოვში - 1890 წლიდან), ხოლო 1939 წელს კი პირველობა ჩვენს კინოლოგიურ სექციას ხვდა წილად. ქვემოთმოყვანილი შედეგებიდან ჩვენი ძაღლების მოყვარული მონადირეები დაინახავენ, რომ გამარჯვება მხოლოდ პონიტერებს ხვდათ წილად, რადგანაც შეჯიბრებაზე ჩვენ, სამწუხაროდ, ვერცერთი სეტერის გაგზავნა ვერ ვცანით შესაძლებელად, მაგრამ, იმედია, სეტერების მოყვარულნი შეეცდებიან მომავალში მაინც გამოასწორონ ეს ნაკლი და იზრუნონ ამ ჯიშის ძაღლის გამრავლებაზე (მიზანდობა პონიტერების მოყვარულთ). შეჯიბრების შედეგები ასეთია (ვათავსებთ მხოლოდ ჩვენს ძაღლების მიერ მიღებულ ნიშნებს):

გამოფენა

მოსკოვის საოლქო შაჯიბნება.

1939 წლის 4-7 სექტემბერი.

1. „ლალი“ - ყვით. ფოთლ. ძე პოინტერი ექ. შარაშენიძისა - ცნოსვაში - 18, საერთო ნიშანი - 83, II ხარისხის დიპლომი.

2. „ზარი“ - ყვით. ფოთლ. ძე პოინტერი მონკავ-შირისა - ცნოსვაში - 18, საერთო ნიშანი - 81, II ხარისხის დიპლომი.

3. „კარმენ“ - ყვით. ფოთლ. ძე პოინტერი ე. შაპა-ტინისა - ცნოსვაში - 16, საერთო ნიშანი - 81, III ხარისხის დიპლომი.

4. „ჯო“ - შავფოთლ. ხვადი პოინტერი კ. პაპავასი - ცნოსვაში - 16, საერთო ნიშანი - 69, III ხარისხის დიპლომი.

5. „აბრეკ“ - შავფოთლ. ხვადი პოინტერი არზუ-მანოვისა - ცნოსვაში - 16, საერთო ნიშანი - 66, III ხარისხის დიპლომი.

საქართველოს მონადირეთა კავშირს პირველი ადგილი ჯგუფურ შეჯიბრებაში (დაჯილდოებულია სიგელით.)

სრულიად საკავშირო შაჯიბნება

1939 წლის 11-12-13-14 სექტემბერი.

1. „მერცხალი“ - შავი ხვადი პოინტერი ლ. ციციშვილისა, - ცნოსვაში - 20, საერთო ნიშანი - 88, I ხარისხის დიპლომი.

2. „ლალი“ - ტვით. ფოთლ. ძე პოინტერი ექ. ბ. შარაშენიძისა - ცნოსვაში - 16, საერთო ნიშანი - 80, III ხარისხის დიპლომი.

3. „გარეი“ - წით. ფოთლიანი ხვადი პოინტერი ე. შაპატინისა - ცნოსვაში - 16, საერთო ნიშანი - 80, III ხარისხის დიპლომი.

4. „ზარი“ - ყვით. ფოთლ. ძე პოინტერი მონკავ-შირისა - ცნოსვაში - 16, საერთო ნიშანი - 76, III ხარისხის დიპლომი.

საქართველოს მონადირეთა კავშირს პირველი ადგილი ჯგუფურ შეჯიბრებაში (დაჯილდოებულია სიგელით).

1. საქართველო. მონად. კავშირის დამგეშავს ლ. ციციშვილს საკავშირო შეჯიბრებაზე - დაგეშვისათვის 58 ნიშანი, პირველი ადგილი და სიგელი.

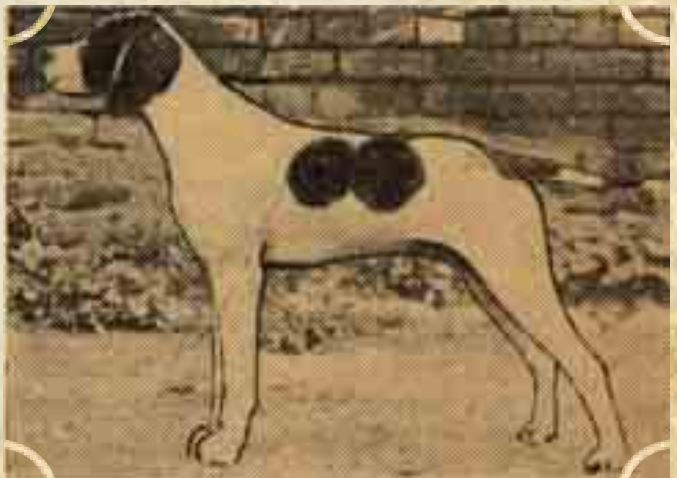
2. საქართველოს მონადირეთა კავშირის დამგეშავს ე. შაპატინს საკავშირო შეჯიბრებაზე - დაგეშვისათვის 56 ნიშანი, მეორე ადგილი და სიგელი.

„ლალი“ ბ. შარაშენიძის

„კარმენი“ ე. შაპატინის

„ჯო“- კ. პაპავასი

„აბრეკი“- ინუ. არზუმანოვის

„მერცხალ“- ლ. ციციშვილის

როგორც ზემომოყვანილი ცხრილიდან ვხედავთ, გამარჯვება მოპოვებულია მხოლოდ და მხოლოდ ჯიშის დიდების საშუალებით. ამ გარემოებამ, მგონი, დროა ჩააჩუმოს ზოგიერთი უსაქმო მოლაყბე მონადირენი, რომლებსაც შეცდომაში შეჰყავთ ახალგაზრდა მონადირენი, თავიანთ უვარგის ძაღლებს ასეულ მანეთებს აფასებენ და გაიძახიან: რად მინდა ჯიშის ძაღლი, საკმარისია ძაღლმა იმუშაოს, ჩემი ძაღლი კი კარგად მუშაობსო. ამას იტყვის მხოლოდ ის, ვისაც ჯერ არ უნახავს ჯიშის ძაღლის მუშაობა. კინოლოგიური სექცია მიზნად ისახავს მოამარაგოს მონადირე ისეთი ჯიშის ძაღლით, რომელიც თავისი საველე ღირსებებით უფრო რაციონალური და მიზანშეწონილი იქნება ამა თუ იმ ნადირობის დროს, და მონადირის ერთგული თანამგმნე იქნება. ასეთი შეიძლება იყოს მხოლოდ და მხოლოდ ჯიშის ძაღლი, რომელსაც მთელ რიგ თაობებში გამოუმუშავებია მაღალი საველე ღირსებანი და რომელიც წესიერი დართვით, ე.ი. ძუს და ხვადის შერჩევით განვითარებულ-დამაგრებულ უნდა იქნას შთამომავლობაში. რევოლუციამდე მეძაღლეობის საქმე დიდ თანხას მოითხოვდა და ამიტომაც ჯიშის ძაღლი მხოლოდ შეძლებულ პირთა ხელში იყო. კონკურენციის შიშით ძაღლს მარტო პირადი საჭიროებისა და სიამოვნებისათვის ზრდიდნენ. მუშას, გლეხს და მოსამსახურეს ჯიშის ძაღლს არავინ მისცემდა. რევოლუციის შემდეგ მდგომარეობა როგორც სხვა, ისე ამ დარგშიც ძირფესვიანად შეიცვალა. მეძაღლეობა საზოგადო საქმედ გადაიქცა და, ამრიგად, ჯიშის ძაღლი ყველა მონადირისათვის ადგილი საპოვნელია. საჭიროა მხოლოდ მუშაობა - სამუშაო კი ბევრია. უპირველეს ყოვლისა საჭიროა ერთხელ და სამუდამოდ გამოირკვეს ჯიშის მასალის მდგომარეობა საქართველოში. ამ მხრივ სათანადო მუშაობა ჩატარებულია ბათუმში, ქუთაისში, ფოთში, სამტრედიისში, ლანჩხუთში, ზესტაფონში, აბაშაში, მახარაძეში, ბაღდათში, ყვარელში, სადაც ადგილობრივმა მონამხანაგობებმა გამოფენის მოწყობით ხელი შეუწყვეს დანყებულ მუშაობას, მაგრამ სხვა რაიონებში, როგორცაა მთლიანად აღმოსავლეთი საქართველო (გარდა ყვარლისა), შემდეგ ხაშურის, გორის, ზუგდიდის, ჭიათურის, ცხაკაიას რაიონები, მონამხანაგობები, მიუხედავად არაერთი ცირკულარული მიმართვისა, ჯერაც არ აწყობენ გამოფენას. საქართველოში გამორკვევა მთლიანად რომ დამთავრდეს, საჭიროა რაიონებმა სერიოზული ყურადღება მიაქციონ მეძაღლეობას და ამ დარგში მეტი ინიციატივა გამოიჩინონ.

მეძაღლეობა, რომელსაც ჯანსაღი დასაწყისი ექნება, დიდ შედეგებს იძლევა. ჩვენს სამშობლოს მრავალი მიღწევა და გამარჯვება აქვს ყველა დარგში - საჭიროა ჯიშის ძაღლების განვითარებით ჩვენს მივალნიოთ გამარჯვებას. არ არის სწორი და ისტორიას უნდა ჩავაბაროთ ის აზრი, თითქოს მარტო ევროპაშია ჯიშის ძაღლები, გავიხსენოთ ჩვენი ჯოგის ძაღლების მონაწილეობა 1925 წ. გერმანიაში გამოფენაზე, სადაც მათ უმაღლესი შეფასება მიიღეს. გავიხსენოთ მოსკოვის პოინტერები - ჩემპიონი „კამბიზი“, ჩემპიონი „ხენდსომ - არა“,

„ოსბორ-გოდივა“, ირლანდური სეტერი „ტომ“, რომლებმაც ოქროს მედალი და პირველი ჯილდოები მიიღეს ევროპაში მოწყობილ გამოფენა-საველე შეჯიბრებაზე. მართალია, ჩამოთვლილი ძაღლები ერთეულ ეგზემპლარებს წარმოადგენენ, მაგრამ დამახასიათებელია ის გარემოება, რომ ამ ეგზემპლარებმა ჩვენი შესაძლებლობა გამოამჟღავნეს. ამჟამად ჩვენ უნდა შევეცადოთ არაერთეულების გამოამჟღავნებას და მიღებას, არამედ მკვიდრი ნიადაგზე დავაყენოთ საერთოდ მეძაღლეობა, რაც გამოიხატება ყველა ჯიშის ძაღლების გამრავლება-მოშენებაში, რომ ყოველ მონადირეს ჰყავდეს შესაფერისი სანადირო ძაღლი. სამუშაო ბევრია, და რაც უფრო მალე და სერიოზულად მოგვიდებთ საქმეს ხელს, მით უფრო კარგია. სანადირო მეძაღლეობა უბრალო საქმე არ არის, მას მჭიდრო კავშირი აქვს ნადირობასთან. არ არსებობს არცერთი სახე ნადირობისა, სადაც ძაღლს სარგებლობა არ მოჰქონდეს. პირიქით, არის ნადირობის ისეთი სახე, სადაც უძაღლობა სრულიად არ შეიძლება.

თუ რა დიდი მნიშვნელობა აქვს ძაღლს, ეს ჩანს იქიდან, რომ სამრეწველო ნადირობა საბჭოთა კავშირს აძლევს 50% ძვირფას ბენჯელს. არანაკლები მნიშვნელობა აქვს ძაღლს მტაცებელ ნადირთან ბრძოლაში. მგლების მიერ მიყენებული ზარალი ჩრდილოეთ ოლქებში პროფ. სოლოვიოვის გამოანგარიშებით 100 მილიონ მანეთს უდრის. თუ რა მნიშვნელობა აქვს ძაღლს მტაცებელთა განადგურების საქმეში, ამა სარატოვის ოლქის მაგალითი გვიჩვენებს. ამრიგად, ჯიშის ძაღლი სანადირო მეურნეობაში უმთავრესია და ყველა კულტურული მონადირის მოვალეობას შეადგენს შეიძინოს და აღზარდოს მხოლოდ და მხოლოდ ჯიშის ძაღლი.

გამოფენა

მარცხნიდან პირველი ლევან ციციშვილი, მეორე ალექსანდრე ხიმშიაშვილი და ვლადიმერ ბურჯანაძე

საველე გამოცდებზე

რაც ხანი გადის, საქართველოში მუშაობა ჯიშისანი სანადირო ძაღლების მოსამრავლებლად უფრო და უფრო ნაყოფიერი ხდება. ამის დამადასტურებელია ის გამოფენები და საველე შეჯიბრებები, რომლებიც სისტემატურად იმართება საქართველოს დედაქალაქ თბილისში და რაიონებში.

საქართველოს მონადირეთა კავშირის კინოლოგიური სექციის (ჯიშისანი მეძაღლეობის სექცია) და ზოგიერთ რაიონულ მონამხანაგოებში ხელთ არსებული ცნობების მიხედვით ჯიშისანი სამონადირო მეძაღლეობის მდგომარეობა საქართველოში დღეს გაცილებით უკეთესია, ვიდრე ეს იყო 4 წლის წინად. თბილისზე რომ არ ვილაპარაკოთ, ამჟამად ჩვენს ზოგიერთ რაიონებში მოიპოვება მეტად მაღალი ღირსებით და გარეგანი სილამაზით შემკული სანადირო ძაღლები, რომლებიც ღირსი ხდებიან პირველი ხარისხისა ჯილდოებისა გამოფენებზე.

საქართველოს მონადირეთა კავშირის კინოლოგიური მუშაობის დედააზრი, რა საკვირველია სანადირო ძაღლის გარეგანი სილამაზით არ ამოიწურება, პირიქით, ეს მეორეხარისხოვანი საკითხია, ძირითადი კი კვლავ ძაღლის საველე ანუ სანადირო ღირსებებია: ცნოსვა, გამძლეობა, სისწრაფე, ჭკუა, ხასიათი და სხვ. ამ თვისებათა და მათი გამოკვლევის შედეგების მიხედვით უნდა წარიმართოს მომავალში მთელი ჩვენი კინოლოგიური მუშაობა. სანადირო, ანუ საველე თვისებების გამოკვლევის საუკეთესო საშუალება კი საველე გამოცდებია, რომლებიც საქართველოში ყოველწლიურად და უფრო ხშირად წელიწადში ორჯერ (გაზაფხული და შემოდგომა) იმართება.

სანადირო ძაღლების სრულიად საქართველოს 22-ე საველე გამოცდა, რომელიც მაისში მოენყო, მიზნად ისახავდა, გარდა თბილისელი ძაღლებისა, გამოცდაზე წარმოდგენილი ყოფილიყო რაიონულ და ავტონომიურ რესპუბლიკების მონადირეთა კავშირებში გაერთიანებული წევრების ძაღლებიც, ეს მიზანი ნაწილობრივად მიღწეულ იქნა. გამოცდაზე გამოვიდა 6 ძაღლი აჭარმონკავშირიდან, 1 ჭიათურიდან და 1 ხაშურიდან. გარდა მონადირეთა კავშირის მუხრანის საველე პუნქტის მგვამვისა, გამოცდაზე ძაღლები გამოიყვანეს თვითონ პატრონებმა: ჯალალანიამ (ბათუმი), ბარათაშვილმა (ჭიათურა), ჯალიაშვილმა, ყირიმელაშვილმა და შახბაზიანმა (თბილისი), რაც უსათუოდ წასათამამებელია და მომავალში კიდევ უფრო წასახალისებელი.

საველე გამოცდაზე სულ 28 ძაღლმა (ახალგაზრდები - первополные და უფროსებმა - многополные) მიიღო მონაწილეობა.

საველე გამოცდების პირველი დღე, როდესაც გამოცდაზე იყვნენ ახალგაზრდა ძაღლები, ვერ გამოდგა ნაყოფიერი. ატმოსფერული პირობები, თვით მინდვრის არახელსაყრელობა (მინდორი თითქმის მთლიანად დაფარულია ქინძით, რაც აუტანელ სუნს აყენებს და უძნელებს ძაღლს ცნოსვის გამოყენებას) უსათუოდ ართულებდა გამოცდების პირობებს და უმთავრესად კი ცნოსვის გამოკვლევას. სწორედ ამას უნდა მიენეროს ის გარემოება, რომ მეორე და მესამე დღეს უფროსთა კლასში გამოყვანილმა ახალგაზრდა ძაღლებმა გამოიჩინეს ყველა ის თვისებები, რომლებიც მათ ანიჭებდათ სადიპლომოდ უფლებებს და რომელთა გამოუჩენლობის გამო ახალგაზრდათა კლასში ისინი, ასე ვთქვათ, ჩაიჭრენ.

უნდა აღვნიშნოთ, რომ საველე გამოცდის ხელმძღვანელობამ ვერ გაითვალისწინა მინდვრის ცუდი პირობები და ამით, უსათუოდ, შეამცირა ის შედეგები, რომლებიც შეიძლებოდა მიგვეღო ახალგაზრდა ძაღლთა გამოცდებიდან.

მიუხედავად პირველი დღის ცუდი პირობებისა, ახალგაზრდათა შორის მაინც აღმოჩნდა ისეთი ეგზემპლარები, რომელთა ცალკე აღნიშვნა უსათუოდ საჭიროა.

ექიმ ვ. შარაშენიძის ძე პოინტერმა ლაღიმ აღტაცება გამოიწვია გამოცდებზე დამსწრე მონადირეებსა და მოსამართლეებში. მეტად სწრაფი და სწორი პარალელებით სვლა, თავის მაღლა დაჭერა, კარგი ლტოლვა, მიახლოება და მკვდარი ნაბული, რაც ამ წითელხალებთან ძუს ახასიათებს, დიდ ინტერესს იწვევს მაყურებელში.

ლაღიმ პირველ ხუთ წუთშივე მშვენივრად დაამუშავა ფრინველი: ელვისებური სისწრაფით გაქანებული დამუხრუჭებულობით დადგა ლამაზ და მთელი ტანით გაშლილ ნაბულზე, მკვირცხლი ნაბიჯებით წაინია წინ, ცხვირის ზუსტი მიმართულებით 15 ნაბიჯზე აფრინდა.

კიდევ უკეთესი იყო მისი მეორე მუშაობა. კვლავ იმავე ელვისებური, სწორი პარალელებით სვლის შემდეგ იგი მკვირცხლად დადგა და ლტოლვით წავიდა წინ. ძაღლის ასეთი მუშაობით დაინტერესდა ერთი მოსამართლეგანი და განიზრახა ლაღის ნაბული ფოტოგრაფიული აპარატით აღებეჭდა, როდესაც ძაღლს „ლეიკის“ ჩხაკუნის შემოესმა შეკრთა, თავი სურათის გადამღებისაკენ მოიბრუნა, მაგრამ კვლავ ფრინველისაკენ მიბრუნდა, ისევ წინ წაინია და კვლავ ქანდაკებასავით გაჩერდა. ასე განმეორდა სამჯერ, ვინაიდან დაინტერესებული „ფოტოგრაფი“ არ ეშვებოდა ძაღლს და განაგრძობდა ფოტოაპარატის ჩასხმის ჩხაკუნს. მიუხედავად ამისა, ლაღიმ გაზაფხულის გაეშმაკებულ მწყერს ცხვირი არ მოაცილა და

რამდენიმე მიახლოებისა და ნაბულის შემდეგ ფრინველი 18 ნაბიჯზე ააფრინა.

უსათუოდ სწორი იყვნენ მოსამართლენი, როდესაც მას პირველი ადგილი მიაკუთვნეს ახალგაზრდათა შორის, მისცეს მეორე ხარისხის დიპლომი და ყნოსვაში – 19, ხოლო საერთო ჯამით 82 ნიშანი დაუსვეს.

ახალგაზრდათა შორის აღსანიშნავია შ. რუხაძის შავხალებიანი ხვადი პოინტერი „რაიტი“, ს. ნიკურაძის ძე პოინტერი „ზორბა“ (თბილისი), მინასიანის ძე ინგლისური სეტერი „დიანა“ და ქობულაძის ძე პოინტერი „ტრილბი“ (ბათუმი). ყველა ამათ მესამე ხარისხის დიპლომი მიენიჭათ.

მეტად საინტერესო გამოდგა უფროს ძაღლთა კლასში წარმოდგენილ ეგზემპლარების გამოცდა.

საქართველოს მონადირეთა კავშირის საგეში პუნქტის ძე პოინტერმა ზარიმ, რომელიც ამჟამად ერთ-ერთ საუკეთესო მწარმოებლად ითვლება საქართველოში, ღირსეულად დაიმსახურა პირველი ადგილი უფროსთა შორის.

არანაკლებ საინტერესო იყო ზარის მუშაობა ახალგაზრდათა შორის წარმოდგენილ საუკეთესო პოინტერ ლაღისთან შედარებით.

ამ ძუს საგამოცდოდ პურის მაღალი ყანა ხვდა, პურის სიმალლე თითქმის ფარავდა ძაღლს და მისი სწრაფი სვლამაყურებელთათვის მხოლოდ მაღლა აწეული თავით და სჩანდა. ზარი შუადღისასა მუშაობდა, იმ დროს, როდესაც ჰაერის მოძრაობაც შემცირებულია და სიცხეც უფრო მწვავედ იგრძნობა.

პურის მაღალ ყანაში მაგარი ყნოსვა და კარგი გამოცდილება სჭირდება ძაღლს, რომ ხელიდან არ გაუსხლტეს გაზაფხულის გაეშმაკებული მწყერი. ეს თვისება კარგად აქვს შეთვისებული ზარის და ამიტომ იყო, რომ მან, როგორც პირველ, ისე მეორე ფრინველზე მუშაობა ზუსტად და მოფიქრებულად ჩაატარა.

საველე გამოცდებზე

სწრაფი და მოხდენილი სვლიდან ზარი უცხად ჩაიკეცა უკანა ფეხზე და ზევით აწეული თავით ნაბულზე დამდგარმა გვიჩვენა ფრინველის ადგილსამყოფელი. წინ წაწევის შესახებ ბრძანების მიცემა მოასწრო მგეშავმა, რომ ზარის ცხვირის სწორი მიმართულებით 12 ნაბიჯზე აფრინდა მწყერი, ხოლო რამდენიმე ნაბიჯის მოშორებით, მარჯვნივ - მეორე. კვლავ გაუშვეს ზარი და არ გაუვლია 5 წუთს, რომ იგი, სწრაფი სვლის შემდეგ, როგორც ფეხმოკვეთილი, ისე დაეცა პურის მაღალ ყანაში. მოსამართლეებს თვალწინ ასეთი სურათი წარმოუდგათ: ძალღიწნაფეხებ განვრთნილი წევს ნაბულზე, თავი მაღლა აუღია, ყელი ოდნავ მარცხნივ მოუღერებია და ქანდაკებასავით გაქცავებულა. მგეშავმა უბრძანა წინ წაწეულიყო. ძალღიწნაფეხი ის-ის იყო დაიძრა ასადგომად, რომ იმ მხარეს, საითაც უჩვენებდა ძალღიწნაფეხი, 15 ნაბიჯზე აფრინდა მწყერი. გავარდა თოფი და ზარი კვლავ პურში ჩანდა.

ეს მეორედ განიცადეს საველე გამოცდების მონაწილე ამხანაგებმა ნამდვილად ჯიშინი და ყველა საუკეთესო თვისებით დაჯილდოებული მონადირე ძალღიწნაფეხის სილამაზე. ზარის მეორე ხარისხის დიპლომი მიანიჭეს, ყნოსვაში 19, ხოლო საერთო ნიშნად 76 დაუსვეს. არანაკლებ საინტერესო გამოცდა ლ. ციციშვილის (თბილისი) შავი ხვადი პონტერის „მერცხალას“ გამოცდა. იგი მეორე წელიწადია რაც საველე გამოცდაზე გამოდის და წელს მან ღირსეულად დაიმსახურა მეორე ადგილი უფროსთა ჯგუფში, მიიღო მეორე ხარისხის დიპლომი, ყნოსვაში 18, ხოლო საერთო ნიშანი 79. განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს მისი სწრაფი სვლა და იშვიათი გამგონობა.

უურნალის მე-8 გვერდზე მოთავსებული ცხრილიდან მკითხველი დაინახავს, რომ ახალგაზრდათა ჯგუფში უდიპლომოდ დარჩენილმა ზოგიერთმა ძალღიწნაფეხმა, უფროსთა კლასში, სადაც მოთხოვნილებები უსათუოდ უფრო მეტია, მიიღო დიპლომი. ეს გარემოება ერთხელ კიდევ ადასტურებს, რომ საველე გამოცდების წარმატებით ჩატარებისათვის დიდი მნიშვნელობა აქვს მინდვრის პირობებს და, რაც უმთავრესია, თვით ძალღიწნაფეხის მდგომარეობას. ამის დასადასტურებლად არ შეიძლება არ მოვიყვანოთ ამხ. ს. ბურჯანაძის (ხაშური) ძე პონტერი ჯილდა, მისი მცირე შეფასება ახალგაზრდათა კლასში და მესამე ხარისხის დიპლომით დაჯილდოება უფროსთა შორის გამოცდის დროს.

მონადირეთა კავშირის მუხრანის საგეში პუნქტის მუშაკთა დახასიათებით ეს ძე ერთი საუკეთესოთაგანი იყო მთელს პუნქტში. ყველა ალტაცებაში მოყავდა მის სისწრაფეს, მაღალ ყნოსვას, გამგონობას, ჭკუასა და ხასიათს, მაგრამ გეშვის დანყების რამდენიმე დღის შემდეგ ჯილდა ამძუნდა, იგი, რასაკვირველია, როგორც პირველად ამძუნებული გადაავრილეს, მაგრამ როგორც ხშირად ხდება, ძალღიწნაფეხი ინსტინქტურად დარჩა მახსოვრობაში, რომ იგი ორსულადაა და მისის ბოლო რიცხვებში შთამომავლობა უნდა გააჩინოს. სწორედ საველე გამოცდების დღეებში მოუწია მას ცრუორსულობიდან მოლოგინების დღეებმა და ძალღიწნაფეხი გამოიყვალა, დაკარგა სწრაფი სვლა, ხალისი ძებნისადმი, შეუმცირდა ყნოსვა და საგეში პუნქტის მუშაკებსაც გაუცრუვდათ იმედი. გამოცდების პირველ დღეს ძალღიწნაფეხი ვერაფერი კარგი ვერ

უჩვენა. ოდნავ გამოცოცხლება დაეტყო მას მხოლოდ მესამე დღეს, როდესაც სამართლიანად მიიღო მესამე ხარისხის დიპლომი, მაგრამ, რასაკვირველია, მაინც არ გამოუჩენია ნახევარი იმ ბუნებრივი თვისებებისა, რომელიც ამ ძალღიწნაფეხს ნორმალურ პირობებში შეეძლო ეჩვენებინა. როგორც საგეში პუნქტის ხელმძღვანელობამ, ისე თითოეულმა ძალღიწნაფეხმა მოყვარულმა უნდა დაასკვნას, რომ საჭიროა ყოველთვის ვერიდოთ იმ ძალღიწნაფეხს, რომელიც ამ ძალღიწნაფეხის გამოცდაზე გამოიყვანას, რომლებიც თავს ცუდად გრძობენ ავადმყოფობის, ამძუნების, ან სხვა პირობათა გამო, წინააღმდეგ შემთხვევაში გამოცდების მიზანი არ იქნება მიღწეული, ვინაიდან შეუძლებელი გახდება ძალღიწნაფეხის იმ ბუნებრივ თვისებათა გამომუღავნება, რომლითაც დაჯილდოებულია იგი.

არ შეიძლება არ აღვნიშნოთ საგეში პუნქტის მუშაკების კარგი მუშაობა საველე გამოცდებისათვის ძალღიწნაფეხის მომზადების საქმეში. განსაკუთრებული და ნაყოფიერი მუშაობის მისაღწევად დიდი ენერჯია დაუხარჯავს პუნქტის გამგე ამხ. ლ. ციციშვილს, რომელიც ამავე დროს მგეშავის მოვალეობასაც ასრულებდა, ვინაიდან წელს საგეში პუნქტს არ ყავდა სხვა მგეშავი. აღსანიშნავია ამხ. ლ. ციციშვილის მეთოდები დაგეშვასა და წვრთნაში. მან აირჩია მოფერებისა და დარიგების მეთოდი ცნობილ დატუქსვის მეთოდის წინააღმდეგ. ამხ. ციციშვილს განსაკუთრებით კარგად მიუღწევია მის მიერ დაგეშილ ძალღიწნაფეხის მანძილზე შეჩერებასა და დაწვევისათვის, რასაც იგი აღწევს მხოლოდ ორჯერ დასტევენით.

საველე გამოცდები თანდათან იპყრობს ჩვენი მონადირეების ყურადღებას. ამას მონაწილენი ის მრავალი განცხადებები, რომლებიც შემოდის საქართველოს მონადირეთა კავშირის კინოლოგიურ სექციაში, მათი ძალღიწნაფეხის საგეში მიღების შესახებ. როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ამასვე მონაწილეს ძალღიწნაფეხის მოყვარულ მონადირეთა საველე გამოცდებზე პირადი მონაწილეობის თანდათან ბრდა თავიანთივე დაგეშილი ძალღიწნაფეხით. მომავალში უნდა ვეცადოთ, რომ ეს დაინტერესება კიდევ უფრო გავზარდოთ და მივადნოთ იმას, რომ საველე გამოცდაზე წარმოდგენილ ძალღიწნაფეხს ნახევარი თვით პატრონებმა გამოიყვანონ მინდორში.

ცენტრში ლევან ციციშვილი

ცხენის ბარკალი მწვანილისა და ყველის საფანელით

ინგრედიენტები:

3 თავი ხახვი, 5 კბილი ნიორი, 1,5 კგ სტაფილო, 1 ცალი დიდი პრასი, 3-4 მსხვილი ღერი მწვანე ხახვი, 1 ცხენის ბარკალი (2,5 კგ), 6-7 ს.კ. ზეთუნის ზეთი, 1 კონა ქონდარი, 0,5 კონა ოხრახუში, 250 მლ მშრალი წითელი ღვინო, 750 მლ ბულიონი, 1 ლიმონი, 75 გ გახეხილი პარმეზანი, 2-3 ს.კ. კარაქი, 1,5-2 ს.კ. სახამებელი, მარილი, პილპილი, შაქარი - გემოვნებით.

მომზადება:

ხახვი, ნიორი და სტაფილო გავფუცვენათ. პრასი გავარჩიოთ, ბარკალი გავრეცხოთ და შევამშრალოთ, მოვაყაროთ მარილი და პილპილი. ბარკალი ჩავდოთ ზეთმოსხმულ ფორმაში, შევდგათ 250 გრადუსზე გახურებულ ღუმელში და 15 წუთის განმავლობაში შევწვათ. 200 გ სტაფილო, პრასი და მწვანე ხახვი დავჭრათ, და-

ვუმატოთ 2 კბილი ნიორი, 4 ღერი ქონდარი და ხორცს მოვაყაროთ. ხორცი კვლავ შევაბრუნოთ ღუმელში 30 წუთით. სანამ ხორცი შეინვება, დარჩენილი სტაფილო და მწვანე ხახვი დავჭრათ. ღვინო და 0,5 ლ ბულიონი დავასხათ ხორცს და ტემპერატურას 175 გრადუსამდე დავუწიოთ. განვაგრძოთ შეწვა დაახლოებით 1,5 საათის განმავლობაში. ოხრახუში, ქონდარი და ნიორი წვრილად დავკვეპოთ. ლიმონი ცხელ წყალში გავრეცხოთ და გავწუროთ. ეს ყველაფერი ყველს, ზეთსა და პილპილს შევურიოთ. ხორცის ნაჭერი ღუმლიდან გამოვიღოთ, მომზადებული საფანელი ხორცს წავუსვათ, დავასხათ დარჩენილი ბულიონი და 175 გრადუსზე 15-20 წუთის განმავლობაში შევწვათ. სტაფილო კარაქში მოვშუშოთ, მოვაყაროთ მწიკვი შაქარი და ვურიოთ, სანამ კარამელიზაციის პროცესი არ განვითარდება. დავასხათ 150 მლ წყალი და წამოვადუღოთ. ვხარშოთ 8-10 წუთის განმავლობაში თავდახურული. ხორცთან დარჩენილი ბულიონი საცერზე გადავწუროთ, დავუმატოთ სახამებელი, მარილი, პილპილი და წამოვადუღოთ. გამზადებულს მოვაყაროთ დაჭრილი მწვანე ხახვი. ხორცი სტაფილოსა და სოუსთან ერთად მივიტანოთ სუფრაზე.

NR.1
FARBEN-
MARKE*

Markenbekanntheit
Deutschland

#შექმენიშენიფარი

www.alpinacolors.ge

ეკოლოგიურად
სუფთა საღებავი

ინთერიერის ფერადი

SAVE AMAZON RAINFOREST

**#PRAYFOR
AMAZONIA**